

**ANKARA ULUS MERKEZİ İŞ ALANI (MİA) İÇİN EKOLOJİK TEMELLİ
DÖNÜŞÜM (EKOMİA) VE ÇEVREYE DUYARLI YAKLAŞIM MODELİ**

CEREN GÜR

AĞUSTOS 2022

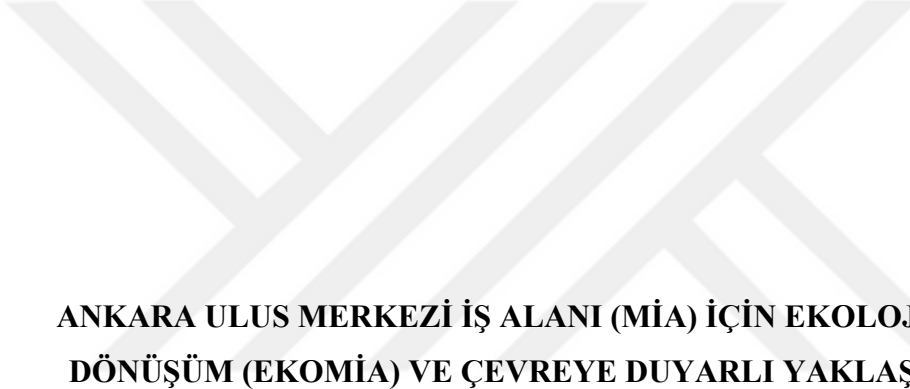
ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI

Yüksek Lisans

KENTSEL TASARIM VE DÖNÜŞÜM

**ANKARA ULUS MERKEZİ İŞ ALANI (MİA) İÇİN EKOLOJİK TEMELLİ
DÖNÜŞÜM (EKOMİA) VE ÇEVREYE DUYARLI YAKLAŞIM MODELİ**

CEREN GÜR

AĞUSTOS 2022

ÖZ

ANKARA ULUS MERKEZİ İŞ ALANI (MİA) İÇİN EKOLOJİK TEMELLİ DÖNÜŞÜM (EKOMİA) VE ÇEVREYE DUYARLI YAKLAŞIM MODELİ

GÜR, Ceren

Yüksek Lisans Tezi

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Mehmet TUNÇER

Ağustos 2022, 173 sayfa

Ulus Tarihi Kent Merkezinde son yıllarda fiziksel ve işlevsel bozulmalar yaşanmakta, yapılan koruma, yenileme ve dönüşüm çalışmaları da ancak kısıtlı bir çevrede etkili olmaktadır. Kent Merkezi geçmişten günümüze çeşitli imar planları, koruma kararları ve yönetim müdahaleleriyle karşı karşıya kalmış, ancak Tarihi Kent Merkezi için oluşturulan planlar parçacı kararlar olması sebebiyle bütün kentte etkili olamamış, yıkıp yeniden yapmanın ötesine geçememiş, Ulus Tarihi Kent Merkezi güncel bir plandan yoksun kalmıştır.

Günümüzde kent merkezinde fiziksel ve bölgesel açıdan bazı sorunlar yaşanmaktadır. Kent merkezindeki yeşil alanlar yetersiz kalmakta, merkez genelinde kirlilik, kentteki yapılarda altyapı, atık yönetimi problemi yaşanmakta, insan ve araç yoğunluğunun fazla olduğu bölgede ulaşım, yaya erişilebilirliği, trafik ve park problemi gözlenmektedir. Bu nedenle Ulus Tarihi Kent Merkezi ulaşım, altyapı, atık yönetimi, kirlilik, yapısal durum açısından incelenmiş, ekolojik bir kent merkezi planlaması için hangi stratejilerin oluşturulması gerektiği tasarlanmıştır.

Tez çalışması kapsamında yapılan analizler sonucunda, bölgede fiziksel ve bölgesel durum tespit edilmiş, kullanıcı görüşleri, anket sonuçları, alan analizi ve literatür araştırması sonunda bölgeye ait çeşitli bulgular ortaya konmuştur. Bu tezin amacı Ulus Tarihi Kent merkezindeki sorunları belirleyerek, doğanın, tarihi ve kültürel

Çevrenin, yaşam alanlarının korunmasını sağlamak, kent bütününde yaşam standartlarının yükseltilmesine, kent merkezinin ekolojik ve sürdürülebilir bir anlayişla bütüncül bir şekilde planlanmasına katkıda bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Ekomia, Sürdürülebilirlik, Ekoloji, Planlama, Kentsel Doku

ABSTRACT

ECOLOGICAL-BASED TRANSFORMATION (EKOMIA) AND ENVIRONMENTALLY-SENSENT APPROACH MODEL FOR ANKARA ULUS CENTRAL BUSINESS AREA

GÜR, Ceren

M.Sc., Department of City and Regional Planning

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet TUNÇER

August 2022, 173 pages

In the Ulus Historical City Center, physical and functional deterioration has been experienced in recent years, and the conservation, renovation and transformation works are effective only in a limited environment. The City Center has faced various development plans, conservation decisions and management interventions from the past to the present, but the plans created for the Historic City Center could not be effective in the whole city due to fragmentary decisions, could not go beyond demolishing and rebuilding, and Ulus Historical City Center was deprived of a current plan.

Today, there are some physical and regional problems in the city center. The green areas in the city center are insufficient, there is pollution throughout the center, infrastructure and waste management problems in the buildings in the city, transportation, pedestrian accessibility, traffic and parking problems are observed in the region where the density of people and vehicles is high. For this reason, Ulus Historical City Center has been examined in terms of transportation, infrastructure, waste management, pollution and structural situation, and what strategies should be created for an ecological city center planning has been designed.

As a result of the analyzes made within the scope of the thesis study, the physical and regional situation in the region was determined, and various findings of

the region were revealed at the end of user opinions, survey results, field analysis and literature research. The aim of this thesis is to determine the problems in Ulus Historical City Center, to ensure the protection of nature, historical and cultural environment and living spaces, to contribute to the improvement of living standards throughout the city, and to the planning of the city center with an ecological and sustainable approach.

Keywords: Ecomia, Sustainability, Ecology, Planning, Urban Texture

TEŞEKKÜR

Tez alıőmam sırasında; konu seiminde, tez araştırma s¼recinde, konuyu analiz etmede ve planlamada değerli vaktini esirgemededen bana her konuda yol g¼steren, destek veren, danıőtıęım b¼t¼n konularda bana yardımcı olan, yardım ve katkılarıyla beni bilgilendiren tez danıőşmanım değerli hocam Prof. Dr. Mehmet Tunçer'e teőekk¼r ederim.

Hayatımın her alanında yanımda olan, bana destek veren, yardımlarını esirgemeyen, her konuda bana yardımcı olan anne ve babama teőekk¼r ederim.

İÇİNDEKİLER

İNİTİHAL OLMADIĞINA DAİR BEYAN SAYFASI.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1 PROBLEMİN TANIMI	1
1.2 ÇALIŞMANIN AMACI VE HİPOTEZ.....	2
1.3 ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE HEDEFLERİ.....	3
1.3.1 Varsayımlar / Teorik Çerçeve.....	3
1.3.2 Hedef.....	3
1.4 ARAŞTIRMA SORULARI	4
1.5 ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ	5
BÖLÜM II	6
LİTERATÜR TARAMASI	6
2.1 PLANLAMADA ÇEVREYE DUYARLI YAKLAŞIMLAR	6
2.1.1 Kentsel Sürdürülebilirlik Kavramı.....	6
2.1.2 Sürdürülebilirlik ve Kentleşme Kavramları.....	7
2.1.3 Sürdürülebilir Kentsel Çevre Planlamasının Hedefleri	8
2.1.4 Sürdürülebilirliğin Sağlanmasında Kent Planlama Modelleri	9
2.1.5 Sürdürülebilir Çevre Planlamasında Mikroklimatik Verilerin Kullanımı .	10
2.1.6 Ekolojik Sürdürülebilirlik Kapsamında Hava Kirliliği ve Kent İlişkisi	12
2.1.7 Sürdürülebilir Kentlerde Ulaşım.....	14
2.1.8 Sürdürülebilir Kentlerde Konut	16
2.1.9 Ekolojik Kent Merkezi (Ekomia) Kavramı	17
2.1.9.1 Şehir Merkezi Planlamasında Çevreye Duyarlı Yaklaşım İçin İlkeler	17

2.1.9.2 Sürdürülebilir Kent Merkezi Planlaması ve Çevre Duyarlı Yaklaşım Dünyaya Örnekleri.....	21
2.1.9.2.1 Currie Barracks Projesi Calgary, Alberta, Kanada.....	21
2.1.9.2.2 Eco-Viikki, Helsinki Finlandiya.....	22
2.1.9.2.3 Southeast False Creek Vancouver, Kanada.....	25
2.1.9.2.4 West Union, Iowa.....	26
2.1.10 Çevreye Duyarlı Merkez Planlaması Yaklaşımının Gelişimi.....	27
2.1.10.1 Antik Dönem Bazı Kent Merkezlerinde Çevreye Duyarlı Yaklaşımlar	27
2.1.10.1.1 Bergama/ Pergamon Antik Kentinde Çevreye Duyarlı Yaklaşımlar	28
2.1.10.1.2 Antik Perge Şehir Merkezinde Çevreye Duyarlı Yaklaşımlar ...	30
2.1.10.2 Osmanlı Dönemi'nde Bazı Kent Merkezlerinde Çevreye Duyarlı Yaklaşımlar	34
2.1.10.3 Bursa Tarihi Kent Merkezinde Çevreye Duyarlı Yaklaşımlar.....	34
2.1.10.4 Şanlıurfa Tarihi Kent Merkezinde Çevreye Duyarlı Yaklaşımlar	36
2.1.10.5 Ankara Tarihi Kent Merkezinde Çevreye Duyarlı Yaklaşımlar	37
BÖLÜM III.....	39
ÖRNEK ALAN ÇALIŞMASI ULUS	39
3.1 ULUS TARİHİ KENT MERKEZİ GELİŞİMİ	39
3.1.1 Ulus Tarihi Kent Merkezinin Yıkımı ve Yeniden Oluşumu.....	39
3.1.1.1 Ulus Kent Merkezi'nde Değişime Sebep Olan Doğal Etkiler	40
3.1.1.1.1 Büyük Kıtık Dönemi	40
3.1.1.1.2 1881 Bedesten Çevresi Hanlar Bölgesi Yangını	41
3.1.1.1.3 1917 Yılında Gerçekleşen Hisarönü Yangını.....	42
3.1.1.1.4 1929 Yılında Gerçekleşen Tahtakale Yangını.....	43
3.1.1.1.5 2003 Yılında Gerçekleşen Modern Çarşı Yangını	45
3.1.2 Cumhuriyet Dönemi ve Sonrasında Ulus Kent Merkezi Gelişimi	46
3.1.3 Ulus Kent Merkezi İçin Geliştirilen İmar Planları ve Koruma Kararları ve Yönetim Müdahaleleri	47
3.1.3.1 Lörcher Planı'nın Etkileri	47
3.1.3.2 Jansen Planı'nın Etkileri	49
3.1.3.3 Yücel-Uybadin Planı'nın Etkileri	55
3.1.3.4 1990 Ankara Nazım Planı'nın Etkileri.....	58
3.1.3.5 1990 ODTÜ (Raci Bademli) Planı'nın Etkileri (Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma-İslah Planı).....	59
3.1.3.6 2005 Hassa Mimarlık Planları'nın Etkileri	62

3.1.3.7 2010 Utta & Makbule İlçan Planı'nın Etkileri	64
3.1.3.8 Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde Plansız Dönem	66
3.1.4 Bölüm Sonucu.....	67
3.2 ULUS TARİHİ KENT MERKEZİ İÇİNDE ÖNEMLİ DOKULAR.....	67
3.2.1 Hacı Bayram Çevresi Kentsel Doku.....	67
3.2.1.1 Hacı Bayram Çevresi Tarihsel Geçmişi ve Onarım Çalışmaları	69
3.2.1.2 Hacı Bayram'da Restorasyon, Sağlıklaştırma, Yenileme ve Projelendirme Süreci	72
3.2.1.3 Hacı Bayram Çevresinde Gerçekleştirilen Uygulamaların Etkileri	74
3.2.1.4 Bentderesi'nin (Hatip Çayı) Dönüşümü.....	75
3.2.2 Kaleiçi ve Çevresi Kentsel Doku.....	78
3.2.2.1 Ankara Tarihi Kent Merkezi'nin Yenileme Alanı Olarak İlan Edilmesi	81
3.2.2.2 İç Kale Sokak Sağlıklaştırma Projesi.....	82
3.2.3 Ulus Meydanı Çevresi Kentsel Doku	85
3.2.3.1 Ulus Meydanı Çevresinde Kentleşmenin Etkileri: Hacıdoğan Mahallesi	87
BÖLÜM IV	92
ALAN ANALİZLERİ	92
4.1 ULUS TARİHİ KENT MERKEZİ FİZİKSEL VE ALT BÖLGESEL ANALİZ	92
4.1.1 Çalışma Alanı Seçimi ve Odak Noktası Bölgeler.....	92
4.1.2 Araştırma Yöntemi	96
4.1.2.1 Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde Ekolojik Bir Kent Merkezi Modeli Oluşturmak İçin Planlanan Analiz Çalışması Araştırma Yöntemi Aşamaları	97
4.1.3 Göstergelerin Seçimi.....	97
4.1.4 Saha Gözlemi	98
4.1.5 Kullanıcı Anketi.....	99
4.1.6 Çalışmanın Bulguları	102
4.1.6.1 Saha Gözleminin Sonuçları.....	102
4.1.6.1.1 Ulaşım/Erişilebilirlik	102
4.1.6.1.2 Kirlilik, Altyapı Sorunları	111
4.1.6.1.3 Yeşil Alan Oranı/Açık Alan Kapasitesi	120
4.1.6.1.4 Kent Mobilyaları	122
4.1.6.2 Kullanıcı Anketi Sonuçları.....	127
BÖLÜM V.....	135

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	135
5.1 ULUS TARİHİ KENT MERKEZİ İÇİN EKOMİA İLKELERİ KAPSAMINDA EKOLOJİK YAKLAŞIM ÖNERİLERİ.....	135
5.1.1 Ulus Tarihi Kent Merkezi İçin Ekomia Ulaşım Önerileri ve Ulaşım Sistemi Analizleri	141
5.1.2 Sonuç	143
KAYNAKÇA	144
ÖZGEÇMİŞ.....	153

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Alan Analizi İçin Kullanılan Yöntem ve Araçlar	98
--	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Sürdürülebilir Planlama Yaklaşımı Kapsamında Kent Planlama Önerisi	8
Şekil 2: PRT, Siber Araçlar	15
Şekil 3: Ekolojik Konut Örneği	16
Şekil 4: Eco-Andersonville	21
Şekil 5: Currie Barracks Projesi, Kanada	22
Şekil 6: Yaya Odaklı Tasarım ve Bitkilendirmeler Calgary, Kanada	22
Şekil 7: Eco-Viikki Master Planı	23
Şekil 8: Bina Formlarının Rüzgâr Akımlarına Etkisi	23
Şekil 9: Eco-Viikki'nin Hava Görüntüsü	24
Şekil 10: Latokartano Konut Bölgesinin Güneyden Görünüşü	24
Şekil 11: Southeast False Creek Projesi Vaziyet Planı	25
Şekil 12: Southeast False Creek Projesindeki Yeşil Çatılar	25
Şekil 13: Southeast False Creek: Vancouver	26
Şekil 14: Yaya Odaklı Tasarımlar West Union, Iowa	26
Şekil 15: West Union'da Eko-yenileme	27
Şekil 16: Antik Dönemde Perge Agora Çevresi ve Sütunlu Yol	28
Şekil 17: Antik Bergama Vaziyet Planı ve Antik Bergama Kenti Yaya Sistemi	29
Şekil 18: Bergama Akropolü	29
Şekil 19: Bergama Orta Şehir	30
Şekil 20: Antik Perge Şehrinde Yaya Sistemi	31
Şekil 21: Perge Antik Kenti	31
Şekil 22: Perge Antik Kenti Sütunlu Cadde	32
Şekil 23: Perge Antik Kenti Kestros Çeşmesine Uzanan Yol	32
Şekil 24: Perge Antik Kenti	33
Şekil 25: Osmanlı Döneminde Kapalı Çarşı	34
Şekil 26: Bursa Tarihi Kent Merkezi	35
Şekil 27: Bursa Tarihi Kent Merkezinde Hanlar ve Yaya Sistemi	35
Şekil 28: Şanlıurfa Tarihi Kent Merkezi	36

Şekil 29: Hermann Jansen'in Ankara Planı	37
Şekil 30: Ankara Geleneksel Şehir Merkezi.....	38
Şekil 31: Hakimiyet-i Milliye (Ulus) Meydanı (1923-1933)	39
Şekil 32: Ankara Tarihi Ticaret Merkezi İçinde Bedesten ve Vakıf Hanları (1929). 41	
Şekil 33: 1930 Tarihli Hava Fotoğrafında 1881 Yangını Alanları	42
Şekil 34: 1930 yılında Mahmud Paşa Bedesteni	42
Şekil 35: 1917 Yangınında Yanan Kesimler	43
Şekil 36: 1929 Tahtakale Yangınında Yok Olan Kültürel ve Mimari Bellek	44
Şekil 37: Yangında Tahrip Olan Uzun Çarşı ve Tahtakale Çarşıları.....	44
Şekil 38: Yangında Hasar Gören Haseki Camisi, Hamamı ve Balıkpazarı Bölgesi . 44	
Şekil 39: Yıkılıp Yeniden İnşa Edilen Sulu Han (Hasanpaşa Hanı) ve Restorasyon Projesi.....	45
Şekil 40: 2003 Yılında Gerçekleşen Modern Çarşı Yangını	45
Şekil 41: Ankara Ulus Meydanı, 1930	47
Şekil 42: Lörcher Planı'nda Denizciler Caddesi izi ve Bölgenin 19.06.2022 Tarihli Ekran Görüntüsü	48
Şekil 43: Lörcher Planı'nda Hükümet Meydanı ve Bölgenin 19.06.2022 Tarihli Ekran Görüntüsü	48
Şekil 44: Lörcher'in Hacı Bayram Cami ve Augustus Tapınağı İçin Tasarladığı Eskiz	49
Şekil 45: Jansen Planı'nda Samanpazarı Meydanı Görünümü.....	50
Şekil 46: Jansen Planı'nda İstasyon Meydanı	51
Şekil 47: Lörcher Planı	51
Şekil 48: Jansen Planı	52
Şekil 49: Jansen'in 1928 Tarihli Yeşil Alan Önerisi Renklendirilen Yarışma Planı . 54	
Şekil 50: 1932 Planındaki Farklı Yeşil Alan Tipleri	54
Şekil 51: Hermann Jansen'in 1932 Ankara Planındaki Yeşil Yollar	55
Şekil 52: Yücel – Uybadin Planı	56
Şekil 53: 1950'lerden sonra Cumhuriyet Caddesi ve Ulus Meydanı'nda Değişen Doku.....	57
Şekil 54: Ankara Sit Alanları.....	58
Şekil 55: 1990 Ankara Nazım İmar Planı.....	59
Şekil 56: Ankara 1990 Master Plan	59
Şekil 57: 1990 ODTÜ (Raci Bademli) Planı	60

Şekil 58: Hükümet Meydanı, Dolmuş Durağı ve Otopark Düzenlemesi	61
Şekil 59: Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma-İslah Planı	62
Şekil 60: 1/5000 Ölçekli Ankara Tarihi Kent Merkezi Kentsel Yenileme Alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı	63
Şekil 61: 1/1000 Ölçekli Ankara Tarihi Kent Merkezi Kentsel Yenileme Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı	63
Şekil 62: Ulus Tarihi Kent Merkezi 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı	65
Şekil 63: Hacı Bayram Camii ve Augustus Tapınağı Eski Hali	68
Şekil 64: Hacı Bayram Camii Günümüzdeki Durum	68
Şekil 65: Hacı Bayram Çevresindeki Çok Katlı Yapılaşma	69
Şekil 66: Hacı Bayram Camisi ve Augustus Tapınağı 20. Yüzyılın Başlarında	69
Şekil 67: Hacı Bayram Camisi Çevresindeki Tescilli Bazı Yapılar	70
Şekil 68: Hacı Bayram Mahallesi ve Çevresindeki Belediye Çalışma Alanları (2010)	70
Şekil 69: Hacı Bayram Mahallesi ve Çevresindeki Kadastral Mülkiyet Durumu ve Çalışma Alan Sınırı (1929)	71
Şekil 70: Hacı Bayram İkinci Çevre Koruma Planı.....	73
Şekil 71: Hacı Bayram Çevresi'nde Farklı Proje Alanları	74
Şekil 72: Hacı Bayram Çevresinde Eski ve Yeni Dokunun Karşılaştırılması.....	75
Şekil 73: Hacı Bayram Çevresinde Yenilenen ve Değişen Doku	75
Şekil 74: Bentderesi 1930.....	76
Şekil 75: Bentderesi 1980'li Yıllar	76
Şekil 76: Bentderesi üzerinden geçirilen yol günümüzde Bentderesi Caddesi adını almıştır.	77
Şekil 77: Ankara Kalesi	78
Şekil 78: 20 Yılda Tamamlanamayan Ankara Kalesi Koruma Geliştirme Projesi ...	79
Şekil 79: Ankara Kalesi Çöküntü Bölgeleri	79
Şekil 80: 20 Kasım 1985'te Taç Vakfı Tarafından Onarımı Başlatılan 3 Yapının Restore Edilmeden Önce ve Restorasyon Esnasındaki Durumu (1984-1987).....	80
Şekil 81: Kale İçi Onarım Öncesi ve Sonrası Yapılar	80
Şekil 82: Herman Jansen Meydan Tasarımı	81
Şekil 83: Kale bölgesindeki tarihi kent merkezi dokusunun korunarak restorasyon çalışmalarıyla yenilenmesi amaçlanmıştır.	83

Şekil 84: İç Kale Yapılarda Restorasyon Çalışmaları	83
Şekil 85: Ankara Kalesi (İç Kale) 1 ve 2. Etaplar Sokak Sağlıklaştırma Projesi	84
Şekil 86: Sağlıklaştırma Projesi Kapsamında Yenilenen Evler.....	84
Şekil 87: Yenileme Çalışmaları Devam Eden Sokak ve Binalar.....	85
Şekil 88: Düzenleme Yapılmadan Önce Taşhan (Ulus) Meydanı.....	85
Şekil 89: Taşhan Meydanı ve Mustafa kemal Atatürk Anıtı 1946	86
Şekil 90: 1929 Yangınından Önce Anafartalar Caddesi, Haseki Camii.....	87
Şekil 91: 1929 Yangını Öncesinde Hacıdoğan Mahallesi ve Çarşıları.....	87
Şekil 92: Çöküntü Bölgesine Dönüşen Hacıdoğan Mahallesindeki Evler	88
Şekil 93: Hacıdoğan Mahallesi Çerkeş Sokak Çöküntü Bölgesi Haline Gelmeden Önce	88
Şekil 94: Çöküntü Bölgesi Hacıdoğan Mahallesi	89
Şekil 95: Beton Yığınları Arasında Yok Olan Hacıdoğan Mahallesi.....	89
Şekil 96: Çöküntü Bölgesi Hacıdoğan Mahallesi	90
Şekil 97: Hacıdoğan Bölgesi Yapılar	90
Şekil 98: Ulus Meydanı	91
Şekil 99: Ulus Meydanı ve Zafer Anıtı'nın Panoramik Görünümü	91
Şekil 100: Ulus Tarihi Kent Merkezi Odak Noktası Çalışma Alanları	92
Şekil 101: 1. Çalışma Alanı Ulus Meydanı ve Çevresi	93
Şekil 102: 1. Bölge Konut Yerleşkesi Çalışma Alanı Hacıdoğan Mahallesi	94
Şekil 103: 2. Çalışma Alanı Kale İçi ve Çevresi	95
Şekil 104: 3. Çalışma Alanı Hacı Bayram ve Çevresi.....	96
Şekil 105: Anket katılımcılarının cinsiyet durumu.....	100
Şekil 106: Anket katılımcılarının yaş aralığı.....	101
Şekil 107: Anket katılımcılarının eğitim durumu.....	101
Şekil 108: Anket katılımcılarının ikamet durumu	102
Şekil 109: Ulus Meydanı Çevresinde Yaya ve Araç Yoğunluğu	103
Şekil 110: Ulus Meydanı Çevresinde Yaya ve Araç Etkileşimi.....	103
Şekil 111: Ulus Meydanında Araç ve Yaya Kargaşası.....	104
Şekil 112: İstanbul Caddesi Alt Geçit	104
Şekil 113: Ulus Meydanı Trafik Problemi	105
Şekil 114: Ulus Meydanı Metro Çıkışı.....	106
Şekil 115: Bankalar Caddesi Trafik Yoğunluğu.....	106
Şekil 116: Anafartalar Çarşısı Yaya Araç Etkileşimi	107

Şekil 117: Anafartalar Çarşısı Yaya Araç Etkileşimi	107
Şekil 118: Ticari Alanların Önlerine Park edilen Araçlar	108
Şekil 119: Ticari Alanlar Etrafında Gelişigüzel Park Edilen Araçlar.....	108
Şekil 120: Ankara Kalesi'ne Ulaşımında Topoğrafya.....	109
Şekil 121: Kale Bölgesi Araç Yoğunluğu ve Otopark Problemi.....	109
Şekil 122: Kale Bölgesi Konut Yerleşkesi Ulaşım Olanakları Kısıtlıdır.	110
Şekil 123: Bentderesi Dolmuş Durakları Yaya Araç Etkileşimi	111
Şekil 124: Ulus Meydanı Çevresi Gelişigüzel Konulan Niteliksiz Çöp Konteynerleri	112
Şekil 125: Anafartalar Çarşısı Çevreye Atılan Çöpler	112
Şekil 126: Ulus Kent Merkezi Çevresel Kirlilik.....	113
Şekil 127: Çerkes Sokak Çevresel Kirlilik	113
Şekil 128: Çerkes Sokak Yapısal Durum	114
Şekil 129: Pala Sokak Yapısal Durum	114
Şekil 130: Pala Sokak Altyapı Eksikliği ve Yapısal Durum	115
Şekil 131: Alitaş Caddesi Altyapı Eksikliği ve Yapısal Durum.....	116
Şekil 132: Alitaş Caddesi Yapısal Durum.....	116
Şekil 133: Kale Mahallesi 2. Sokak Çevresel Kirlilik ve Yapısal Durum	116
Şekil 134: Kale Mahallesi 3. Sokak Çevresel Kirlilik ve Altyapı Eksikliği.....	117
Şekil 135: Yasa Sokak Çevresel Kirlilik	117
Şekil 136: Develi Sokak Altyapı Sorunu.....	117
Şekil 137: Eryokuşu Sokağı Altyapı ve Yapısal Durum	118
Şekil 138: Arslanhane Sokağı Çevresel Kirlilik.....	118
Şekil 139: Kayabaşı Sokak Altyapı Eksikliği ve Yapısal Durum	119
Şekil 140: Hükümet Caddesi Çöp Kutularının Yetersiz Kalması Sonucu Çöplerin Alana Bırakılması.....	119
Şekil 141: Anafartalar Çarşısı çevresinde insanlar alışveriş sonrası bu alanlarda dinlenmekte ve beton yığını izlemektedir. Oysaki çarşı merkezindeki bu alan insanların vakit geçireceği yeşil alanlarla, parklarla desteklenebilir.	120
Şekil 142: Ulus Tarihi Kent Merkezinde boş araziler yeşil alanlarla değerlendirilebilir.....	121
Şekil 143: Ulus Tarihi Kent Merkezinde boş araziler otoparklar yerine yeşil sistemlerle desteklenmelidir.....	121
Şekil 144: Bentderesi Günümüzdeki Hali	122

Şekil 145: Hükümet Caddesi Kentsel Mobilya Eksikliği.....	123
Şekil 146: Anafartalar Caddesi Kentsel Mobilya Eksikliği.....	123
Şekil 147: Hükümet Caddesi Çöp Kutularının Yetersiz Kalmasından Dolayı Oluşan Kirlilik.....	124
Şekil 148: Hacı Bayram Çevresi Kentsel Mobilyaların ve Peyzaj Öğelerinin Nitelikleri Arttırılabilir.....	125
Şekil 149: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Tarihi ve Kültürel Değere Sahip Hacı Bayram Cami ve Augustus Tapınağı	125
Şekil 150: Hacı Bayram’da Restore Edilmiş Yapılar	126
Şekil 151: Hacı Bayram’da Tarihi Dokuyla Uyuşmayan Yürüyen Merdivenler	127
Şekil 152: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Yaya Ulaşımı ve Erişimine İlişkin Grafik	128
Şekil 153: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Trafik ve Park Problemine İlişkin Grafik	129
Şekil 154: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Yeşil ve Açık Alanlara İlişkin Grafik	129
Şekil 155: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Kirlilik Seviyesine İlişkin Grafik.....	130
Şekil 156: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Sıhhi Koşulların Değerlendirildiği Grafik	130
Şekil 157: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Kentsel Hizmetlerin Değerlendirildiği Grafik	131
Şekil 158: Ulus’ta Altyapıdan Kaynaklı Sorunlara Yönelik Grafik.....	131
Şekil 159: Ulus’a Toplu Ulaşım Sistemleriyle Erişime İlişkin Grafik.....	132
Şekil 160: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Ulaşım Olanaklarının Değerlendirildiği Grafik	133
Şekil 161: Ulus’taki Binaların Yapısal Durumuna İlişkin Grafik	134
Şekil 162: Wide Bulvarı Viyana.....	139
Şekil 163: Rambla Yaya Allesi Barselona (Catalunya).....	139
Şekil 164: Ulus Tarihi Kent Merkezi Sınırları İçerisinde Önerilen Ekomia ve Ulaşım İlkeleri Paftası	141
Şekil 165: Ulus Tarihi Kent Merkezi Sınırları İçerisinde Ekomia Yaklaşımları ve Ulaşım Sistemi Önerileri Paftası.....	142

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1 PROBLEMİN TANIMI

Ankara kenti başkent olmasından sonra sosyal, ekonomik ve fiziki açıdan hızlı bir şekilde değişerek dönüşmüştür. Bu süreçte verilen en önemli kararlardan biri şehrin korunması şartıyla yanına yeni bir kent tasarlanması olmasına rağmen kent; yenileme, işlev değiştirme, onarım yapılmadan kullanma gibi süreçler sonucu değişikliğe uğramıştır. Ulus Tarihi Kent Merkezi de günümüze kadar doğal etkiler, yangınlar, afetler sonucu yıkılarak yeniden dönüşmüş ve inşa edilmiştir. Ancak tarihi kent merkezi bu süreçte birçok imar planı, yönetim müdahalesi ve koruma kararına maruz kalmıştır. Bu süreçte alınan kararların kent bütününde etkili olamaması ve kent merkezinin parçacı yaklaşımlarla ele alınması hem kenti bütüncül bir plandan yoksun bırakmış hem de kentsel çevrede ve dokuda birtakım problemler yaratmıştır.

Ulus Tarihi Kent Merkezinde fiziksel, bölgesel ve işlevsel bozulmalar meydana gelmiş, tarihi ve kentsel çevre git gide yıpranmış ve kent merkezi kentsel sorunların ana odak bölgesi haline almıştır. Ulus Tarihi Kent Merkezinde ulaşımdan altyapıya, yeşil alanlardan atık yönetimine, trafik probleminden çevresel kirliliğe, yaya ulaşımından yapısal duruma pek çok sorun bulunmakta, ancak kent merkezinin güncel bir plandan yoksun olması bu problemlerin hiçbirine çözüm getirilememesine yol açmaktadır.

Sağlıklı ve yaşanabilir kentler oluşturulması ve kullanıcıların yaşam standartlarının yükseltilmesi için çevreye duyarlı yaklaşımlar ortaya konmaktadır. Kent merkezlerindeki sürdürülebilir planlama kapsamında insan ölçeğinde, kaynakların etkin kullanıldığı, yaya odaklı, çevresel kirliliğin önüne geçilen, altyapı, trafik gibi sorunların ortadan kaldırıldığı sürdürülebilir kentler tasarlanmaktadır. Bu ekolojik ve sürdürülebilir planlamada ilk hedef yaşayanların yaşam kalitelerinin artırılması ve kentsel çevrenin iyileştirilmesidir. Böylece gelecek nesillere de daha iyi gelişen, dönüşen kentler bırakılacaktır. Bu doğrultuda kent merkezlerinin gelişmesi ve

bu süreç içinde dönüşümün sağlanarak kentin varlığını devam ettirebilmesi amaçlanan en önemli hedeflerdendir. Bu da ekolojik ve çevreye duyarlı planlamayla sağlanacaktır. EKOMIA yaklaşımı, merkezlerin konum ve iklim koşullarına bağlı olarak gelişen, ekolojik verilerin değerlendirildiği, kentsel çevrenin sağlıklılaştırıldığı ve geliştirildiği, altyapının ve atık yönetiminin düzenlendiği, enerji ve madde tasarrufunu hedefleyen, sürdürülebilir ve çevreye duyarlı bir merkez planlaması anlayışıdır.

Bu tez çalışmasında Ulus Tarihi Kent Merkezi İş Alanı (MIA) bölgesel ve fiziksel durum açısından incelenecek, Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde koruma-yenileme ve ıslah amaçlı hazırlanan planlar araştırılıp, bugün gelinen noktadaki durumu özetlenerek, korumayı ve "Ekolojik Kent Merkezi" yaklaşımı ile çağdaş bir kent merkezi oluşturmayı sağlayacak şekilde uygulanıp uygulanmadığı üzerine sonuçlar ortaya konacaktır. Ayrıca Ulus Tarihi Merkezine yönelik araştırma ve analizler sonucunda ekolojik ve çevreye duyarlı bir merkez planlaması için ne gibi öneriler ve stratejiler geliştirilebileceği saptanacaktır.

1.2 ÇALIŞMANIN AMACI VE HİPOTEZ

Bu tezin amacı;

Ankara Ulus Tarihi Kent Merkezi'ni çevreye duyarlı yaklaşımlarla bir bütün olarak ele almak; Ankara geleneksel Ulus MIA'sını akıllı şehir, ulaşım, bölgeleme, açık ve yeşil alan sistemleri, çevresel kirlilik, altyapı, atık yönetimi gibi konularda tüm yönleriyle araştırarak Mia için kentsel yaşam kalitesini arttıran çözümler ortaya koymak ve Ekomia'nın geliştirilmesinde çevreye duyarlı planlama stratejilerinin ve çevresel standartların bilimsel olarak belirlenmesini sağlamaktır.

Bu çalışmanın hipotezi; Ulus Tarihi Kent Merkezinin çok katmanlı bir kentsel dokuya, tarihsel ve kültürel beleğe sahip olmasına rağmen günümüze kadar bütüncül bir planlama yaklaşımıyla ele alınmadığı ve Ulus'taki bu parçacı müdahalelerin kenti zamanla yıpratarak kentte fiziksel, bölgesel ve işlevsel bozulmalara sebep olduğudur. Tez kapsamında; kent merkezlerinin korunması, gelişmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için çevreye duyarlı yaklaşımlarla ele alınması gerektiği, kentteki sorunların, ihtiyaçların ve eksikliklerin saptanarak ekolojik ve sürdürülebilir bir merkez planlaması anlayışı doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiği, yaşanabilir ve sürdürülebilir kent merkezleri oluşması için çevreye duyarlı yaklaşımların geliştirilmesi gerekliliği savunulacaktır.

1.3 ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE HEDEFLERİ

1.3.1 Varsayımlar / Teorik Çerçeve

1. Ankara Ulus MİA'sı günümüzde güncel bir plandan yoksun, parçacı kararlarla geliştirilmektedir. Özellikle Ulus Tarihi Kent Merkezi (TKM) için hazırlanan Koruma-İslah amaçlı Planlar 2005 yılında iptal edilmiş, yerine hazırlanan 2 adet Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) ise mahkeme kararları ile iptal edilmiştir.
2. Günümüze kadar Ulus TKM için yapılan planlar kapsamında kent merkezi için bütüncül kararlar verilememiştir. Ayrıca verilen kararlar yıkıp çok katlı yenilemeye, yaya ağırlıklı olmaktan çok dolmuş, özel araç sahipliğine yönelik olmuş, açık ve yeşil alanların arttırılmasına, su ögesinin geliştirilmesine yönelik yaklaşımlar gözlenmemiştir. Bu nedenle tarihi merkezin "Ekolojik Kent Merkezi" (EKOMİA) ilkeleri doğrultusunda yeniden planlanması hedeflenmektedir.
3. Ulus TKM sürdürülebilirlik kapsamında yeniden ele alınmalı ve EKOMİA İlkeleri ile çağdaş bir yaklaşımla, ulaşım, çevre sorunları, altyapı vd. sorunların çözümüne yönelik olarak geliştirilmelidir.

1.3.2 Hedef

Tez kapsamında yapılacak araştırmalarda;

- Ankara Ulus MİA'sında var olan sorunların ve ihtiyaçların belirlenmesi, bu problemlerin ekolojik ve sürdürülebilir planlama kapsamında değerlendirilip geliştirilmesi,
- Ulus Tarihi Kent Merkezi için ulaşım, altyapı sağıklaştırılması, yeşil alan kapasitesinin arttırılması, madde ve enerji tasarrufu, çevresel kirliliğin önlenmesi, yaya erişilebilirliğinin sağlanması, atıkların geri kazandırılması gibi ekolojik kent merkezi oluşturacak şekilde önerilerin geliştirilmesi,
- Oluşturulacak stratejilerin planlama, projelendirme ve uygulama aşamalarına ne ölçüde ve nasıl katılması gerektiğinin belirlenmesi,
- Ankara Ulus Merkezi İş Alanı (MİA) için bundan sonra ne tür yaklaşımlar yapılması gerektiğinin ortaya konması hedeflenmektedir.

Bu çalışmanın 1. Bölümünde problem tanımlanarak hipotez ortaya konacak ve tez çalışmasının amacı anlatılacaktır. Daha sonra çalışmanın kapsamı ve hedeflerinden bahsedilecek, varsayımlar ve teorik çerçeve ortaya konacaktır. 1. Bölümün sonunda ise araştırma yöntemi detaylı şekilde açıklanacaktır. 2. Bölümde tez çalışmasının kavramsal çerçevesi oluşturulacak, Kentsel Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik ve Kentleşme, Sürdürülebilir Kentsel Çevre Planlamasının Hedefleri, Ekolojik Sürdürülebilirlik Ekseninde Hava Kirliliği ve Kent İlişkisi, Sürdürülebilir Kentlerde Ulaşım ve Konut, Kent Planlama Modelleri ile ilgili konulara değinilecektir. Daha sonra Ekonomia kavramı ele alınacak, antik dönemden günümüze çevreye duyarlı merkez planlaması yaklaşımının gelişimi aktarılacaktır. Tez çalışmasının 3. Bölümünde, çalışma alanı olan Ulus Tarihi Kent Merkezi odak noktası olacak, Ulus Tarihi Kent Merkezinin gelişimi, yıkımı ve yeniden inşası, doğal etkiler, koruma kararları, imar planları ve yönetim müdahaleleri detaylı şekilde incelenecektir. 4. Bölümde alan analiz çalışmaları aktarılacak, çalışma alanı seçimi, odak noktası bölgeler, araştırma yöntemi, göstergelerin seçimi, detaylı şekilde ele alınacaktır. Daha sonra 4. Bölümde yapılan saha gözlemi ve anket çalışması aktarılacak, saha gözlemi ve anket sonuçları değerlendirilerek vaka çalışmasının bulguları aktarılacaktır. Son olarak 5. Bölümde Ulus Tarihi Kent Merkezi için yapılan analiz çalışması değerlendirilerek sonuç ve öneriler ortaya konacaktır.

1.4 ARAŞTIRMA SORULARI

Tez çalışmasında oluşturulan ve cevabı aranan araştırma soruları aşağıda verilmiştir:

- Ulus Tarihi Kent Merkezinde fiziksel ve bölgesel ne gibi sorunlar yaşanmaktadır?
- Ulus Tarihi Kent Merkezinin gelişimini etkileyen olaylar nelerdir?
- Ulus Tarihi Kent Merkezinde ulaşım ile ilgili ne gibi sorunlar yaşanmaktadır?
- Ulus Tarihi Kent Merkezinde açık ve yeşil alanların oranı kullanıcılar için yeterli midir?
- Ulus Tarihi Kent Merkezinde kentsel hizmetlerle ilgili sıkıntılar yaşanmakta mıdır?
- Kent merkezinde trafik ve park problemi yaşanmakta mıdır?
- Yapılan planlar ve alınan koruma kararları Ulus Tarihi Kent Merkezini ne şekilde etkilemiştir?

1.5 ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Tez çalışması için hem birincil hem de ikincil verilerin toplanması amaçlanmaktadır. Birincil veri toplama yöntemi olarak anket çalışması yapılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Toparlanan veriler not ve ses kayıtları ile desteklenmiştir. Arazi çalışmaları ve var olan bilgi belgeler ile genel doku özellikleri verilmiştir. İkincil veri toplama yöntemi olarak da bu konuda ulusal ve uluslararası yapılmış akademik çalışmalarda Kentsel Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Kentsel Çevre Planlamasının Hedefleri, Hava Kirliliği ve Kent İlişkisi, Sürdürülebilir Kentlerde Ulaşım ve Konut, Kent Planlama Modelleri, Ekolojik Şehir Merkezi Yaklaşımı, Ankara Tarihi Kent Merkezi'nde Çevreye Duyarlı Yaklaşımlar, Ulus Tarihi Kent Merkezi'nin Gelişimi gibi konularda literatür taraması yapılmıştır.

Ulus Tarihi Kent Merkezi bu kapsamda 3 aşamada incelenmiş, ilk adımda literatür taraması ve belge araştırması yapılarak imar planları, koruma kararları ve yönetmeliklerin kent merkezine etkileri araştırılmıştır. Bu çalışmada akademik çalışmalar, yazılı, görsel belge ve dokümanlar taranarak detaylı bir inceleme yapılmıştır. 2. adımda saha gözlemi gerçekleştirilmiş, kişisel gözlem, sokak fotoğrafları, arazi analizi ve uydu görüntüleriyle alan analizi yapılmıştır. 3. adımda ankete dayalı araştırma yöntemi uygulanmış, 4. bölümde daha detaylı anlatılacak Ulus'taki 3 bölgede 100 kişiyle anket çalışması yapılmıştır. Böylece çok sayıda veri standardize olmuş ve değişkenler tespit edilerek analizler kolaylaşmıştır. Sonuçta literatür taraması değerlendirmeleri ve alanda gerçekleştirilen anket çalışması ve saha gözlemi bulguları karşılaştırılarak kent merkezine yönelik analiz ve bulgular ortaya konmuştur.

BÖLÜM II

LİTERATÜR TARAMASI

2.1 PLANLAMADA ÇEVREYE DUYARLI YAKLAŞIMLAR

2.1.1 Kentsel Sürdürülebilirlik Kavramı

Kentsel sürdürülebilirlik kavramı, günümüzde karşı karşıya kaldığımız ve çözüme ulaştırılması gereken, insanlığı her açıdan etkileyen önemli konulardandır. İnsanların yaşamını sürdürdüğü kentler; ekonomik, kültürel, sosyal bütün gelişmelerin yaşandığı ve insanların etkileşimde olduğu, dolayısıyla tüm sorunların merkezinde olan yaşam alanlarıdır. Kentsel çevrelerde sürdürülebilirlik kavramı kentlerdeki nüfusun hızla çoğalmasıyla birlikte gündeme gelmiş ve bu konuda yapılan çalışmalar ön plana çıkmıştır. (Yakupoğlu ve Korkmaz Hasmaden 2013: 139).

Gelecekte yaşanabilir kentler tasarlamak, canlıların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik oluşturulan modellere bağlıdır. Bu ihtiyaçların karşılanması için oluşturulan yaşanabilir kent kavramı, kentsel çevrede her anlamda bir denge yaratmak ve sürdürülebilir modeller ortaya koymaktan geçmektedir. Sürdürülebilir kentler, oluşturulan bu modellerde kentsel çevre kalitesinin yükseltilmesiyle geliştirilecektir. Bütün gelişmelerin merkezinde yer alan kentler, bu yoğunluğun beraberinde getirdiği çevresel sorunların da odak noktasındadır. Dolayısıyla sürdürülebilir kentleşme olgusunda başlıca konular arasında kentsel çevre kalitesinin yükseltilmesi yer almaktadır (Yazar 2006: 67).

Kentlerde enerji tüketimi, karbondioksit salınımı, kirlilik, gürültü, atık gibi pek çok çevresel problem yaşanmaktadır. Bu sorunların çözümü için farklı alanlarda birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar sonunda çeşitli çözümler ortaya konmuştur. Kentlerde karşılaşılan bu çevresel problemler sebebiyle kentler tahrip edilmiş, bunun çözümü olarak da ekolojik odaklı planlama modelleri ortaya atılmıştır. Amaç kentlerin kalan kısımlarını korumak, kentsel planlama yaklaşımını her yönden değiştirerek kendi kendine yetebilen, çevresindeki alanlara yayılmadan üretimiyle tüketimini karşılayan çevresine dost kentler inşa etmek olmuştur. (Tosun 2017: 175)

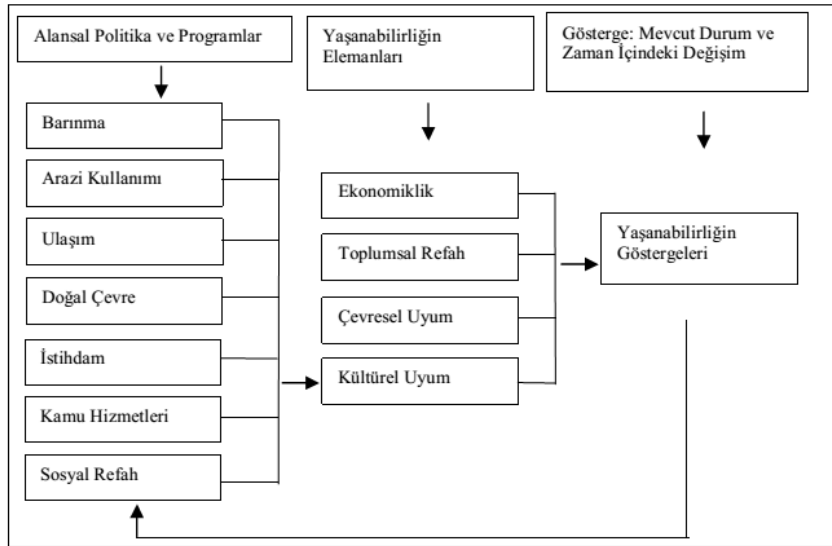
2.1.2 Sürdürülebilirlik ve Kentleşme Kavramları

Kentlerde yaşayan insan nüfusunun giderek artması, kentsel çevrenin korunmasını, kentlerdeki yaşam ve hizmet kalitesinin yükseltilmesini gerekli hale getirmiştir. Bu sebeple sürdürülebilir bir kentin geliştirilmesi ve planlanması, bu amaca yönelik olarak kent planlama çalışmalarının yapılması önem kazanmıştır. Sürdürülebilir kentler, kentsel çevrenin minimum düzeyde kirletildiği, kentsel yaşam kalitesinin yüksek olduğu, enerji kaynaklarının verimli ve etkin şekilde tüketildiği, insan ölçeğini aşmayan yaşanabilir mekanlardır. Bu sürdürülebilir planlama yaklaşımında ulaşım, altyapı, ekolojik yapı ve enerji kaynaklarını olumsuz etkileyen kentsel yayılma yerine kompakt ve arazinin etkin kullanıldığı, kentteki yoğunluğunun doğayı kirletmediği bir yerleşim planı tercih edilmektedir. (Tosun 2013: 104)

Kaynaklarda sürdürülebilir kentleşme kavramı gelecek nesillerin ihtiyaçlarına mevcutta yer alan kentlerden daha iyi cevap veren kentsel sistemlerin geliştirilmesi (Ertürk, 1996: 175) şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan da yola çıkarak sürdürülebilir kentlerdeki ilk amaç kentte yaşayanların yaşam kalitelerinin yükseltilmesi ve bu kalitenin artırılmasında insanların yaşadığı çevredeki sağlık koşullarının iyileştirilmesidir. İnsanların yaşadığı fiziksel ve sosyal çevrenin insan sağlığı açısından ne kadar önemli olduğu ve kentsel çevrenin insan sağlığının belirleyicisi olduğu vurgulanmıştır (Başaran 2007: 210).

İkinci amaç kentin varlığını devam ettirebilme gücünün yükseltilmesi ve kentte yer alan kaynakların dönüşümünün sağlanmasıdır. Bu bağlamda sürdürülebilir kentleşmenin sağlanması için amaçlanan hedefler; kentteki yaşam kalitesinin yükseltilmesi, kaynak kullanımında yenilenebilir enerjinin tercih edilmesi, nüfustaki yükselmenin kontrolü, teknolojiye gelişmelere bağlı yeniden yapılanma, kentteki sağlık koşullarının iyileştirilmesi, temiz su kullanımı, kriz ve doğal afet yönetiminin denetimi şeklinde sıralanabilmektedir. (Yazar 2006: 53)

Ayrıca sürdürülebilirlik için planlama ve programlama çalışmaları yapılarak kentteki yaşayanların bu konuda bilinçlendirilmesi, kent merkezindeki kamusal alanların, yaya akslarının geliştirilmesi, tarihi dokunun korunması ve sokak tasarımlarının canlandırılması amaçlanmaktadır. Sürdürülebilir kentsel gelişmenin temel hedeflerinden biri de kent merkezindeki ulaşım sistemlerinin geliştirilerek çevreye saygılı ve yaya odaklı alternatif ulaşım modellerinin geliştirilmesini sağlamaktır. (Tosun 2013: 108)

Şekil 1: Sürdürülebilir Planlama Yaklaşımı Kapsamında Kent Planlama Önerisi (Maclaren, 1996)

2.1.3 Sürdürülebilir Kentsel Çevre Planlamasının Hedefleri

Sürdürülebilir bir kentsel çevre yaratmak için bazı hedefler ortaya konmaktadır. Bunlar;

- Kentlerin çevresel sisteminde meydana gelen olumsuz etkilerin azaltılması
- Kentlerde sürdürülebilirliğe katkı sağlayan yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması
- Bina tasarımları yapılırken cadde ve sokak düzeninin, hava akımı geçişine izin verecek şekilde tasarlanması
- Atık üretiminin en düşük düzeyde yapılması
- Sıfır karbon ilkesinin uygulanması
- Kentlerde yapılacak ağaçlandırma ve yeşil koridorlarla kentlerdeki yeşil alan miktarının artırılması
- Geri dönüşümlü malzeme kullanımının yaygınlaştırılması ve ekolojik ayak izinin azaltılması şeklinde sıralanmaktadır. (Çetinkaya 2013: 14)

Sürdürülebilir bir kentsel çevre yaratma sürecinde ekolojik planlama yaklaşımı önemli bir bileşen olarak görülmektedir. Bu planlamanın amacı sürdürülebilirliği sağlayarak, insan ihtiyaçlarını karşılarken doğal kaynakların en uygun ve dengeli şekilde kullanımını sağlamaktır. Kenti oluşturan doğal kaynakların ve ekolojik dengenin devamlılığını sağlayacak planlama modelleri üretilmelidir. Bu planlama yaklaşımı kapsamında; yenilenebilir kaynaklar, yeşil alanlar korunmalıdır. Doğal kaynakların kullanımında verimlilik ilkesi gözetilmelidir. Geri dönüşümlü atıklar

yeniden kullanılmalı, çevreye zarar veren atıkların kullanımı azaltılmalıdır. Fiziksel mekân, verimlilik ilkesi ön planda tutularak tasarlanmalıdır. (Tosun 2017: 177)

Bu bağlamda sürdürülebilir kentsel çevre planlama yaklaşımı, bütüncül ve uzun vadede çalışan modeller üretmeli, doğayı tüketme anlayışından uzaklaşıp çevredeki tüm sistem için dengenin bozulmadan devamlığı sağlanmalıdır. Bu planlama sürecinde doğal kaynaklar önemli bir veri olarak sürece katılmalı, insanların var olan kaynakları ne şekilde ve ne ölçüde kullanması gerektiği temel sorulardan biri olmalıdır. Arazi kullanım kararlarında o bölge için en uygun olan ve mevcut dengeyi bozmayacak bir yöntem belirlenmeli, ihtiyaçların giderilmesini sağlayan ama çevre düzenine saygılı uygulamaların planlanması sağlanmalıdır. Üretim ve tüketim dengede olduğu ve bu modeller uygulanırken var olan doğal çevreye ve kaynaklara zarar verilmediği sürece hem yaşayanların ihtiyacını karşılayan hem de sürdürülebilirliğe katkı sağlayan planlama yaklaşımı ortaya çıkmaktadır.

2.1.4 Sürdürülebilirliğin Sağlanmasında Kent Planlama Modelleri

Kentteki gelişmeleri tüm boyutlarıyla elen alan kent planlama kavramının günümüzdeki temel amaçlarından biri sürdürülebilir kentler yaratmak olmuştur. Bu sürdürülebilir planlama yaklaşımının gerçekleştirilebilmesi için kentte yaşayanların ve kentte yer alan tüm kuruluşların tespit edilen sorunların çözümünde, yeni kararlar alınmasında, uygulamaya geçilmesinde, yeni çözümler üretilmesinde önemli rolü vardır. (Yalkı 1998: 122).

Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için kentin iklimi, enerji, su, kaynakları, yerel dokusu dikkate alınmalı ve yerel kimliğin devamlılığı ve sürekliliği sağlanmalıdır. Sürdürülebilir bir kent planlamanın temel amaçları araç bağımlılığını azaltmak, mevcut kaynakları etkin şekilde kullanmak, kâr amaçlı değil insanı ve ekolojik kentsel çevreyi düşünen bir anlayışla çalışmak, insan ölçeğinde konut, iş alanları ve kamu yapıları içeren canlı ve işlevsel bir kent merkezi yaratmaktır. (Tosun 2013: 103)

Sürdürülebilir kent modelinden beklenen özellikler; kent merkezlerine erişimin en kısa yoldan yapılabilmesi, yerleşimlerde ortalama büyüklüğün yaratılması, konut tasarımlarında yoğunlaşma ve binaların yer aldığı bölgelerde yüksek derecede yoğunluğun sağlanabilmesidir. (Holden 2004: 96)

Bu modelde amaç kentsel çevrenin korunmasını sağlamak ve kentlerin doğayla bütünleştiği tasarımlar oluşturmaktır. Bu model kentlerde sürdürülebilirliğe

ulaşabilmek için kentlerin doğayla entegre planlanması, ekolojik bilincin artması, ekonomik ve çevresel faktörlerin birlikte değerlendirilmesi, doğal kaynak tüketiminin minimuma indirilmesi önem taşımaktadır. Eko-merkezli kentler odağı içinde yaşayan insanlar olan ve kendi kendine yetebilen kentler olarak karşımıza çıkmaktadır. Amaç kente etki eden olumsuz dış etkenlerin azaltılarak daha sağlıklı ve yaşanabilir kentler oluşturmaktır. (Tosun 2013: 111)

Sürdürülebilir kent modelinde hedeflenen politikalar; var olan kaynakların etkin şekilde kullanılması, arazi planlamasının doğru yapılması, kentsel yenilemeyle kent merkezlerinin yeniden canlandırılması, toplu ulaşımın yaygınlaşması, kentsel gelişme açısından yerleşim yerleri ve iş yerleri ağının kısa mesafelerde gerçekleştirilebilmesi ve özel araç kullanımının azaltılarak kentte yaya odaklı ulaşım ve dolaşımın sağlanmasıdır. Böylelikle toplu ulaşım sistemlerinin ve motorsuz araç kullanımının yaygınlaşması sağlanacaktır. Kent merkezlerinde otomobil odaklı ulaşım ve özel araç bağımlılığı azalarak bisiklet, motorsuz araç, yaya ulaşımı gibi ulaşım türleri yaygınlaşacaktır. (Tosun 2013: 114)

Kent merkezlerinde sürdürülebilir kent modellerin oluşturulmasıyla ekonomik, çevresel ve fiziksel açıdan değişimlerin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Ekonomik boyutuna baktığımızda; kentlerdeki enerji tüketimi ve ulaşım maliyetlerinin düşmesi, altyapı maliyetlerinin azalması, konutlarda kullanılan enerji miktarının azalması, kent merkezlerinde çöküntü bölgelerinin canlanmasıyla ekonomik yapabilirliğin artması hedeflenmiştir. Çevresel açıdan kentlerdeki çevre kirliliğine sebep olan zehirli gazların azaltılması, açık alanların ve kentsel çevrenin korunarak çevre tahribatının önlenmesi, etkin arazi kullanımlarının gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Fiziksel açıdan ise yaya, bisiklet ve motorsuz araç kullanımının yaygınlaşması, toplu ulaşımın teşviki, kent merkezlerindeki hizmet alanlarına kolay erişimin sağlanması, özel araç kullanımının azaltılması ve kentsel faaliyetlere erişimin kolaylaşması ve arttırılması hedeflenmiştir. (Tosun 2013: 115)

2.1.5 Sürdürülebilir Çevre Planlamasında Mikroklimatik Verilerin Kullanımı

Sürdürülebilir çevre planlamasında analiz edilmesi gereken en önemli konulardan biri iklim elemanlarının kontrolüdür. Yerleşim yerlerinin planlamasında topoğrafya, yönlenme, eğim analizi, rüzgâr analizlerinin yapılması en önemli girdilerdendir. (Ercoskun, 2007)

Yüksek yoğunluklu kentsel çevrelerde kentte meydana gelen kentsel ısı adaları, mikroklima oluşturur. Bu ısı adası kentteki topoğrafya, arazi kullanımı, hava koşulları, yapay havalandırma gibi faktörlere göre boyut ve şekil değiştirir. Örneğin gökdelenler düz bir arazide emilen ısıнын 6 kat fazlasını emer. Bu yansıma ve emme değerleri, kentin hava sirkülasyonunu farklılaştırarak kentteki doğal enerji dengesinin değişmesine sebep olur. (Thomas, 2002)

İklimsel açıdan sürdürülebilir ve ekolojik planlama süreci;

1. Topoğrafyanın uygun şekilde seçilmesi
2. Açık alanların ve binaların yönlenmesinin seçimi
3. Açık ve yerleşik alanlar için biçim, boyut gibi geometrik özelliklerin belirlenmesi
4. Bina tipi, boyutu, konumu, aralığı gibi yerleşim dokusunun oluşturulması
5. Yöredeki hâkim rüzgâr yönünün belirlenmesi şeklinde sıralanabilir. (Kaplan vd., 2016)

Ilıman iklimli bölgelerde yamaçlarda aşağı kısımlar nem kazandıran, yukarı kısımlar ise rüzgâra açık alanlardır. Soğuk iklimin görüldüğü bölgelerde ise rüzgârın etkisinin yerleşmelerde az olması istenir. Örneğin Ankara'da kuzey rüzgarları etkili olduğundan yapıların yönlenmesi kuzey-doğu, güney-batı olarak planlanmalıdır. Bu kapsamda topoğrafik eğriler değerlendirilerek bakı analizi yapılmalı, kuzey, güney, doğu ve batı yamaçlar neresiyle belirlenmelidir. (Kaplan vd., 2016)

Rüzgârın bina konumuna göre toplanıp dağılması, bina yüksekliklerinin yaratmış olduğu gölge alanları iklimin yapılar üzerindeki etkisini göstermekte; bu kapsamda yapıların konumları, mesafeleri, sokak genişlikleri önem kazanmaktadır. Rüzgâr ve güneş ışınımının planlanmasındaki amaç sürdürülebilirlik açısından iklimsel konfor ve sağlık koşullarının en az ek enerji getirecek şekilde sağlanabilmesidir. Bitişik düzenli yapılaşmalarda bina aralıkları sokak genişliklerinin oluşturulmasında önem kazanırken, ayırık düzenli yapılaşmalarda bina konumlandırılması yapıların birbirine göre mesafelerinin ayarlamasında kullanılır. Bu kapsamda gölge konileriyle binalar arasındaki uzaklık ölçülüp optimum konumlandırma oluşturulmaya çalışılmalıdır. Güneş ışınımı sayesinde bina aralıklarının belirlenmesinde ise doğrultu açılı tabloları ve gölge boyu bileşeni kullanılmalıdır. (Ercoskun 2007: 26)

Sonuç olarak kent merkezlerinin planlamasında iklimsel verilerin değerlendirilmesi, rüzgâr, güneş gibi elemanların etkin ve doğru şekilde kullanılması

önem taşımaktadır. Yapıların cadde ve sokaklarda konumlanması iklimsel veriler kontrolünde planlanmalı, mevsime göre yaz ve kış aylarında sıcak ve soğuktan korunmak için gerekli önlemler alınmalıdır. Kentsel mekânda yönlendiminin, sıcak ve soğuk havaya göre yapı ve mekanların oluşturulması, iklim elemanlarının kontrolü, açık ve gölgeli mekân tasarımları, su ve yeşilin planlanması; mikroklimatik elemanların etkin şekilde kullanımını, iklimsel açıdan merkez planlaması ve kentsel tasarımda enerji tasarrufu ve sürdürülebilirliği sağlamaktadır. (Tunçer 2008: 45)

2.1.6 Ekolojik Sürdürülebilirlik Kapsamında Hava Kirliliği ve Kent İlişkisi

Dünyada endüstriyellemenin ve kentlerdeki nüfusun artması sonucu enerji kaynaklarının kontrolsüzce tüketimi, kentsel çevrede çeşitli ekolojik problemlerin yaşanmasına sebep olmakta ve kentsel sürdürülebilirlik konusunda tehlike yaratmaktadır. Şehirlerdeki nüfus yoğunluğunun artması plansız kentleşmeye neden olmakta, bu fosil yakıtların kullanımını arttırmakta, açık yeşil alan sistemlerini azaltmakta, kent merkezlerinde kullanılan motorlu araç miktarını arttırmaktadır. Tüm bunların sonucunda ise kentlerde çevre sorunları çoğalmakta ve kentsel çevre tehlikeye girmektedir. (Partigöç ve Çubukçu 2017: 28)

En önemli çevre sorunlarından hava kirliliği de evlerde ısınma için uygun olmayan yakıt kullanımı, sanayi tesislerindeki artış, kentlerde motorlu araç kullanımı, nüfus artışından kaynaklı fosil yakıtların kullanımının artması gibi faktörler etkisiyle ortaya çıkmıştır. (Fenger, 2002). Büyük kentlerde nüfusun artması sonucu kentleşme faaliyetlerinin hızlanmasıyla üretim artmış, üretimin artması kaynakların tükenmesine, kentlerdeki çevre sorunlarının artmasına ve ekolojik dengede bozulmaya neden olmuştur.

Kentlerdeki tüketime dayalı yaşamın ve kaynak tüketiminin kontrolsüzce artması sonucu ekolojik sürdürülebilirlik kavramı ön plana çıkmıştır. Kentsel çevrede meydana gelen kirlilik sorunu için çeşitli kurumlar çalışmalar gerçekleştirmiş, kentsel çevrenin iyileştirilmesi için düzenlemeler yapmıştır. (Partigöç ve Çubukçu 2017: 32)

Yapılan çalışmalarda kent merkezlerinde motorlu araç kullanımından kaynaklı oluşan hava kirliliği oranının, kentte yer alan konutlardan ve endüstri tesislerinden atılan atıklardan oluşan kirlilik kadar yüksek olduğu vurgulanmıştır. (Elbir vd., 2010). Kent merkezlerinde kirlilik düzeyinin artmasına arazi kullanım kararları, motorlu araç kullanımının fazla olması, yüksek yoğunluğa sahip konut bölgelerinin ve kentsel çalışma bölgelerinin ana merkez etrafında konumlanması, toplu ulaşım sistemlerinin

bireysel araçlara göre daha az tercih edilmesi, sanayi tesislerinin kent merkezine yakın alanlarda konumlandırılması, konutlarda ve endüstriyel tesislerde fosil yakıtların tercih edilmesi neden olmaktadır. (Partigöç ve Çubukçu 2017: 35)

Dünyada kent merkezlerindeki kirlilik oranlarıyla ilgili yapılan çalışmalarda, özellikle büyük kentlerde nüfus yoğunluğunun her geçen gün artmasına bağlı olarak insanların yaşamlarında daha çok enerji tükettiği, araç yoğunluğunun artmasıyla trafik yoğunluğunun her geçen gün arttığı, tüm bunlara bağlı olarak kaynakların azaldığı ve kentlerde çevresel sorunların yaşandığı, çevre kirliliğinin her geçen gün arttığı sonucuna varılmıştır. Hava, su, toprak kirliliği, iklim değişikliği gibi çevresel sorunlar günümüzde tüm bu problemler çerçevesinde meydana gelmiş ve kentsel çevreyi her geçen gün tehdit etmeye devam etmektedir. Sürdürülebilir ve yaşanabilir kentler yaratmak adına bu kapsamda kent ölçeğinde çeşitli politikalar geliştirilmeli ve çalışmalar ortaya konmalıdır. Getirilecek öneriler ve yapılacak uygulamalar sonucunda kentsel yaşam kalitesi de iyileştirilerek daha yaşanabilir kentler yaratmak ve bu kentleri geleceğe taşımak mümkündür. (Partigöç ve Çubukçu 2017: 29)

Bu kapsamda kent merkezlerinde çevresel sorunların önüne geçmek adına bazı önlemler alınmış ve öneriler ortaya konmuştur. Bu öneriler; tasarım ve planlamalarda mevcut enerjiyi korumak ve tüketimi azaltmak adına enerji etkin tasarımların uygulanması, çevreye zararlı fosil yakıtların kullanımı yerine doğalgazın teşviki, kentlerde kömür kullanımının önüne geçilmesi, ısınma için bölgesel sistemlerin planlanması, kent planlamasında arazi kullanım kararlarında binanın yüksekliği ve yolun genişliği oranının ayarlanması, binaların hakim rüzgar yönünde konumlanması, alan planlamasında mevcutta yer alan yeşil açık alan sistemlerinin etkin şekilde ayarlanması, bölgeleme çalışmaları yapılması şeklinde sıralanabilmektedir. (Partigöç ve Çubukçu 2017: 41)

Kentlerdeki ulaşım sistemlerine yönelik getirilecek öneriler arasında; yaya odaklı ulaşım sistemlerinin tasarlanması, motorlu araç kullanımının azaltılması ve toplu ulaşım sistemlerinin kullanımının yaygınlaşması, kent merkezlerinde trafik ve araç yoğunluğunun minimuma indirilmesi için kentte bazı caddelerde yayalaştırma tasarımları yapılması, geçiş yollarının tasarlanması, bisiklet yollarının planlanması, raylı sistemlerin geliştirilmesi yer almaktadır.

Mevzuata yönelik oluşturulabilecek uygulamalar ise Dünya Sağlık Örgütü ve Avrupa Birliği tarafından belirlenen, yönetmeliklerde geçen değerlere uygun şekilde değerlendirmelerin yapılması, yerel ve merkezi yönetimlerce bu değerlerin

denetiminin yapılarak mevcut kente özgü eşiklerin belirlenmesi ve değerleri revize edici çalışmaların ve uygulamaların planlanması ve gerçekleştirilmesidir. Bu sayede yaşanabilir kentsel çevreler oluşturulacak, korunacak ve gelecek nesillere aktarılacaktır. (Partigöç ve Çubukçu 2017: 41)

2.1.7 Sürdürülebilir Kentlerde Ulaşım

İnsanlar yaşadıkları kentsel mekanlardan hem etkilenmekte hem de buldukları çevreyi etkilemektedir. Kentlerde sürdürülebilirliğin devamlılığının sağlanması için kentlerde yaşayan ve gelecekte de yaşayacak insanların kentsel yaşam kalitelerinin artırılması gerekmektedir. (Atıl, Gülgün vd., 2005: 217).

Kentlerin niteliklerinin belirlenmesinde ulaşım sistemlerinin ve ulaşım altyapısının da önemli bir rolü vardır. Günümüzde kentsel alanlarda motorlu taşıtların kullanımı oldukça yaygındır. Bu durum sebebiyle araç yolları ve park yerleri için ayrılan arazi alanı miktarı artmakta, yaya yolları ve bisiklet kullanımına uygun alanlar ise azalmaktadır. Çok amaçlı kamu mekanları araç trafiğine açıldığı için gürültü ve çevre kirliliği oluşmakta, kentsel çevre ve yapılı çevre düzeni bozulmaktadır. Ekolojik planlama yaklaşımı da dikkate alınarak ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Amaç araç kullanımını tamamen bırakmak değil, motorlu araç kullanımını azaltarak yaya, bisiklet ve toplu taşıma sistemlerini yaygınlaştırıp ulaşım sistemlerinin geliştirilmesini sağlamaktır. Bu kapsamda yol uzunluklarının değiştirilerek azaltılması ve petrol ürünlerine dayalı enerji kullanımının düşürülmesi alternatif yöntemler arasındadır. (Eryıldız 2005: 6).

Sürdürülebilir ulaşım kapsamında toplu taşıma sistemleri öne çıkmakta, toplu taşımanın yenilenebilir enerji kaynaklarıyla gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Sürdürülebilir ulaşım da yaya bisiklet öncelikli planlama yaklaşımı ve araba paylaşım sistemlerinin sağlanması da öne çıkan uygulamalardandır. Örneğin Avrupa'da MOSES isimli proje kapsamında Londra, Cenova, Bremen, Belçika gibi kentlerde araba paylaşım kulüpleri kurulmuştur. Kulüp üyelerinden biri tatile gittiği zaman diğer şehirde o şehrin araçları kullanılabilir. Çevre dostu araçlar PRT ya da siber-araba denilen sistemde kullanıcıları tarafından belli duraklardan çağırılarak istedikleri yere gitmek için kullanılabilir. Bu kişileştirilen toplu taşıma sistemi İngiltere'nin Cardiff kentinde de çoğu zaman kullanılmaktadır. İzlanda'da Reykjavik kentinde ECTOS projesi kapsamında fosil yakıt tüketimini en aza indirmek amacıyla tüm toplu taşıtların yakıtları hidrojen teknolojisiyle sağlanmaktadır. İsviçre'de Locarno kentinde

ise Ecotaxi adı verilen taksilerin motoru hybrid model olduğundan araç elektrik enerjisiyle çalışmakta, ekolojik ve ekonomik ulaşım sağlamaktadır. (Ercoşkun 2007:29)

Şekil 2: PRT, Siber Araçlar (URL-1)

Bu kapsamda ulaşım konusunda sürdürülebilirliğin amacı daha düşük enerji tüketimi ve düşük maliyetle çevreye duyarlı sistemlerin oluşturulmasını sağlamaktır.

Araç, yol ve trafik konusunda düzenlemelere bakıldığında;

- Yolculuk amacına uygun küçük ama etkin araçların kullanımı,
- Ortak araç kullanımının sağlanmasıyla toplu taşıma araçlarıyla ilişkili otopark alanı düzenlemeleri,
- Yavaş akan trafik yollarının geliştirilerek karışık doku ve kullanımların azaltılması
- Planlı gelişim kapsamında yol kapasitelerinin ve yol sistemlerinin gözden geçirilmesi gibi stratejiler ortaya çıkmaktadır.

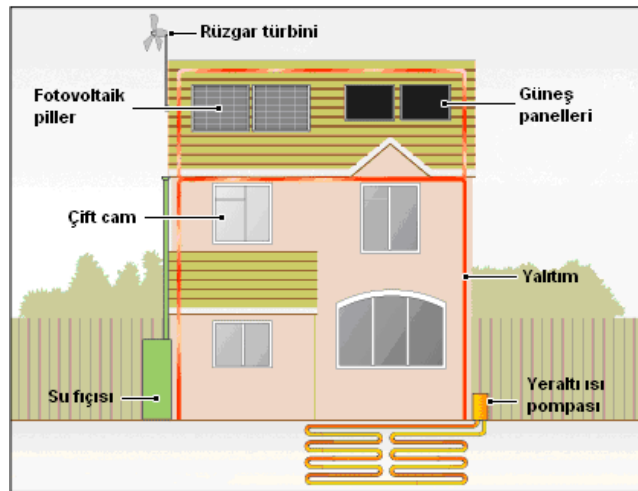
Yine bu stratejiler kapsamında ulaşımında bisiklet yollarının teşvik edilerek güvenli bisiklet yollarının tasarlanması ve planlanması, bisiklet kullanımının organize edilerek öncü gruplarla teşvikinin sağlanması amaçlanmaktadır. Ekolojik ve sürdürülebilir planlamada yerleşimin insan odaklı olması oldukça önemlidir. Bu kapsamda yerleşimlerde uygun ve güvenli yaya yolu sistemlerinin planlanması, konutlara yakın mesafelerde donatıların tasarımı, daha geniş kaldırım planlamaları, yaya güzergahlarını çekici kılan tasarımlar, ağaçlandırmalar, yapılaşmış alanlarda yol hiyerarşisinin düzenlenmesi gibi unsurlar önem taşımaktadır. (Koç, 1994)

2.1.8 Sürdürülebilir Kentlerde Konut

Ekoloji kavramı ve konut ilişkisi, konutun inşası için gerekli malzemelerden konutun yıkımına kadar bütün süreçte devam etmektedir. Ekolojik mimari tasarım yaklaşımında, yerleşim yeri ile yerleşimin uyumu, hammadde, besin ve enerjinin kullanımı ve döngülerin korunumu önemli faktörler olarak görülmektedir. (Eryıldız 2005: 12)

Yerleşim yeri ve yapı uyumunun sağlanması için jeomorfolojik durum, jeolojik yapı, iklim, su kaynakları gibi fiziksel çevre verileri değerlendirilmeli ve yer altında oluşan boşluk, çatlak gibi sorunlar insan sağlığına zararlı olduğundan bu özellikteki alanlarda yerleşim oluşturulmamalıdır. Verimsiz topraklarda, toprağın yapı malzemesi olarak kullanıp kullanılmayacağı araştırılmalıdır. (Eryıldız 2005: 125)

Enerji kaynaklarının minimum kullanımını içeren sistemler oluşturulurken, doğal ısıtma ve soğutma sistemlerinden faydalanılan, her mevsim için mekân organizasyonunun sağlandığı, sirkülasyon ihtiyaçlarının giderildiği, altyapı sistemlerinin geliştirildiği tasarımlar planlanmalıdır. Malzeme seçiminde kimyasal içermeyen, koku yaymayan, yöreye ait ve enerji kaybını minimize eden seçimler yapılmalıdır. Çatı sistemi sadece üst örtü olarak planlanmamalı, yalıtım, su toplama gibi faydaları da sağlamalıdır. Ekolojik açıdan mimari tasarım ve strüktür yaklaşımı yörenin geleneksel üsluplarına uygun olarak seçilmelidir. Tasarlanan birimler rüzgâr, su, güneş, biyokütle gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından faydalanmalıdır. (Eryıldız 2005: 13).

Şekil 3: Ekolojik Konut Örneği (Adil, 2010)

2.1.9 Ekolojik Kent Merkezi (Ekomia) Kavramı

Kent bir ekosistemdir ve kentsel ekosistemi içerisinde sistemin kalbi kent merkezleridir. Kent Merkezleri ya da Merkezi İş Alanı (MİA), planlarda yönetim, sosyo-kültürel ve ticari amaçlı yapılar için ayrılmış alanlardır. Kent merkezi fiziksel yapıdan daha farklı bir olgudur. Kent merkezi insanların yaşadığı fiziksel çevreden çok sosyal bir çevredir ve sosyal olarak da sürdürülebilir olmalıdır. Sağlık, eğitim, sosyal hizmetler, rekreasyon, kültür vb. sosyal donatıları geliştirmek ve gönüllü organizasyon ağlarını desteklemek, sosyal ilişkileri kuvvetlendirmek gibi konulara da ağırlık verilmelidir. Kentsel tasarım bu bileşenlere ihtiyaç duyar ve iyileştirmeye çalışır (Crabtree, 2006).

EKOMİA yaklaşımı; merkezlerin konum ve iklim koşullarına bağlı olarak gelişen, ekolojik verilerin değerlendirildiği, kentsel çevrenin sağlıklılaştırıldığı ve geliştirildiği, ulaşım sistemlerinin, altyapının ve atık yönetiminin düzenlendiği, enerji ve madde tasarrufunu hedefleyen, sürdürülebilir ve çevreye duyarlı bir merkez planlaması anlayışıdır (Tunçer, 2006).

Dünya’da ve ülkemizde, tüketimin her geçen gün artması; atık maddelerin fazlaşmasına yol açmakta, doğal kaynaklar gün geçtikçe azalmakta ve kentsel çevre kirlenmekte, ekolojik denge bozulmaya başlamaktadır. Bu nedenle kentsel çevrenin planlanmasında çevreye daha duyarlı yaklaşımlar ve sürdürülebilirliğin ön plana çıkması savunulmaktadır. Kentlerdeki merkezi iş alanlarında toplu ulaşım, özel taşıt ulaşımı, kirlilik, altyapı, yeşil alan yetersizliği, trafik, otopark, servis, yayalaştırma, atık yönetimi gibi birçok sorunla karşılaşmaktadır. Kentlerin sağlıklı gelişiminin ve sürdürülebilirliğin sağlanmasında, Ekomia ilkeleri önem taşımakta; çevreye duyarlı merkez planlaması stratejilerinin ve kentsel çevredeki standartların ilk olarak bilimsel yöntemlerle geliştirilmesi gerekmektedir. Bu stratejilerin planlama, projelendirme ve uygulamanın hangi etabına, ne ölçüde ve nasıl katılması gerektiği belirlenmelidir. Bu doğrultuda yasal, yönetsel, finansal yöntemler geliştirilmeli, parasal önlemler tasarlanmalıdır. (Tunçer, 1994)

2.1.9.1 Şehir Merkezi Planlamasında Çevreye Duyarlı Yaklaşım İçin İlkeler

Ekolojik ve sürdürülebilir merkez planlamasında çevreye duyarlı yaklaşım için geliştirilen bazı ilkeler mevcuttur. Kent merkezlerindeki sürdürülebilirliğin sağlanması için oluşturulan bu ilkeler aşağıda sıralanmıştır (Tunçer 2008: 88):

1- Mikroklimatik Elamanların Etkin Şekilde Kullanılması ve Maddesel Sakınının Sağlanması

Kent merkezleri planlanırken şehir tasarımı ve mimaride güneşlenme, rüzgâr yönleri, ısı, radyasyon vb. etkenler dikkate alınmalı, güneş enerjisi aracısız kullanılmalı, enerji tüketiminin minimum düzeyde olması amaçlanmalıdır. Buna bağlı olarak çevre ve yapı ölçeğinde MİA içi ulaşım, dolaşım, ısıtma, havalandırma, aydınlatma vb. etmenler dikkate alınarak oluşturulacak tasarımlarda enerji ve maddesel sakınım planlanmalıdır.

2- Enerji ve Atıkların Geri Kazandırılmasının Amaçlanması

MİA içinde kullanılan güneş, rüzgâr, elektrik, doğal gaz gibi enerjilerin geri dönüşümüne yönelik teknolojilerin kullanılması, enerji ve atıkların bu sayede ayrıştırılarak geri kazanılması amaçlanmalıdır.

3- Enerji ve Maddesel Kaynakların Düzenlenmesi ve Geliştirilmesi

Enerji ve maddesel kaynakların geliştirilmesi bu aşamada önem taşımaktadır. MİA'da alkoller ve elektrikle çalışan çevre dostu taşıtların kullanımının yaygınlaştırılması, yapılardaki ısıtma ve aydınlatmada güneş enerjisinin kullanımının sağlanması, kâğıt, cam, metaller vb. atıkların ayrıştırma tesislerinde geri kazandırılması, ayrıca MİA'da oluşan atıkların ısıtma ve yakıtta kullanımının sağlanması gibi uygulamalar planlanmalıdır.

4- Topoğrafyanın Etkin Şekilde Kullanılması

Antik Dönemden bu yana kent merkezlerinin planlamasında yerleşimde topoğrafya oldukça önem taşımaktadır. Bu kapsamda araziden kaynaklı meydana gelecek altyapı sorunlarının giderilmesi amaçlanmalı, inşaat alanındaki verimli toprakların değerlendirilmesi sağlanmalı ve planlamada jeolojik yapı ve toprak kabiliyeti değerlendirilmesi yapılmalıdır.

5- Doğal Kaynakların Etkin Şekilde Kullanımının Sağlanması

MİA içinde bulunan bitki örtüsü, flora, fauna, akarsu gibi doğal kaynakların etkin şekilde değerlendirilmesi ve kullanılması amaçlanmalı, MİA içinde meydanlarda, alanlarda, yapılarda kişi başına düşen yeşil miktarı arttırılmalıdır. Kentte mevcutta var olan bitki örtüsü de geliştirilerek değerlendirilmeli, açık alanlarda, rekreasyon alanlarında, parklarda kullanımı planlanmalıdır.

Merkezi iş alanlarının tasarım ve uygulamasına sürdürülebilirlik ve ekoloji kavramları hâkim olmalıdır. Bu kapsamda oluşturulacak sürdürülebilir merkez

planlaması, kentlerdeki geri dönüşüm, yeşil yapılar ve donatılar, ulaşım ve rekreasyon, enerji ve eğitim finans kategorilerinde değerlendirilebilir. (State of Illinois, 2007)

Kent merkezlerinde planlanacak geri dönüşüm uygulamalarının ekonomik ve ekolojik yönden kentte pek çok faydası olacaktır. Doğal kaynaklar korunarak atıklar azalacak ve böylece enerji tasarrufu sağlanmış olacaktır. Geri dönüşüme yönelik kentlerde gerçekleştirilebilecek uygulamalar;

- Merkezlerde uygun yerlere konulan geri dönüşüm kutularıyla atıkların türlerine göre ayrıştırılması
- Caddelerde uygun köşelere açık hava sergisi yaratmak amacıyla geri dönüştürülen malzemedan yapılan heykellerin ve objelerin konulması
- Ticari alanlarda çalışan esnaf ve işyeri sahiplerinin geri dönüşüm konusunda sorumluluk alıp bilinçlenmesini sağlayarak mahalle ruhunun canlandırılması
- Belediyenin merkezlere örnek olması adına geri dönüştürülen malzemedan tasarlanan bank, çöp kutusu, kent mobilyası gibi öğeleri koyması
- Kafe ve restoranlardan çıkan atık yağ ve pillerin, elektronik atıkların ayrıştırılarak belediyeye verilmesi
- Ticari alanlarda naylon poşet yerine kâğıt torba ve kese kağıtlarının kullanılması,
- Müşterilerin file ya da bez torba kullanmasının teşviki
- Ambalaj azaltmak adına geri dönüşümlü kutuların kullanımı
- Kafe ve restoranlarda plastik masa sandalye yerine ahşap veya geri dönüştürülmüş malzemedan yapılmış ürünlerin kullanılarak toplumsal bilinci arttırmak şeklinde planlanabilir. (Kaplan vd., 2016: 167)

Sürdürülebilir planlamada yeşil yapı tasarımları çevreye duyarlı, sağlıklı ve enerji etkin yapılardır. Bu yapılar buldukları merkezde cadde ve sokakların canlılığını artırır, halk sağlığına da katkı sağlar. Bu yapılar sayesinde caddelerde hava ve su kalitesi artarak doğal kaynakların korunması amaçlanmaktadır. Ticari alanlarda yer alan dükkanlarda yonga, sıkıştırılmış gazete kâğıdı, yün vb. gibi çevreye duyarlı yalıtım malzemeleri kullanılan uygulamalar yapılmaktadır. Caddelerde yer alan binalarda yeşil cephe ve yeşil çatı uygulamaları mikro klima oluşturarak yaz mevsiminde sıcaklığın azalmasını, kış mevsiminde ise sıcaklığın artması sağlar. Merkezlerdeki caddelerde kendine ait bahçeleri olan dükkanların yeşil alanlarında peyzaj ilkesiyle yeşil yapraklı sebzeler yetiştirilerek müşterilere sunulması sağlanabilir. Ayrıca bu dükkanların çatılarına yağmur suyu toplama tankları veya

fiçıları konularak bahçelerin damlama yoluyla kendi kendilerini sulaması amaçlanmaktadır. (Kaplan vd., 2016: 167)

Ayrıca caddelerdeki aynı cins sürdürülebilir yapı malzemelerinden tabelaların seçimi, çevre dostu olan boyaların kullanılması, iç mekanlarda doğal aydınlatmalar, vasistaslarda doğal havalandırmalar, çift kapı, çift cam, sürdürülebilir yerel malzemelerin kullanılması gibi uygulamalar da planlanmaktadır. (Smith, 2009).

Ulaşım ve rekreasyon kapsamında gerçekleştirilebilecek uygulamalar;

- Caddelerden geçen toplu taşıma araçlarının çevre dostu hibrit, elektrikli veya biyogazla çalışan araçlar olması,
- Merkezlerde bulunan kafe ve restoranların atık bitkisel yağlarının alternatif yakıt olarak kullanılması,
- Caddelerin özel taşıt trafiğine paylaşımlı olarak kapatılması, yaya allelerinin tasarlanması ve yeşil alanlarla desteklenmesi,
- Cadde ve sokaklardaki rekreatif alanlara yönlendirme yapılması şeklinde sıralanabilmektedir. (Kaplan vd., 2016: 168)

Sürdürülebilir merkez planlamasında enerjinin de etkin kullanılması oldukça önem taşımaktadır. Merkezlerde yer alan binaların çatılarına, balkon parapetlerine, sokak aydınlatmalarına güneş panellerinin yerleştirilmesiyle yenilenebilir enerji kaynaklarından olan güneşten enerji elde edilebilmektedir. Ayrıca güneş kolektörleriyle sıcak su temini, tronbe duvar sistemleriyle ısının tutulması, doğal ışık akışının sağlanması için tavan ve duvarların beyaza boyanması, enerji verimliliği yüksek LED aydınlatmalar, solar aydınlatmalar kullanılması çevre dostu ve ekonomik çözümler olarak karşımıza çıkmaktadır. (Kaplan vd., 2016: 169)

Bu kapsamda tüm bu sürdürülebilir planlama uygulamalarının gerçekleştirilebilmesi için eğitim ve finans boyutu oldukça önem taşımaktadır. Yerel markalar STK'lar ile iş birliği yaparak AB fonlarına, ulusal hibe programlarına başvurabilir. Çalıştaylar düzenlenerek enerji etkin etkinlikler yapılabilir. İşletmeler daha detaylı bilgilendirilerek desteklenebilir ve belediye tarafından yapılan uygulamalar sonucunda yeşil bayrak sertifikası alabilir, uluslararası standartları sağlayanlar LEED sertifikasıyla belgelendirilebilir. Dünyada buna yönelik yapılan birçok örnek vardır. Örneğin ABD'de Chicago yakınında bulunan Andersonville mahallesinde eco-Andersonville adı altında sürdürülebilir iş sertifikası programı uygulanmıştır. (Dono, 2009).

Şekil 5: Currie Barracks Projesi, Kanada (URL-3)

Şekil 6: Yaya Odaklı Tasarım ve Bitkilendirmeler Calgary, Kanada (URL-4)

Projede amaç yaya ağırlıklı mekanlar ve alleler yaratmak ve bu yaratılan yaya mekanlarının gölgelik ağaçlarla ve doğal bitkilendirmelerle donatılmasını sağlamaktır.

2.1.9.2.2 Eco-Viikki, Helsinki Finlandiya

Eco-Viikki Finlandiya’da önemli ekolojik projelerden biri olarak görülmektedir. Planlama kararlarındaki ana amaç doğal sit alanlarının ve tarım alanlarının korunmasıdır. Alan geniş ve alçak bir vadi ve ormanlık alanlarla çevrilmiştir. Master planda teknopark ve üniversite alanlarının barınma ve çalışma alanlarıyla ilişkilendirildiği, konut bölgesinin çevresindeki birçok bölgeye erişiminin kolaylaştırılmasıyla kompakt bir proje tasarımının yaratıldığı gözlenmiştir. (Ercişkun 2007: 46)

Tasarım alanında 850 km bisiklet yoluyla birbirine bağlanan huzurevi, kreş, market ve lokantalar, konut bölgesinin yakınında ekolojik park, güneşten elektrik üretimi alanları, güneş enerjisi ile ısıtma sistemleri, doğal havalandırma bacaları,

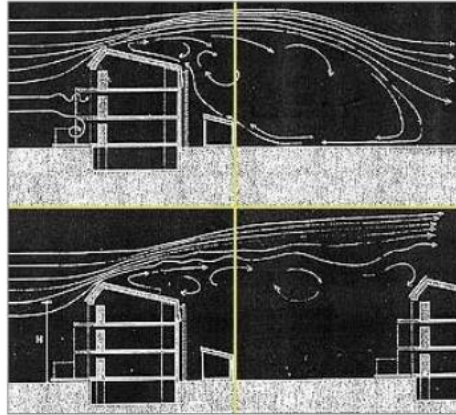

rüzgar önlemek için ağaçlandırma alanları, halk kütüphanesi, kongre salonu, ziraat, ormancılık, eczacılık ve veterinerlik fakülteleri, arge merkezleri, kuluçka merkezleri, kış bahçesi, ziraat müzesi, hayvancılık deneme çiftlikleri, Latokartano konut bölgesi bulunmaktadır. (Ercoşkun 2007: 47)

Şekil 7: Eco-Viikki Master Planı (Ercoşkun, 2007)

Eco-Viikki projesinde, bina tasarımları 1-3 kat olarak planlanmış, alçak ve kompakt bir tasarım oluşturulmaya çalışılarak tasarlanan rüzgâr duvarıyla da mikro iklimik etkiler kontrol altına alınmıştır.

Şekil 8: Bina Formlarının Rüzgâr Akımlarına Etkisi (URL-5)

Binalar kış aylarında güneş enerjisinden faydalanmaları için güney ve güneybatı yönünde konumlandırılmıştır. Avlu tasarımları ise akşam güneşi alacak şekilde kurgulanmış, çatılar ise kolektörlerle birlikte tasarlanmıştır. Kolektörler güneş enerjisinden en iyi verim alınacak şekilde uygun açılarla konumlanmış, çatıların tasarımlarıyla gölge düşürme miktarları azaltılmıştır. (Adil 2010: 43)

Bölgede ekolojik planlama yaklaşımı kapsamında su yönetimi de belirli yöntemlerle düzenlenmiştir. Bu kapsamda binalar belediyeye ait olan kanalizasyon ve su ağına bağlanmış, çatılarda biriken yağmur suları filtre edildikten sonra sulama havuzlarında depolanmış, drenaj suları kontrol altına alınmış, konutlara su tasarrufu sağlayan sistemler getirilmiş ve drenajın tamamının yüzeyden akıtılması sağlanmıştır. (Adil 2010: 44)

Şekil 9: Eco-Viikki'nin Hava Görüntüsü (Adil, 2010)

Şekil 10: Latokartano Konut Bölgesinin Güneyden Görünüşü (Adil, 2010)

Tasarlanan ekolojik konut alanında atıklardan geri dönüşümle yararlanmak amaçlanmıştır. Biyo-atıkların geri dönüşümü konut alanı içinde yer alan tarlalar, bahçeler, ekilebilir alanlar ve parklardan oluşan geniş alanlarda meydana gelmektedir. (Adil 2010: 44)

2.1.9.2.3 Southeast False Creek Vancouver, Kanada

Kanada’da sürdürülebilir yerleşim sertifikası alan projelerden biri 2010 yılında 36 hektar alana inşa edilen Southeast False Creek su kenarı projesidir. Projede kış olimpiyatlarından sonra 9000 kişilik karma kullanım alanı tasarlanmıştır. (Mutdoğan ve Ercoşkun, 2015). Proje kapsamında kent merkezinde kent bahçeleri, yaya promenadları ve bisiklet yolları, yeşil alanların bisiklet yollarıyla ve caddelerle entegre edilmesi gibi uygulamalar planlanmıştır. Ayrıca kent merkezinde ısı adaları oluşmaması için binalarda yeşil çatılar tasarlanmıştır. (Kaplan vd., 2016: 173)

Şekil 11: Southeast False Creek Projesi Vaziyet Planı (URL-6)

Şekil 12: Southeast False Creek Projesindeki Yeşil Çatılar (URL-7)

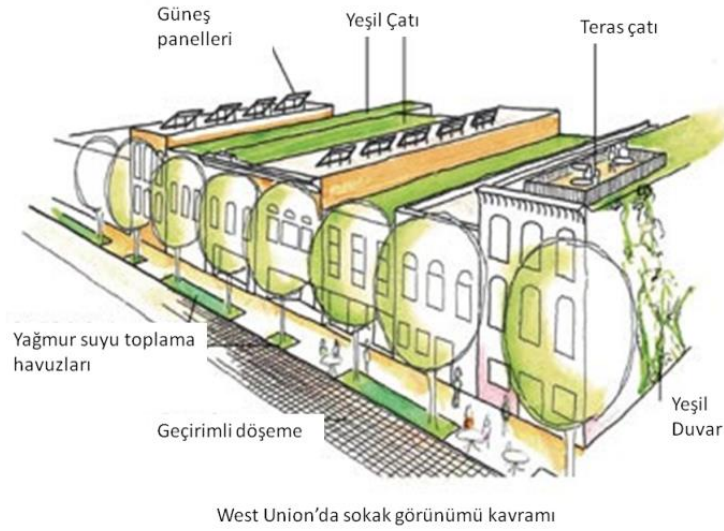
Şekil 13: Southeast False Creek: Vancouver (URL-8)

2.1.9.2.4 West Union, Iowa

Kent merkezinde 2400 kişinin yaşadığı Iowa eyaletine bağlı West Union yerleşiminde 2010 yılında eko yenileme projesi uygulanmıştır. Yeşil altyapı sisteminin geliştirildiği şehir merkezinde sürdürülebilirlik kapsamında yerel ekonomiye katkı sağlanarak düşük işletim maliyeti oluşturmak amaçlanmıştır. Bu sebeple kent yeniden ele alınarak çevre dostu ve enerji verimli uygulamalar yapılmıştır. Bu kapsamda kent merkezinde geçirimli kaldırımların tasarımı, yağmur suyu hasadı, jeotermal ısıtma sistemleri, trafik yavaşlatılması, yaya allelerinde kent mobilyalarının tasarlanması gibi uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca merkezde yer alan binalar da ekolojik planlama kapsamında ele alınmış ve binalarda güneş panelleri, yeşil çatılar, geçirimli döşemeler, yağmur suyu toplama havuzları gibi uygulamalar yapılmıştır. (Kaplan vd., 2016: 175)

Şekil 14: Yaya Odaklı Tasarımlar West Union, Iowa (URL-9)

Şekil 15: West Union'da Eko-yenileme (URL-10)

2.1.10 Çevreye Duyarlı Merkez Planlaması Yaklaşımının Gelişimi

2.1.10.1 Antik Dönem Bazı Kent Merkezlerinde Çevreye Duyarlı Yaklaşımlar

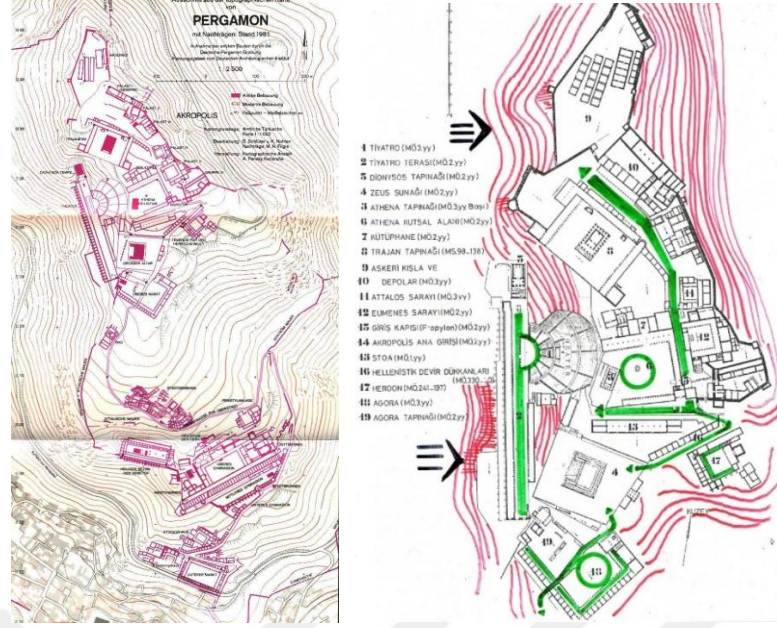
Antik dönemde pek çok şehrin akropol denilen tepelerde kurulduğu ve Akropol'ün çevresinde genişleyerek büyüdüğü görülmektedir. Şehirlerin aşağı bölümleri olan Agoralar halkın bir araya geldiği yerler olmuştur. Siyasi, toplumsal ve ticari meseleler burada görüşülmüştür. Şehrin merkezinde bulunan kamu yapıları ve sütunlu geçitler agora çevresinde toplanmıştır. Antik dönemde bütüncül bir planlama anlayışı görülmese de dini, ticari ve sosyal yapılar konumlandırılırken güneşlenme, rüzgâr yönü, arazinin doğal özellikleri, yapıların birbirine göre ilişkileri dikkate alınmıştır. (Tunçer 1994: 11)

Şekil 16: Antik Dönemde Perge Agora Çevresi ve Sütunlu Yol (URL-11)

2.1.10.1.1 Bergama/ Pergamon Antik Kentinde Çevreye Duyarlı Yaklaşımlar

Bergama Antik Kenti'nde iklim özelliklerine bakıldığında yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlıdır. Kent üç şehir parçası olarak yapılaşmış ve ovidan 300 metre yükseklikte teraslar şeklinde oluşmuştur. (Tunçer 1994: 18)

Şekil 17: Antik Bergama Vaziyet Planı ve Antik Bergama Kenti Yaya Sistemi (Tunçer, 2008)

Bergama kent merkezinde yaklaşık 10000 kişilik dünyadaki en dik tiyatro tasarlanmıştır. Batı yönünde esen hâkim rüzgâr yönü hesaplanarak oluşturulan tasarımda sahnedeki her söz tiyatronun en tepesinden de rahatlıkla duyulabilmektedir. (Tunçer 1994: 20)

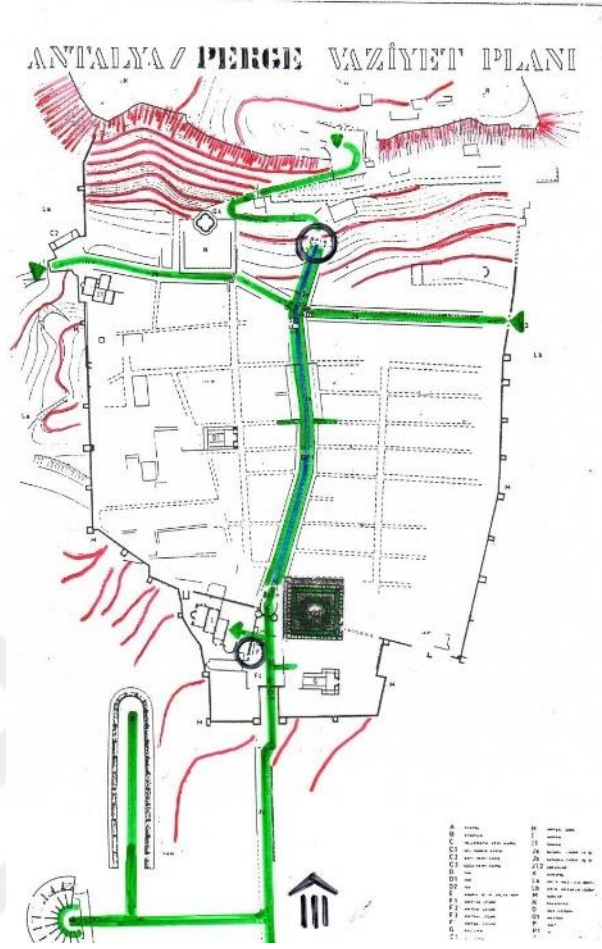

Şekil 18: Bergama Akropolü (URL-12)

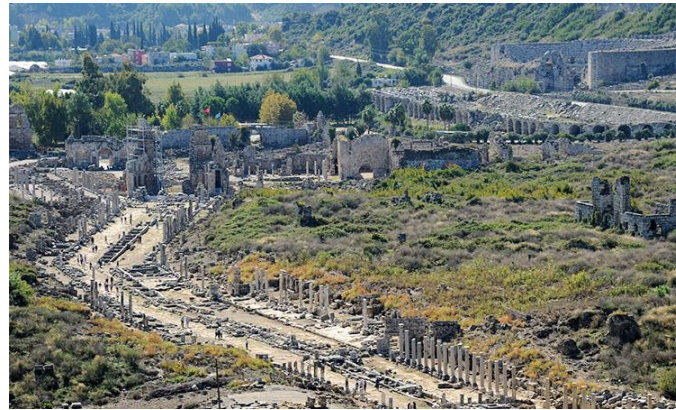
Agora ve tiyatro terasında yer alan dükkanların geniş saçaklı ve gölgeli mekanlar yaratacak şekilde konumlandırıldığı, tiyatro çevresinde üst kotta ise tapınakların (Dionysos, Trajon ve Athena) ve sarayların (Attalos ve Eumenes) inşa

Şekil 20: Antik Perge Şehrinde Yaya Sistemi (Tunçer, 2008)

Şekil 21: Perge Antik Kenti (URL-13)

Şekil 22: Perge Antik Kenti Sütunlu Cadde (URL-14)

Şekil 23: Perge Antik Kenti Kestros Çeşmesine Uzanan Yol (URL-15)

Güney kısımda Helenistik giriş kapısının çevresinde meydana gelen merkezde kentlinin kullandığı büyük çeşme yer alırken, kuzeyde bulunan çeşme Akropolde bir kaynağın suyunu kullanarak sütunlu caddenin ortasından akmış ve kentte mikroklima yaratmıştır. Antik kentte bu sistemin alt kısmında Roma Dönemi kanalizasyon sistemi olduğu görülmüştür. (Tunçer 1994: 42)

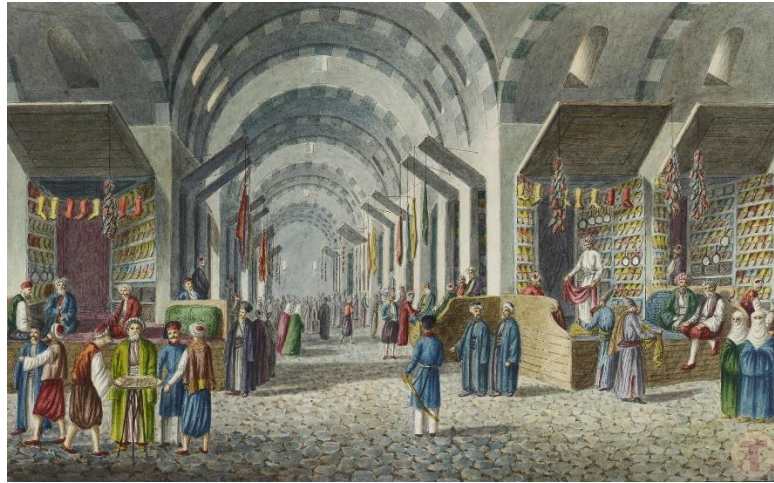
Şekil 24: Perge Antik Kenti (URL-16)

Bergama ve Perge Antik şehir merkezlerinde görüldüğü gibi şehir bütünü çevreye duyarlı yaklaşımlarla ele alınmış ve o dönemlerde bu planlama yaklaşımıyla kentleşme, mimari oluşum ve peyzaj tasarımı gerçekleştirilmiştir. Örneklerde de görüldüğü gibi çevreye duyarlı planlama yaklaşımıyla topoğrafyanın etkin şekilde kullanılması amaçlanmış, kent merkezinde bulunan agora, tapınaklar, hipodrom, saray, gymnasium, tiyatro, sosyal, idari ve ticari yapılar topoğrafyaya uygun olacak şekilde konumlandırılmıştır. Aynı zamanda planlamada sosyal ve idari işlerin yürütüldüğü kent merkezleri yaya ağırlıklı mekanlar olarak kurgulanmıştır. Bu da tasarımda yaya öncelikli mekanların oluşturmasının amaçlandığını göstermektedir. Çevreye duyarlı planlama kapsamında iklimsel veriler de etkin şekilde değerlendirilmiş, yapıların konumu rüzgâr, güneş vb. iklimsel verilere göre kurgulanarak mevsime göre sıcak ve soğuğa karşı korunma önlemleri alınmıştır. Sıcak ve soğuktan korunmak adına yapılar doğru şekilde yönlendirilerek bu doğrultuda açık ve gölgeli mekanlar yaratılmıştır. Ayrıca çevreye duyarlı planlamada su ve yeşil gibi mikroklimatik elemanlar kullanılarak yapılarda ve açık alanlarda serinlik ve ferahlık verici uygulamalar kurgulanmıştır. Son olarak atıkların belli sistemde toplanması amaçlanarak yeraltında kanalizasyon sistemleri oluşturulmuştur. (Tunçer 1994: 43-46)

2.1.10.2 Osmanlı Dönemi'nde Bazı Kent Merkezlerinde Çevreye Duyarlı Yaklaşımlar

Osmanlı Şehri, antik dönem şehirlerindeki gibi planlı gelişmemiştir. Ticari, kültürel, sosyal gereksinimler şehir merkezinde toplanmış, ticari alanlar ve zanaatkarlar terziler sokağı, kunduracılar sokağı, bakkallar pazarı, saraçlar çarşısı vb. gibi belli sokaklarda bulunmuştur. Cami, medrese, hamam, kümbet gibi yapılar inşa edilmiş, hanlar da bu yapıların yakınında kurgulanmıştır. İslam dininde yıkanmak önemli olduğundan Türkler birçok hamam inşa etmiş; dini, sosyal, kültürel diğer kurumlarla bağlantı sağlamıştır. Hamamlar ticari yapılarla birlikte inşa edilmiş, kentin su sorunu hamam, çeşme, su taşıma sistemleri ve kemerler sayesinde çözülmüştür. (Tunçer, 2003)

Osmanlı'da şehir merkezinde önemli alanlardan biri kapalı çarşılar olmuştur. Osmanlı Dönemi'nde mevcut ticari han ve kapalı çarşılar Bedestenlere dönüşmüş, şehir büyüklüğü ve ticari etkinliğe göre Han ve Bedesten sayıları da zamanla değişmiştir. Hanlarda yer alan iç avlular, gölgeli ağaçlı alanlar, mikro klima yaratan havuz ve çeşmeler içecek biçimde planlanmıştır. Bu ticari hanlarda halkın ihtiyaçlarının karşılandığı dükkanlar, depolama alanları yer almıştır. (Tunçer, 2003)

Şekil 25: Osmanlı Döneminde Kapalı Çarşı (URL-17)

2.1.10.3 Bursa Tarihi Kent Merkezinde Çevreye Duyarlı Yaklaşımlar

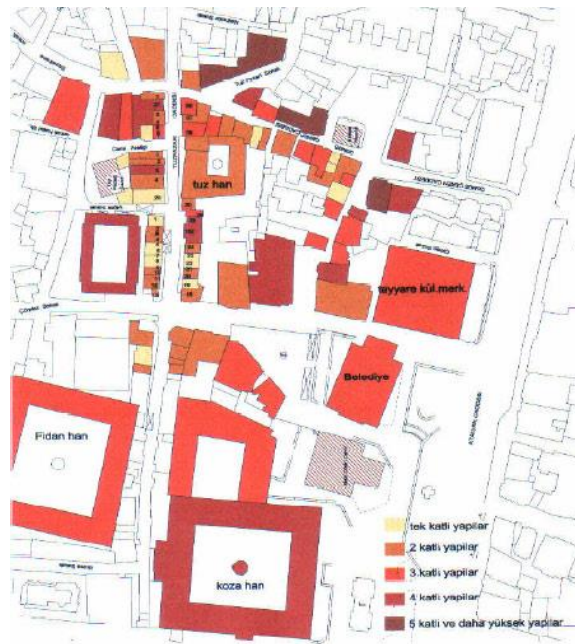
Bursa tarihi kent merkezi Uludağ eteklerinde geniş bir düzlükte planlanmış, kent merkezi Uzunçarşı, kapalı çarşılar ve hanlardan meydana gelmiştir. İklimsel veriler dikkate alınarak sıcak ve soğuktan mevsime göre korunmak amaçlanmış, yaya odaklı korunaklı mekanlar kurgulanmıştır. Merkezde iç avlular çınarlı gölgelikli,

çeşme ve havuzlu olarak tasarlanmış, su ve yeşil ögesi birlikte planlanmıştır. (Tunçer 2008: 60-62)

Ulu Camii ve Orhan Camii şehirde inşa edilen önemli yapılar olmuş, Bedesten'in de inşasıyla kent merkezi daha da gelişmiştir. Koza, Pirinç Hanları, Sipahi Pazarı, Geyve, İpek ve Karacabey Hanları da inşa edilen ve şehrin ekonomik ve ticari olarak gelişimini sağlayan önemli mekanlardır. Bu mekanlar kurgulanırken kent merkezinde yaya odaklı tasarıma önem verilmiş, su ve yeşilin birlikte planlandığı ticaret merkezleri oluşturulmuştur. (Tunçer 2008: 65-70)

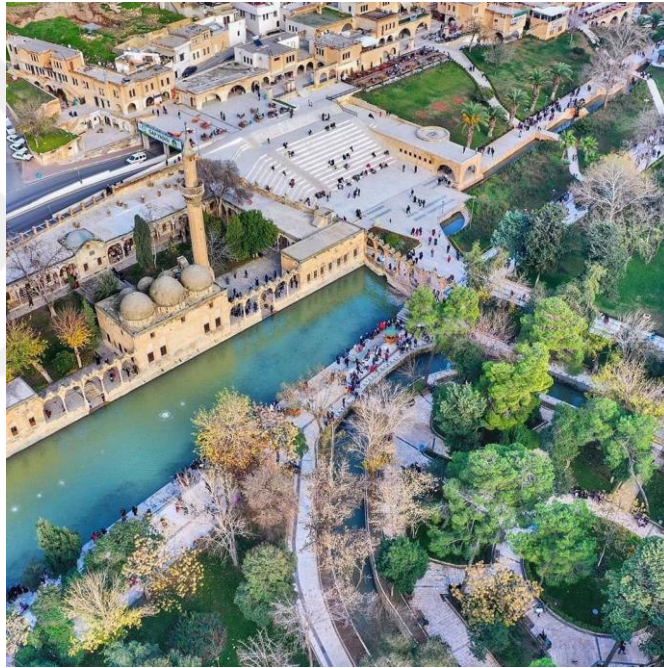
Şekil 26: Bursa Tarihi Kent Merkezi (URL-18)

Şekil 27: Bursa Tarihi Kent Merkezinde Hanlar ve Yaya Sistemi (Tunçer, 2008)

2.1.10.4 Şanlıurfa Tarihi Kent Merkezinde Çevreye Duyarlı Yaklaşımlar

Urfa Kalesi'nin altında dinsel külliye ve Balıklıgöl ile bir arada olan Şanlıurfa tarihi kent merkezinde Gümrük, Veli Bey gibi hanlar; Hüseyiniye, Kazancı Çarşıları, Bıçakçı gibi geleneksel olan ticari sokaklar, kapalı çarşılar iç içe konumlanmıştır. Geleneksel üretim birimleri ise kent merkezinde kendilerine özgü sokaklar seçmiştir. Urfa tarihi kent merkezinde ticari bölgeler gölgeli ve dar sokaklardan oluşmuş ve bu alanlarda üst örtüler sıklıkla kullanılmıştır. Şanlıurfa kent merkezinde de mikroklima oluşturan, Balıklıgöl'den hanların içine kadar uzanan ve buralarda drenajı sağlayan bir kanal sistemi mevcuttur. Hanların iç avlularında gölgeli, havuzlu alanlar, yeşilin hâkim olduğu avlular yer almaktadır. (Tunçer, 2003)

Şekil 28: Şanlıurfa Tarihi Kent Merkezi (URL-19)

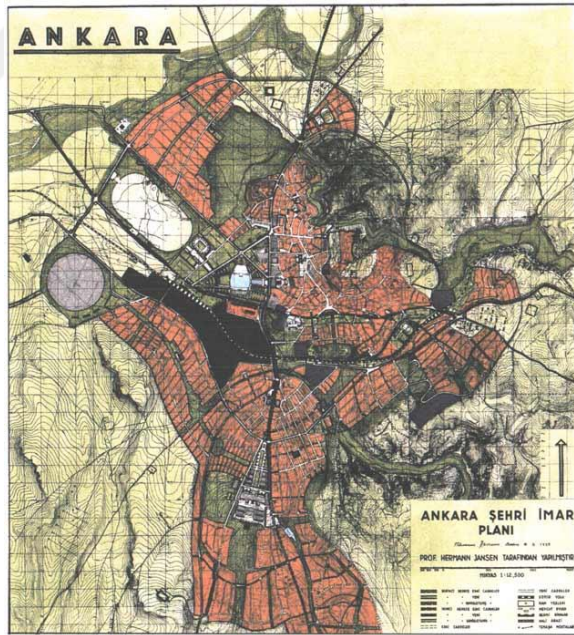
Osmanlı Tarihi Kent Merkezlerinin o dönemlerde çevreye duyarlı yaklaşımlarla ele alındığı görülmektedir. Genelde dükkanların küçük yapı adalarından oluştuğu bunların yanlarında 5 veya 7 m genişliğinde yolların bulunduğu ve yolların yerleşim alanlarından daha fazla olduğu belirtilmiştir. Geleneksel kent merkezlerinde ticaret alanlarında bulunan dükkanların genelde tek katlı olduğu, hanlarda ve çarşılarda güneşten sakınma ve rüzgârın kesilmemesi amacıyla bitkilendirmelerle gölgeli alanlar oluşturulduğu gözlenmiştir. Çarşılarda bulunan yapılar yapı tekniği ve kullanılan malzeme bakımından farklılıklar göstermiştir. Bazı yapılar yalnızca ahşap malzeme kullanılarak inşa edilmişken, bazılarında yangın ve depreme karşı dayanıklı olması ve

iklimsel koşullara uyum sağlaması adına kagir olarak yapılmış tuğla, moloz, taş veya kesme taş tekniğinde örülmüş yapılara rastlanmıştır. (Tunçer, 2003)

Kent merkezlerinde bulunan hanlar, hamamlar, çeşmeler, sosyal, dini kültürel kurumlar aralarındaki ilişki göz önünde bulundurularak konumlanmış, birbiriyle ilişkili bu yapılar genelde bir arada inşa edilmiştir. Ayrıca üretim birimleri de çevreye duyarlı yaklaşımla ele alınmış, birimlerin yer seçimlerinde doğal kaynakları koruma amacı güdülmüştür. Yine kent merkezi planlamasında topoğrafyaya ve iklimsel verilere uyumun amaçlandığı, yaya mekanlarının ağırlıklı olduğu, iç avlularda ve açık alanlarda yeşil ve su ögesinin bir arada kurgulandığı gözlenmiştir. (Tunçer, 2003)

2.1.10.5 Ankara Tarihi Kent Merkezinde Çevreye Duyarlı Yaklaşımlar

Hermann Jansen Ankara'yı 1932 Ankara İmar Planında Bahçe şehir olarak planlamıştır. Görsel veriler kadar tarihi değerlerin korunmasına da oldukça önem verilmiş, Kale çevresi, Gençlik Parkı, Bahçelievler, dere vadileri, spor alanları bu kapsamda ele alınmıştır. (Tunçer 2008: 75)

Şekil 29: Hermann Jansen'in Ankara Planı (URL-20)

Ankara'da geleneksel şehir merkezi 14.yy. dan itibaren Kale önünde Atpazarı, Samanpazarı ve Koyunpazarı meydanları çevresinde Çıkrıkçılar, Saraçlar vb. geleneksel üretim ve satış mekanları şeklinde gelişmiş, 15. yy. itibariyle yaklaşık 30 ticari han ve Mahmut Paşa Bedesteni meydana getirilmiştir. 16. yy. sonrasında ise

ekonomik gelişmeyle birlikte Suluhan çevresinde Karaoğlan ve Tahtakale Çarşıları gelişmiştir. Kent merkezi gelişiminde topoğrafyaya uyum sağlanmış ve yönelme güney ve batı yönünde planlanmıştır. (Tunçer 2008: 81)

Hanlar ve ticari mekanların bulunduğu sokaklar, Cuma camilerinin etrafında konumlanmış, iç avlularında yeşil ve su öğeleri birlikte tasarlanmıştır. Suluhan'da çeşmeli küçük bir köşk mescit inşa edilmiş, geleneksel ticaret birimlerinin bulunduğu sokaklar, alçak katlı yapıların bulunduğu, dar planlı, gölgelikli alanlar olarak kurgulanmıştır. Yönlenmeye bakıldığında Kale önünde yer alan hanlar, Mahmut Paşa bedesteni kuzey-doğu, güney-batı yönünde konumlanmıştır. Ayrıca çeşmeler cami önlerinde bulunan küçük meydanlara yerleştirilmiştir. Tahtakale, Haseki, Şengül, Karacabey Hamamları ise ticari mekanlarla bir arada kurgulanmıştır. (Tunçer, 2003)

Şekil 30: Ankara Geleneksel Şehir Merkezi (URL-21)

BÖLÜM III

ÖRNEK ALAN ÇALIŞMASI ULUS

3.1 ULUS TARİHİ KENT MERKEZİ GELİŞİMİ

3.1.1 Ulus Tarihi Kent Merkezinin Yıkımı ve Yeniden Oluşumu

Ulus Ankara tarihinde önemli izler taşıyan birçok medeniyeti içinde barındıran, tarih boyunca katmanlaşarak gelişmiş ve medeniyetler için ortak bir mekân oluşturmuş önemli bir tarihi kent merkezidir. Çeşitli medeniyetlerin etkisinde kent merkezi zamanla değişime uğrayarak şu an ki çok katmanlı halini almıştır. (Arusoğlu 2013: 27)

Tüm dünyada tarihsel ve kültürel katmanların etkisinde kent merkezleri kentsel kimliklerini ve dokularını oluşturmuş, bu süreç içinde gerçekleşen olayların ve toplumun etkisiyle çeşitli kırılma noktaları meydana gelmiş ve bu durum tarihi merkezlerde değişikliklere ve farklılaşmaya sebep olmuştur. (Arusoğlu 2013: 27)

Tarihsel çağlar içinde Ankara Ulus Tarihi Kent Merkezi'nin gelişimi devam etmiş, Cumhuriyet ilan edildikten sonra tasarlanan planlar ve alınan kararlarla Taşhan Meydanı ve Hakimiyet-i Milliye Meydanı olarak bilinen meydan olan Ulus oluşmuştur.

Şekil 31: Hakimiyet-i Milliye (Ulus) Meydanı (1923-1933) (URL-22)

Ulus Tarihi Kent Merkezi 1980 yıllarında çıkarılan yasa ve sit kararlarıyla koruma planlaması açısından yeni bir döneme girmiş ve 1990 yılına kadar oluşturulan planlarla özellikle Ankara Kalesi ve çevresinin korunması ve planlanması hedeflenmiştir. Oluşturulan planlar sırasıyla Anadolu Medeniyetler Müzesi Çevre Düzenleme Projesi (1983), Çıkrıkçılar Yokuşu Çevre Düzenleme Projesi (1983), Suluhan Çevresi Düzenleme Projesi (1984), Karyağdı Türbesi Çevre Düzenleme Projesi (1985), Hasırcılar – Osmanlı Kavşağı Düzenleme Projesi (1985), Ankara Kalesi Koruma Geliştirme Projesi, Hacıbayram İkinci Çevre Koruma Planlarıdır.

1990 yılında ise Ulus Kent Merkezi için bütünüleyici kararlar ve planlama çalışmaları gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Tarihi kent merkezi için 1985-1992 yılları arasında ıslah amaçlı planlar hazırlanmış; ancak bu planlar iptal edilerek bölge parçacı onarım uygulamalarına maruz bırakılmıştır. Bu dönemlerde birçok koruma amaçlı plan kurgulanmasına rağmen bu planlama çalışmaları uygulanamamış, Ulus tarihi kent dokusu zamanla çöküntü bölgesi haline gelmiştir. (Sönmez vd.,2021)

Ankara’da ilk yerleşimin Hititler tarafından yapıldığı belirtilse de bilinen ilk yerleşim Frigler (M.Ö. XII-VI. yy.) ile başlamıştır. Kumaş ve sof ticareti kentin içinde ve dışında sıklıkla yapılmış, bedesten ve civarındaki çeşitli hanlar bu ticaretle gelişim sağlamıştır. Suluhan ve çevresi artan ticari faaliyetle günümüze kadar gelişimini sürdürmüştür. Fakat sof ve kumaş üretimi bir süre sonra azalmış, kentteki üretim şekli değişmiştir. 19. yy. başından itibaren Bedesten ve civarındaki ticari aktivite yok olmaya başlamıştır. Bu yüzyıllarda Atpazarı, Bedesten çevresinde gelişen Hanlar Bölgesi kent merkezi işlevine devam etmiştir. Ancak kent merkezinde farklı alanlardaki örgütlenmeler sebebiyle ticari fonksiyonlar azalmıştır. (Sönmez vd.,2021: 10)

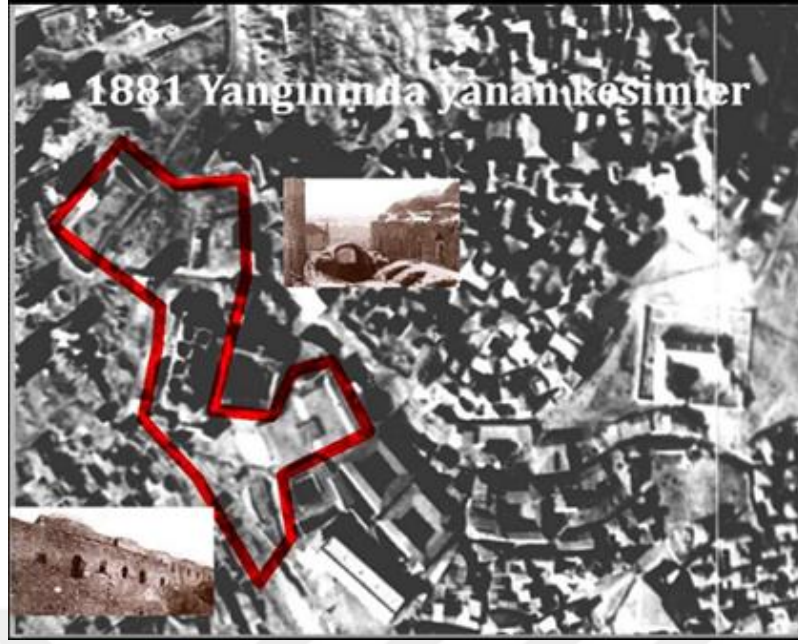
Tezin bu bölümünde Ulus kent dokusunda olağan dışı gelişen durumlar sebebiyle kentsel dokuda meydana gelen değişiklikler, kentsel mekânın yıkımı ve yeniden inşası sürecinde gelişen olaylar aktarılacaktır.

3.1.1.1 Ulus Kent Merkezi’nde Değişime Sebep Olan Doğal Etkiler

3.1.1.1.1 Büyük Kıtlık Dönemi

1873 yıllarında Ankara’da kentlinin ekonomik açıdan zorlandığı, ticari aktivitelerin durağanlaştığı kıtlık dönemi yaşanmıştır. Yaklaşık 2 yıl boyunca devam eden büyük kıtlık dönemi şiddetli yağışlar nedeniyle meydana gelmiş, ekonomik açıdan zayıflayan kentte ticari aktivitelerin durmasıyla geliri az olan mahallelerde ve

Şekil 33: 1930 Tarihli Hava Fotoğrafında 1881 Yangını Alanları (URL-24)

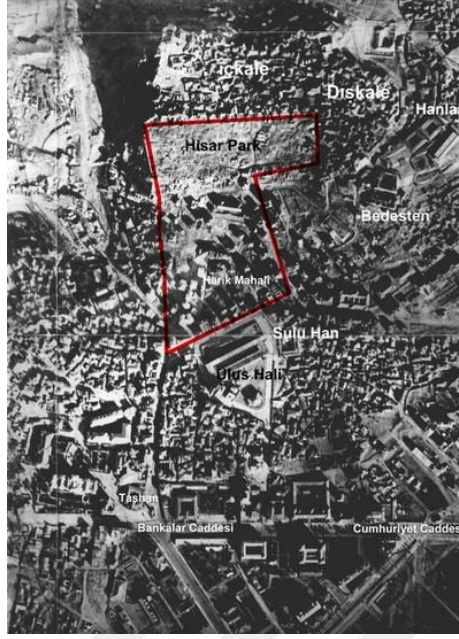

Şekil 34: 1930 yılında Mahmud Paşa Bedesteni (Sönmez vd.,2021)

1935 yılından sonra Bedesten onarılmış, ilk önce Eti Müzesi daha sonrasında ise Anadolu Medeniyetler Müzesi olarak kullanılmaya başlamıştır.

3.1.1.1.3 1917 Yılında Gerçekleşen Hisarönü Yangını

I. Dünya Savaşı sırasında Ankara'da Hisarönü bölgesinde başlayan, Atpazarı ve Hacıbayram mahallesine kadar ulaşan büyük bir yangın felaketi yaşanmıştır. 13 Eylül 1917 tarihinde meydana gelen yangın daha çok Yahudi ve Ermenilerin yaşadığı mahalleleri etkilemiş ve o bölge harap duruma gelmiştir. (Aktüre, 1998). Geleneksel mimaride ahşabın sıklıkla kullanılması, kentteki organik ve sıkışık doku yangının geniş bir bölgede yayılmasına yol açmıştır. (Arusoğlu 2013: 45)

Şekil 35: 1917 Yangınında Yanan Kesimler (URL-25)

Çıkan bu yangın Tahtakale Çarşısı'na sınır bir alan olan Balıkpazarı Caddesi'ne kadar etkili olmuş, Hacıdoğan Mahallesi'ne ulaşmamıştır.

3.1.1.1.4 1929 Yılında Gerçekleşen Tahtakale Yangını

Sulu Han, Balıkpazarı ve Karaoğlan Çarşısı'na komşu, Tahtakale meydanı çevresindeki ticari alanlardan meydana gelen çarşı ve etrafında yer alan konut bölgesi, 1929 yılında çıkan yangın sonucu büyük hasar görmüştür. Sulu Han etrafında gerçekleşen bu yangınla bütün bir çarşı tek gecede yanmış; Sulu Han tahrip olarak ticari önemini kaybetmiş, Balıkpazarı bölgesi ve Tahtakale Çarşısı bu felakette yok olmuştur. Yaşanan felakette Sulu Han karşısında yer alan dükkanlar ve Uzun Çarşı da tahribata uğramıştır. Yangında Tahtakale Hamamı, Hasan Paşa Hamamı, Haseki Camii hasara uğradığı ve tahrip olduğu için yıktırılmıştır. Yıkıtılan bu alandan daha sonra doldurma işlemi yapılarak Posta Caddesi (Şehit Teğmen Kalmaz Caddesi) geçirilmiş, Ulus Şehir Hali'nin inşası yanan bu bölgede gerçekleştirilmiştir. (Sönmez vd.,2021: 19-22)

Şekil 36: 1929 Tahtakale Yangınında Yok Olan Kültürel ve Mimari Bellek (URL-26)

Şekil 37: Yangında Tahrip Olan Uzun Çarşı ve Tahtakale Çarşıları (Tunçer 1985: 154)

Şekil 38: Yangında Hasar Gören Haseki Camisi, Hamamı ve Balıkpazarı Bölgesi (Tunçer 2020: 187)

Şekil 39: Yıkılıp Yeniden İnşa Edilen Sulu Han (Hasanpaşa Hanı) ve Restorasyon Projesi (Tunçer 1985: 84-86)

3.1.1.1.5 2003 Yılında Gerçekleşen Modern Çarşı Yangını

Kızılbey, Şehit Teğmen Kalmaz ve Hal Sokak arasında kalan bölgede inşa edilen yapı 1957 yılında açılan yarışma sonucu uluslararası üslupla tasarlanmış, 2003 yılında gerçekleşen yangın sonucu hasar görek yıkılmıştır. Orta kısmında yer alan avlusu, kamusal ve ticari işlevi olması sebebiyle önemli kentsel belek mekanlarından olan çarşı bu felaketle yok olmuştur. (Arusoğlu 2013: 46-47)

Şekil 40: 2003 Yılında Gerçekleşen Modern Çarşı Yangını (URL-27)

Ulus Tarihi Kent Merkezi'nin gelişimine baktığımızda 19. ve 20 yy'da yaşanan yangın felaketleri kent dokusunun tahrip olmasına ve kentsel beleşin yitimine sebep olmuştur. Ancak meydana gelen bu yangınlar, kentte oluşan büyük boşluklarda yeni yapılanmaların ve oluşumların önünü açmıştır. Tekeli de gerçekleşen yangınların geçmişte oluşturduğu hasarlar sebebiyle sonrası dönüşümde daha sağlam teknik ve malzemelerin kullanılması sonucu, daha kalıcı yapıların ve kent dokusunun inşa edildiğini belirtmiştir (Tunçer, 2001). Dolayısıyla kent merkezinde meydana gelen bu boşluklar, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında inşa faaliyetlerinin artmasıyla hızlıca dolarak günümüzdeki Ulus Tarihi Kent Merkezi'nin şekillenmesini sağlamıştır. (Arusoğlu, 2013)

3.1.2 Cumhuriyet Dönemi ve Sonrasında Ulus Kent Merkezi Gelişimi

Ankara'da yaşanan kıtlık, yangınlar, savaşlar ve fakirlik sebebiyle kent dokusu harap ve sağlıksız bir duruma gelmiştir. Ankara'da meclisin kurulmasıyla kente çeşitli kamu görevlilerinin gelmesi kent düzenlemesi, imar uygulamaları, yol yapım faaliyetlerinin başlamasına neden olmuştur. Lörcher'den 1923 yılında kent için plan tasarlaması istenmiş, bunun üzerine bir belediye örgütü kurularak oluşturulan planların imar uygulamalarında kullanılması sağlanmıştır (Cengizkan, 2004). Ancak yeni yönetimin modern kent planlaması yapılması isteğı üzerine bir yarışma düzenlenmiş, yarışmanın galibi Jansen tarafından geliştirilen plan çalışmaları 1928 yılından itibaren uygulamaya konmuştur. Bu plan 1930 yılına kadar devam etse de sonrasında kentte artan nüfus ve yapılaşma, arsa talepleri sebebiyle 1950 yıllarında yetersiz kalmıştır. (Alsaç, 1993; Tankut, 1993).

Avrupa'dan birçok mimar ve mühendis bu yıllarda ülkeye çağrılmış, modern bir kent yaratmak adına Ulus'ta şu an birçoğunun yer aldığı kamu yapıları, konut bölgeleri, anıtsal yapılar inşa edilmiştir. Bu dönemde "Bahçe Kent" anlayışı benimsenerek geniş ağaçların ve yeşil alanların, bahçeli binaların tasarlandığı; cadde, sokak ve bulvarların meydana getirildiğı bir kent dokusu oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu dönemde eski kentteki yani Ulus Bölgesindeki yerleşim kuzeye demiryolu sınırı bölgesine kaymaya başlamıştır. (Cengizkan, 2004)

Şekil 41: Ankara Ulus Meydanı, 1930 (URL-28)

3.1.3 Ulus Kent Merkezi İçin Geliştirilen İmar Planları ve Koruma Kararları ve Yönetim Müdahaleleri

Bu bölümde Ulus Tarihi Kent Merkezi'nin gelişim sürecinde farklı dönemlerde tasarlanan plan ve kararların, kent merkezi üzerindeki etkileri incelenmiş; her dönemde kentleşme dinamiklerini şekillendiren olguların kent merkezinde ne gibi değişikliklere sebep olduğu aktarılmıştır. (Hatiçoğlu, 2021)

1920 yılının sonuna kadar Ankara'da geniş kapsamda bir planlama çalışması yapılmamış, bütüncül bir tasarım ve planlamaya gidilmemiştir. Geçmişten günümüze kadar kentte yaşayan kültürlerin izleri taşınmış ve değişmiş, oluşturulan imar ve planlama kararlarıyla kentsel mekân şekillenmiştir. (Sönmez vd.,2021)

Ankara kentinde 1924 yıllarında nüfusun artmasıyla birlikte kentte yaşayanların gereksinimleri de artmış, bu nedenle kentsel planlama çalışmaları da hız kazanarak 1928'de Ankara İmar Müdürlüğü kurulmuş, daha sonrasında düzenlenen yarışmayla kent planlamasında çalışmalar başlamıştır. (Kayasü, 2005).

Planlama çalışmalarında var olan uzman sayısı yeterli bulunmadığı için Carl Lörcher ve Hermann Jansen gibi yabancı uzmanlarla çalışma yoluna gidilmiştir. Bu bölümde bu plan çalışmalarının Ankara kentinde meydana getirdiği etkiler aktarılacaktır. (Arusoğlu 2013: 48)

3.1.3.1 Lörcher Planı'nın Etkileri

Bu planda Kale, Ankara kentinde önemli bir noktada yer almaktadır. İstasyon, Birinci Meclis, Taşhan ve Kale güzergahını öne çıkaran İstasyon Caddesi, planda

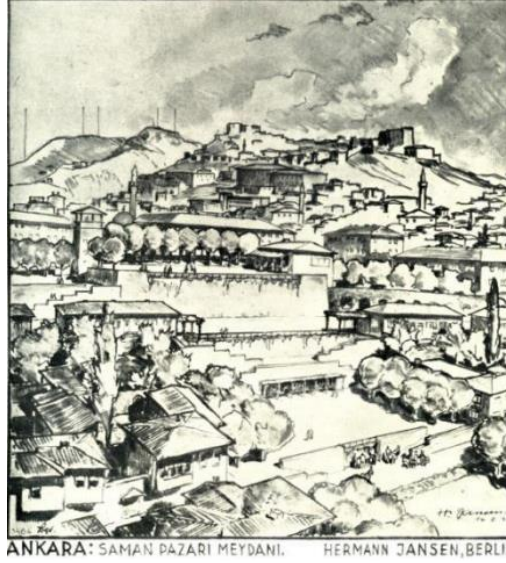
Lörcher Hacı Bayram Cami'nin etrafının boşaltılması ve Augustus Tapınağı ile caminin kolayca algılanması gerektiğini vurgulamış, bunun için bölgeyle ilgili ilk eskizleri tasarlanmıştır. (Cengizkan, 2004) Lörcher Planı'nda şimdiki İtfaiye Meydanı'nın izleri de yer almaktadır. Lörcher Kale'ye vista yaratmak adına burada meydanlar kurgulamış ancak; Jansen Planı'nda meydan bu şekilde kurgulanmadığı için meydanın izi hala yer alsa da kaleye vurgu yapan yol fazla yapılaşmadan dolayı algılanabilir değildir. (Arusoğlu 2013: 53)

Şekil 44: Lörcher'in Hacı Bayram Cami ve Augustus Tapınağı İçin Tasarladığı Eskiz (Cengizkan, 2004)

3.1.3.2 Jansen Planı'nın Etkileri

Jansen Gar, Meydan ve Kale aks izini Lörcher Planı'ndaki gibi koruyarak kalenin etrafında bir kentsel gelişme önermiş ve bu aksı yeşil bir koridor biçiminde Kale'ye vurgu yapacak şekilde tasarlamıştır. (Günay, 2005) Ayrıca Jansen demiryolunun kentle bağlantısının sağlanması gerektiğini de vurgulamıştır.

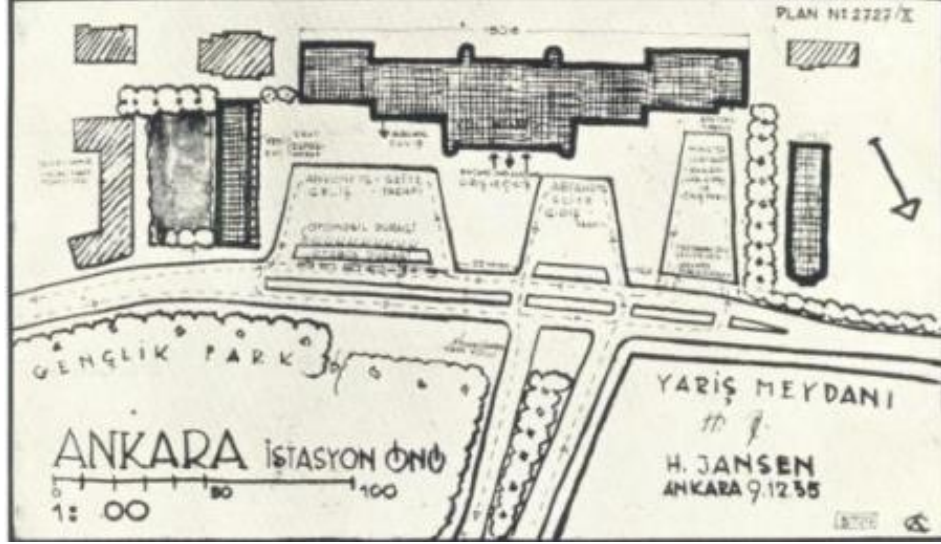

Şekil 45: Jansen Planı'nda Samanpazarı Meydanı Görünümü (Jansen, Ankara İmar Planı Raporu, 1937)

Hermann Jansen (1937),” İstiklal Harbi'nin merkezi olması dolayısıyla... ve bu hususun çok kutsi kabul edilmesi yüzünden...Eski Şehir'den ve onun hatıralarından birdenbire ayrılmak kimse tarafından arzu edilemezdi ve edilmedi” ifadeleriyle önemli bir kültürel belek mekanı olan Eski Şehir'le bağlantının koparılmasının doğru bir yaklaşım olmadığını vurgulamış, yine Eski Şehir için “üstüne cam bir levha kapatma” ifadesini kullanarak bu bölgenin korunması ve bölgeye müdahalenin sınırlandırılması gerektiğini belirtmiştir.

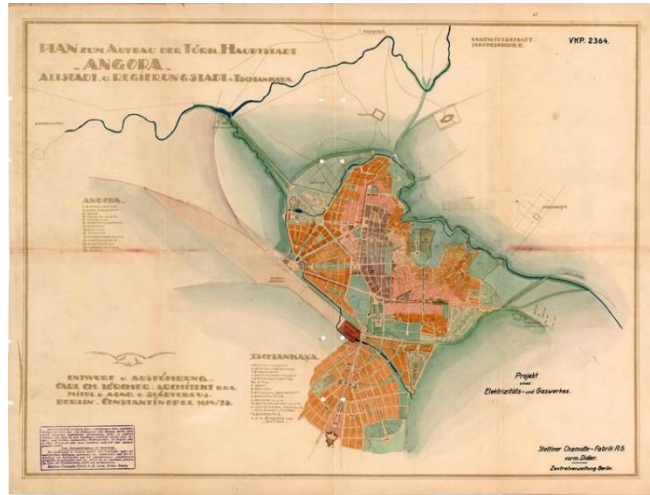
Yine bir başka raporda Jansen (1937), “Bir şehrin bir ecnebi üzerinde uyandırabileceği en mühim tesir şehrin istasyondan olan görünüşündedir. Bundan dolayı Ankara parklarının kalbi demek olan Gençlik Parkı burada tanzim edilmiştir.” sözleriyle yeşil alanlara, kentsel dokuya verdiği önemi göstermiştir. Gençlik Parkı halen Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde bulunan en önemli rekreasyon alanı ve kültürel belek mekanıdır. Aynı Gençlik Parkı, Hipodrom ve Stadyum birlikteliği gibi planlarda Bentderesi de yeşil bir Ankara yaratılmak amacıyla kurgulansa da Bentderesi'nin üstü kapatılmış ve tasarlanan yeşil sürekliliği gerçekleştirilememiştir. (Arusoğlu 2013: 56)

Hermann Jansen, bazı caddelerde yer alan kaldırımların ağaç ve yeşil alanlarla, bisiklet yollarıyla kurgulanarak daha geniş olarak tasarlanması gerektiğini vurgulamıştır. Bu kararlar doğrultusunda 1950'li yıllardan sonra gerçekleştirilen uygulamalarla Cumhuriyet Caddesi ve Atatürk Bulvarı gibi alanlarda ağaçlarla oluşturulan geniş gölgeli allelerin izlerine halen rastlanmaktadır. (Arusoğlu 2013: 57)

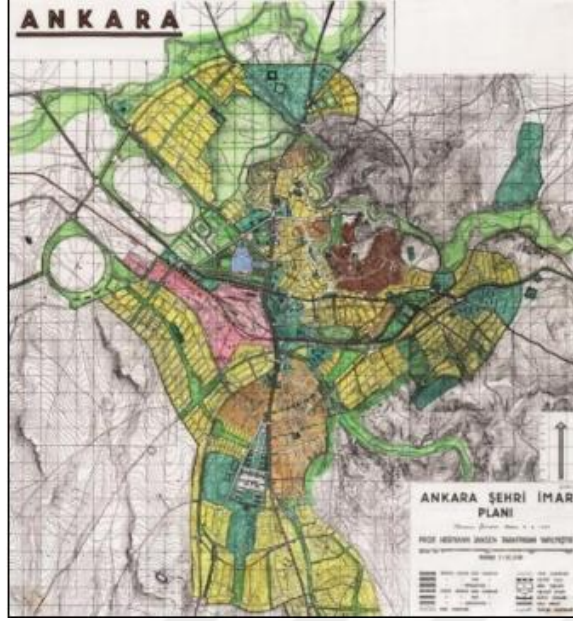

Şekil 46: Jansen Planı'nda İstasyon Meydanı (Jansen, Ankara İmar Planı Raporu, 1937)

Tüm bunlar kapsamında iki plan değerlendirilecek olursa; Cengizkan (2004) Lörcher Planı'nın Jansen Planı tasarlanana kadar Ankara'yı; Eski Ankara, Yeni Şehir, Kızılay, Sıhhiye gibi alt bölgelere ayırarak çerçevelediğini, kentin fiziksel çevresini şekillendirdiğini belirtmiştir. Bu geliştirilen planlar; yeni gelen nüfusun konut ihtiyacının karşılanması, yeni bir kent merkezi tasarlanması, mevcut dokuyu koruyarak taleplere uygun bir şehir kurgulanması gibi kararlarıyla kentin gelişiminde önemli planlar olmuştur. (Hatiçoğlu 2021: 105)

Şekil 47: Lörcher Planı (URL-29)

Şekil 48: Jansen Planı (Keskinok, Kişisel Arşiv)

Her iki plan için de kentsel mekân, politik ve toplumsal dönüşümün sağlanması için bir araç olarak görülmüş, amaç hem artan nüfus için konut ve kentsel yaşam alanları tasarlamak hem de kentte yaşayanların yaşam tarzlarına uygun bir kent modeli yaratmak olmuştur. Bu kurgulanan fikir kapsamında kentte erken cumhuriyet dönemi bulvarları, kamusal alanları, meydanları, anıtları ve bu döneme ait yapılar tasarlanmıştır. Jansen planı tarihi dokuyu korumaya yönelik tasarlanmıştır, ancak bu durum onarım ve bakım yapılmadığından bölgenin gelişimini yavaşlatmıştır. Ayrıca planlar da eski yerleşim yeni yerleşimden ayrılmış ve bölgeler demiryoluyla birbirinden ayrıldığından işlevsel olarak farklılaşmıştır. (Hatiçoğlu 2021: 107)

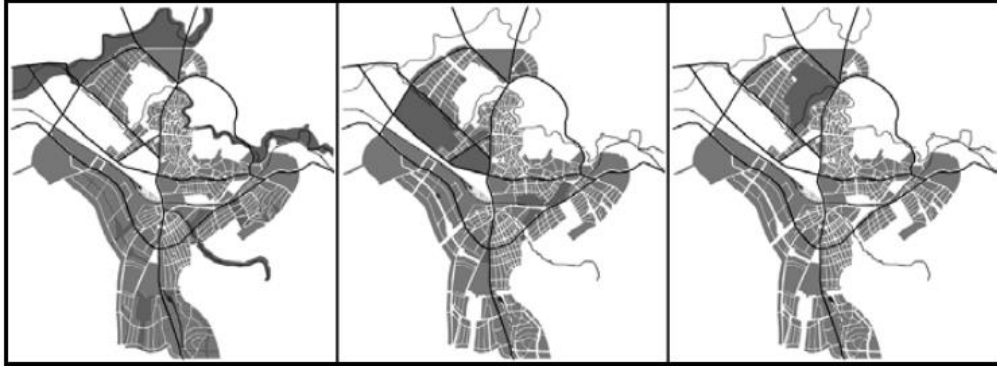
Sonuç olarak Ulus'ta 1950'li yıllarda tasarlanan planlar sonucu istenilen merkezi iş alanı kurulamamış, tarihi yapılar ve kentsel çevreye yönelik yenileme ve iyileştirme planları gerçekleşmemiştir. Jansen planında belirtilen yerleşim kararları Ulus'ta yüksek eğimli bölgelerde gecekondulaşmanın önünü açmıştır. Altındağ'da tepelerdeki kaçak yapılaşma, mevcut gecekondu sorununu doğurmuştur. Bu plan kararları ayrıca yönetim merkezini Kızılay'a kaydırarak eski şehir ve yeni şehir ikililiğine sebep olmuştur. Ulus kent merkezi, Kızılay yaşam alanı olarak kurgulanmış, bu durum Ulus'un MİA olarak gelişimini aksatmış, Kızılay'ın alternatif bir kent merkezi olarak gelişmesini sağlamıştır. Bu sebeple Ulus kent merkezi turistik, kültürel, bürokratik işlevlerini kaybetmiş, bu işlevlerin yerini ticari faaliyetler almıştır. Bu durum da tarihi dokunun ticari işlevler için dönüştürülmesine yol açmıştır. (Hatiçoğlu 2021: 107)

Lörcher 1924'te Ankara için imar planı tasarlamış, o zaman kentte yer alan tek yeşil alan Ulus'ta Millet Bahçesi olduğundan vadi tabanları ve dere izlerinden yola çıkarak ardışık yeşil alanlar kurgulamıştır. Bu yeşil şeritleri ve etrafında yer alan bölgeleri ise spor ve rekreasyon alanı olarak tasarlamıştır (Cengizkan, 2004: 43-44). Jansen ise 1928'de tasarlayıp yarışma için gönderdiği plan ve rapor ile 1932 yılında oluşturduğu kesin imar planı ve raporunda yeşil alan kurgusunu detaylı şekilde anlatmaktadır. Jansen plan tasarımlarında kentteki sağlığa da önemi vurgulamış, kentteki fabrika dumanlarından ve hava kirliliğinden korunmak adına bu bölgelerden uzaklaşmış, hâkim rüzgârı da baz alarak tasarımlarını konumlandırmıştır. (Burat 2011: 102)

Halkın sağlığının önemine dikkat çeken Jansen, kentte yaşayan her yaşta kullanıcının hareket ve egzersiz yapmasını hedeflediği bir altyapı kurgulayarak, açık yeşil alanlar, rekreasyon alanları ve spor alanlarını havuz ve yapay göllerle destekleyerek tasarlamıştır (Jansen, 1929: 138-139). Jansen tarafından kurgulanan bu yeşil sistemde doğal ve yapay su elemanları, genişlikleri farklı yeşil şeritli yollar, bu yeşil şeritli yollarla desteklenen spor alanları, sebze bahçeleri ve park alanları yer almaktadır. Araç yolları yerine bu yeşil sistemi yaya alleleriyle de kurgulamış, konut bahçelerinden spor alanlarına, kent merkezine, okullara, iş alanlarına, havaalanına yaya promenatları oluşturmuştur. (Burat 2011: 103)

Şekil 49: Jansen'in 1928 Tarihli Yeşil Alan Önerisi Renklendirilen Yarışma Planı (Burat, 2011)

Şekil 50: 1932 Planındaki Farklı Yeşil Alan Tipleri (Burat, 2011)

Şekil 51: Hermann Jansen'in 1932 Ankara Planındaki Yeşil Yollar (Burat, 2011)

3.1.3.3 Yücel-Uybadin Planı'nın Etkileri

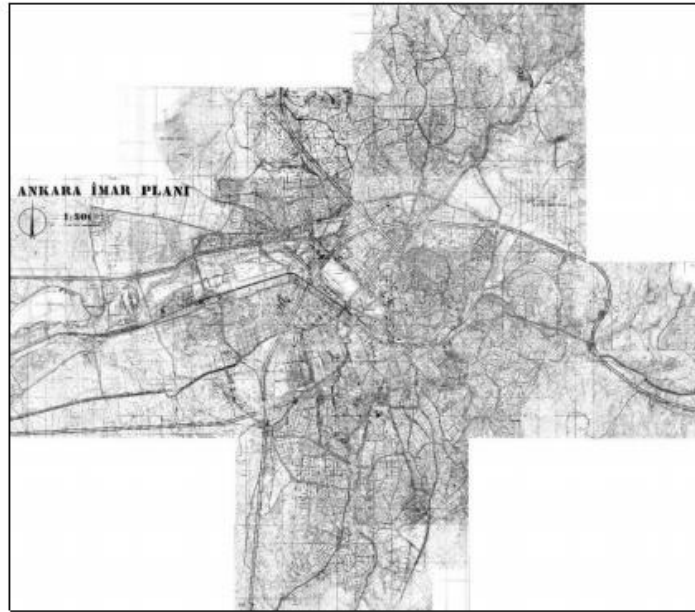
Jansen Planı; tam bir merkez tanımlayamadığı, kentte ortak alanlar, meydanlar oluşturamadığı, sokak ve yapıların ilişkisi, yol kesitleri ve kentsel silüet olumlu olsa da Kale ve Hacıbayram çevresi haricinde çok katlı yoğunlaşan bir doku oluşturup kentsel dokunun farklılaşmasına yol açtığı için eleştirilmiştir. Ayrıca planda, kent merkezindeki yoğun trafik yükünü azaltacak kararlar da alınamamıştır. Cadde ve sokakların etrafında artan yüksek katlı yapılaşma iç bölgelerin âtıl kalarak çöküntü bölgesi haline gelmesine yol açmıştır. (Günay, 2005).

Bu kararlar nedeniyle 1957 yılında açılan yarışma sonrası Yücel-Uybadin Planı yürürlüğe girmiş ve 10 yıl kadar yürürlükte kalmıştır. Yücel-Uybadin planında oluşturulan ve kentte değişikliğe sebep olan en etkili karar, var olan yapılaşmaların yükseltilerek kat artışına gidilmesi olmuştur. Ayrıca Ulus, Samanpazarı ve Anafartalar Caddesi bölgelerinde konut alanlarının iş alanlarına dönüşümü plandaki önemli kararlardandır. (Arusoglu 2013: 59)

Ayrıca plan kararlarında, merkezdeki genişlemeye bağlı olarak Ulus'un tarihi merkez olarak korunacağı ve eski merkezde özellikle yol çeperinde yer alan kötü durumdaki yapı stoğunun vakit kaybedilmeden onarılması gerektiği de belirtilmiştir (Cengizkan, 2005). Ancak verilen bu kararlar; cadde çeperindeki yapılaşmanın artmasına, cadde üzerindeki bu yüksek yapı stoğunun arka bölgelerde kalan mahallelerden ayrılmasına ve bu arka alanlarda kalan dokunun bakımsızlaşarak

çöküntü bölgesi haline gelmesine neden olmuştur. Eğimin fazla olduğu bölgelerde ise bu durumdan kaynaklı gün ışığından yararlanmada sıkıntılar yaşanmıştır. Aynı zamanda bu plan kararlarında Jansen ve Lörcher planlarında geliştirilen meydanlar, kamusal alanlar, rekreasyon alanları, parklar, yeşil bant ve koridorlar gibi tüm kenti içine alan mekânsal kaygılar yer almamıştır (Cengizkan, 2005).

Plan kararlarıyla oluşturulan Anafartalar Çarşısı, Ulus Meydanı'ndan Kale'nin algılanmasını zorlaştıran bir noktada yapılmış bir çarşı, işhanı ve ofis bloğu olsa da giydirme cephesi ve modernist çizgileriyle döneminin önemli yapılardan biri olmuştur. Ayrıca 1958 yılında tamamlanan Ulus İşhanı yapılar grubunun çevre düzenlemesiyle, Anafartalar Çarşısı ve ofis bloğunun birlikteliği ve Atatürk Heykeli'nin meydana alınması Ulus Meydanı'nın yeni bir mekânsal nitelik kazanmasını sağlamıştır. 1961 yılında parlamento açılarak yönetim merkezi Yeni Şehir'e geçmiş, bu durum Ulus'un işlev kaybederek boşalmasına sebep olmuştur. (Arusoğlu 2013: 60)

Şekil 52: Yücel – Uybadin Planı (Keskinok, Kişisel Arşiv)

Ayrıca bu dönemde Ankara'nın yol ağı oldukça yetersiz kalmış, trafik yükünün büyük çoğunluğunu Atatürk Bulvarı taşımıştır. Tüm ulaşım hatları Ulus Meydanı'nda kesilmiş, bu durum trafik sıkışıklığına sebep olmuştur. Trafik sıkışıklığının bir başka nedeni Anafartalar, Samanpazarı ve Cebeci Yolu'nun dar olması ve genişletilememesi olmuştur. (Hatiçoğlu 2021: 110)

Şekil 53: 1950’lerden sonra Cumhuriyet Caddesi ve Ulus Meydanı’nda Değişen Doku
(Günay, Kişisel Arşiv)

1960’lı yıllarda planlı yerleşim alanlarında arsa ve kira fiyatlarının yüksek olması sebebiyle nüfusun yaklaşık yüzde altmışı kent içinde plansız yapılaşmanın olduğu alanlara yönelmiştir. Ayrıca bu yıllarda kentin içi, mevcut topoğrafyası ve yüksek binaların rüzgâr koridorlarını kesintiye uğratması sebebiyle çok yoğun ve şiddetli hava kirliliğine maruz kalmıştır. Bu durum yeni bir nazım planına ihtiyacı doğurmuştur (Altaban ve Güvenç, 1990).

1979 yılında tespit ve belgeleme çalışmaları yapılarak yaklaşık 150 hektarlık alan tarihi sit alanı ilan edilmiş, eski Ankara evleri ve anıtsal nitelikteki tek yapılar belirlenerek ‘‘Geçiş Dönemi Koruma Geliştirme Planı’’ onaylanmıştır. Bu çalışmalar ile I., II. ve III. derece kentsel ve arkeolojik sit alan sınırları, tarihi ticari bölge belirlenmiş, tarihi dokuyu koruyacak biçimde koruma amaçlı imar planlarının tasarlanması öngörülmüştür. (Tunçer, 2013)

Şekil 54: Ankara Sit Alanları (URL- 30)

3.1.3.4 1990 Ankara Nazım Planı'nın Etkileri

1968-1984 yılları arasında Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu (AMNPB), 1990 Ankara Nazım İmar Planı'nı oluşturmuştur. Plan 1982 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bu plan Ulus bölgesini iyi şekilde analiz ederek kent makroformunun oluşmasını sağlamış ve eski dokunun korunmasına önem veren kararlar almıştır (Türkün, Ulusoy, 2006). Yücel-Uybadin Planı'ndaki gibi kat yüksekliğiyle artan nüfusun karşılanması fikri yerine bu planda, yerleşimin batı koridorunca gelişmesi önerilmiş ve tarihi kent merkezinin korunması amaçlanmıştır. Yine de Yücel-Uybadin Planı'nın dışına çok çıkmamış, kent merkezi için bütüncül kararlar alınmamıştır. (Günay, 2005).

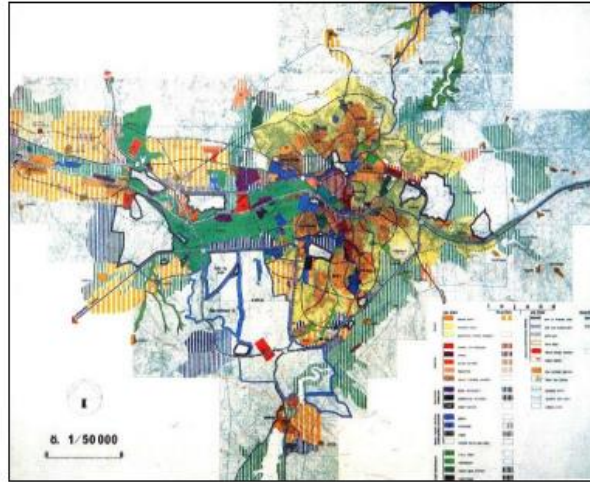
Bu plandaki temel amaç kentsel yoğunluğunun artmasıyla oluşan altyapı ve konut talebi sorununu ortadan kaldırmak ve kentin gelişimini kontrol altında tutmak olmuştur. Bu sebeple plan kararlarında merkezin değil çevrenin gelişimi önem kazanmıştır. (Çalışkan, 2009).

Planda Ulus Tarihi Kent Merkezi için önerilen en önemli karar; Eski Ankara ve MİA'daki baskıları kontrol altına alarak azaltmak ve tarihi dokuyu korumak

olmuştur. Ana plan kararlarında; Ulus'un korunarak gelişmesini sağlamak ve MİA'nın Kazıkiçi Bostanları bölgesi doğrultusunda gelişmesi amaçlanmıştır. (Tunçer, 2013)

Şekil 55: 1990 Ankara Nazım İmar Planı (Günay, Kişisel Arşiv)

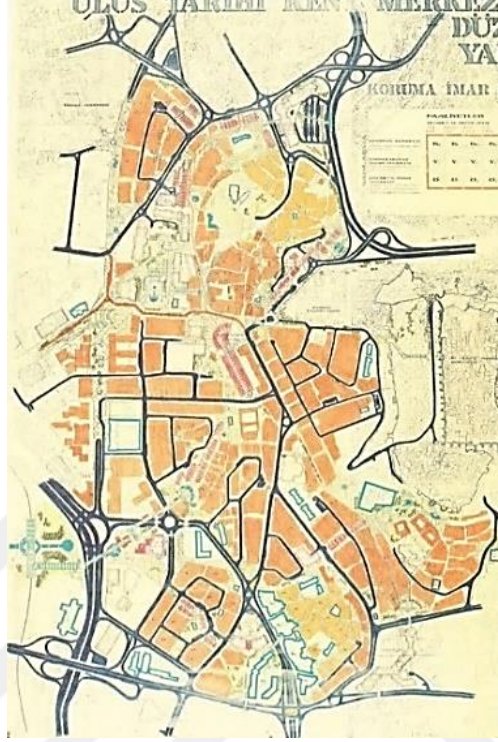
Şekil 56: Ankara 1990 Master Plan (Tunçer, 2006)

3.1.3.5 1990 ODTÜ (Raci Bademli) Planı'nın Etkileri (Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma-İslah Planı)

Ankara için yapılan ilk planlarda koruma anlayışı ön plana çıkmış, Kale bu anlayışta önemli bir simge halini almıştır. Daha sonraki yıllarda kente gelen göçle nüfusun artması sonucu çarpık kentleşme meydana gelmiş, planlar koruma anlayışından git gide uzaklaşmıştır. Bu durum 1980 yıllarında değiştirilmeye çalışılmıştır. (Kutlu vd., 2022: 729)

1986 yılında Ulus Tarihi Kent Merkezi için bir yarışma düzenlenmiş, yarışmayı Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden çeşitli uzmanların oluşturduğu grup kazanmıştır.

Hazırlanan koruma imar planı 1990 yılında onaylanmıştır. Bu plan Ulus Tarihi Kent Merkezi için hazırlanan ve uygulamaya geçebilecek ilk özel plan olmuştur. (TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi, 2019)

Şekil 57: 1990 ODTÜ (Raci Bademli) Planı (Tunçer, 2005)

Bu anlamda Ankara Ulus Tarihi Kent Merkezi'ne yönelik olarak yapılan ilk koruma planı; Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma-İslah İmar Planı (1992) olarak bilinen plandır. Bu plan literatürde Raci Bademli Planı olarak da bilinmektedir. Raci Bademli ve ODTÜ Ekibi tarafından yapılan bu plan, Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclisi'nin 1990 yılında aldığı kararla onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Tunçer, 2021).

Planın özellikleri;

- Kale görünümünü aşmayacak yapılaşma kararları,
- Koruma, koruma ağırlıklı ıslah ve yenileme ağırlıklı ıslah programları,
- Mülkiyet, Yapılaşma, ulaşım, dolaşım, otopark, altyapı, çevre düzenleme, peyzaj, kent mobilyası ve projelendirme-uygulama süreçlerinin tanımı,
- Korunacak yapı, doygun yapı ve yeni yapı kavramları getirilip her parseldeki uygulamanın niteliği belirlenmesi şeklindedir. (Kutlu vd., 2022: 730)

Bu plan uygulama kısmında ortaya çıkabilecek zorluklara karşı alternatif çözümler oluşturmuş ve klasik imar planlarında görülen yaklaşımlardan farklılaşmıştır. Bu plandaki amaç mekânsal ve parçacı planlama yapmak değil, tüm planlama sürecini bütüncül olarak tasarlamaktır. (Erkal vd., 2005)

Ayrıca planda genelde motel gibi Ulus'un var olan tarihi ve kültürel dokusuna uygun olmayan yapıların ve ticari alanların bulunduğu, bu yapıların yenilenerek işlevlerinin değiştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yeni oluşturulacak binaların mimari ve işlevsel özelliklerinin kent dokusuyla ve yapı çevreyle uyumlu şekilde tasarlanması önerilmiştir. (Hatiçoğlu, 2021)

Plan kararlarından biri de Hacıbayram ve Hükümet Meydanlarını, kent meydanı olarak tasarlamak amacıyla Bentderesi Caddesi çeperinde yer alan bölgenin dolmuş durakları ve otopark şeklinde düzenlenmesi olmuştur. (Tunçer 2013: 87)

Şekil 58: Hükümet Meydanı, Dolmuş Durağı ve Otopark Düzenlemesi (URL-31)

Planda ulaşımaya yönelik de çeşitli yaklaşımlar yer almaktadır. Bu kararlar;

- Trafiğin sakinleştirilmesi,
- Eksik olan teknik ve sosyal altyapının planlanması,
- Kent Meydanı kavramı,
- Otopark düzenlemesi ve dolmuş durakları şeklindedir.

Planda toplu ulaşım için güçlü kararlar kurgulanmamış, toplu taşıma sistemlerinin entegre edilmesi gibi konular planlanmamıştır. Kurgulanan otopark düzenlemesi ve dolmuş duraklarına yönelik kararlar özel araç kullanımının devam etmesine ve bağımlı bir toplu ulaşım sisteminin oluşmasına sebep olmaktadır. (Kutlu vd., 2022: 730-731)

Ankara Büyükşehir Belediyesi Belediye Meclisi, 2005 yılında bu planı iptal etmiştir. Sonuç olarak Ulus tarihi kent merkezinde var olan sorunlara bütüncül bir planlama yaklaşımı getirilememiş, ani müdahale yapılması gereken bölgeler kontrolsüz olarak dönüşmüş ve bugünlere gelmiştir. Cengizkan (2006), Ankara'nın planlama girişimlerinde Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Ulus bölgesini daima göz ardı ettiğini, bu sebeple kent merkezinin dönüşümünün sağlanamadığını vurgulamıştır.

Şekil 59: Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma-İslah Planı (Kıral, Kişisel Arşiv)

3.1.3.6 2005 Hassa Mimarlık Planları'nın Etkileri

Ankara Büyükşehir Belediyesi 2005 yılında Raci Bademli Planını iptal etmiş, birkaç ay sonra ise Ulus Tarihi Kent Merkezi 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıklarının Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması isimli kanun uyarınca “Yenileme Alanı” olarak ilan edilmiştir. (Tunçer, 2021)

Belediye planlama projeleri için Hassa Mimarlık Mühendislik İnşaat San. Ve Tic. Ltd. Şti. ile 23.03.2006 tarihinde bir sözleşme imzalamış, Hassa Mimarlık tarafından Ulus Tarihi Kent Merkezi adına iki tane koruma planı tasarlanmıştır. Bu tasarlanan planlar; Ankara Tarihi Kent Merkezi Kentsel Yenileme Alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve Ankara Tarihi Kent Merkezi Kentsel Yenileme Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planıdır. (Kutlu vd., 2022: 731)

Plandaki Koruma Hükümleri;

- Tescilli taşınmaz Kültür varlıkları özgün parselleriyle birlikte korunacaktır.
- Tescilli olmadığı halde mimari özellikleri nedeniyle tescili önerilen korunması gerekli yapılarda dokusu, konumu, gabarisi, cephesi, parseli vb. özellikleri ile korunacaktır.
- Arkeolojik ve kentsel sit alanlarında surlar ve sur kalıntıları, kısmen yıkılmış durumdaki anıtsal yapıların kalan kısımları, tarihi duvar, kapı, yer kaplamaları, merdiven vb. korunacaktır şeklindedir.

Bu planlara 2008 yılında iptal gerekçesi ile Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi ve Mimarlar Odası Ankara Şubesi tarafından itirazlar yapılmıştır. Yapılan bu itirazların sebebi planların ihale edilişleri açısından hukuka uyarsızlıklar içermesi ve yapımı sürecindeki temel uyarsızlıklardır. Açılan bu davalar sonucunda plan, 2009 yılında iptal edilmiştir. (Kutlu vd., 2022: 732)

Bu planlarda yer alan ulaşım kararları;

- Metro ve tekerlekli toplu ulaşım sistemlerinin entegre edilmesi önerisi
- Belirli bölgesel katlı ve hemzemin otopark önerileri.
- Ulus Meydanı etrafında yer alan ana ulaşım akslarının yer altına alınması önerisi
- Hacı Bayram Camisi altında hal, katlı otopark, minibüs durakları önerisi.
- Çeşitli kavşak çözümlene önerileri şeklindedir. (Kutlu vd., 2022: 733)

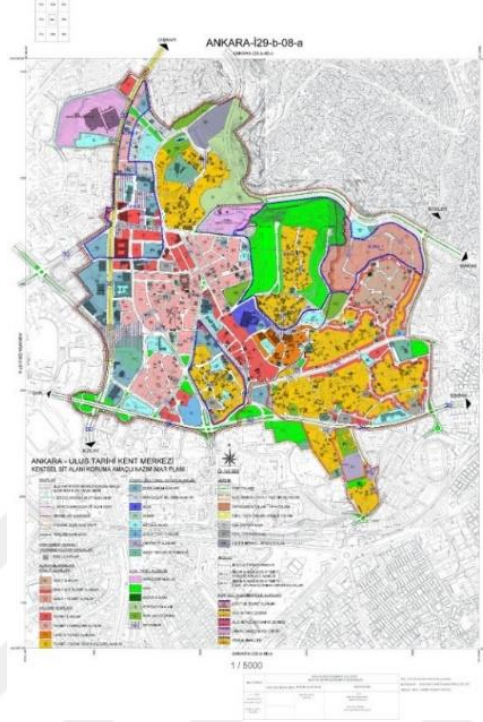
Planda yer alan ulaşım kararları, tarihi kent merkezi için koruma yerine yenileme amaçlı bir kurgu oluşturmaktadır. Plandaki otopark önerisi ise kent merkezindeki taşıt trafiğinin artmasına yol açmaktadır. Önerilen katlı otopark önerileri de tarihi ve kültürel dokuya zarar verecek şekilde kurgulanmıştır.

Bu planlarda asıl ilke kentsel dokuyu korumaya yönelik olmamış, daha çok yenilemeye yönelik kararlar alınmıştır. Aynı zamanda planda Selçuklu, Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi yapılarına yönelik kararlar alındığı, Ankara kentinin ilk dönemlerine ait değerlerine yer verilmediği gözlenmiştir. Planlar onaylanmalarının ardından açılan davalar sonucu iptal edilmiş, bu dönemde kent, koruma yaklaşımının ötesinde parçacı müdahalelere sahne olmuştur. (Hatiçoğlu 2021: 120)

3.1.3.7 2010 Utta & Makbule İlçan Planı'nın Etkileri

2014 yılında Makbule İlçan & UTTA Planlama tarafından tasarlanan Ulus Tarihi Kent Merkezi Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Ankara

Büyükşehir Belediyesi tarafından onaylanmıştır. Bu planda da planın tasarlanma sürecinde verilen kararlar ve analiz çalışmaları arasındaki uyumsuzluktan dolayı Ulus Tarihi Kent Merkezi için kalıcı çözümler üretilememiştir. (Kutlu vd., 2022: 734)

Şekil 62: Ulus Tarihi Kent Merkezi 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı (Tunçer, 2013)

Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Amaçlı İmar Planı için yapılan analizler sonucunda plan raporunda yer alan koruma kararları;

- Koruma kullanma dengesinin sağlıklı bir temele oturtulması,
- Gelişme eğiliminin; KAİP kararları uyarınca yönlendirilmesin ve bu çerçevede kalmasının sağlanması,
- Mevcut yapıların korunması,
- Alan kullanımında çağdaş mimari anlayışların ve yapı malzemesinin tasarım ve uygulamaya yansıtılmasının; gelişmenin ve çağdaşlığın doğal bir sonucu olarak ele alınması,
- Ulaşım olanaklarının artırılması,
- Sosyal alt yapının olabildiğince geliştirilmesi,
- Fiziksel planlama dışında, koruma kullanma dengesini sağlayacak örgütlenme ve eylem planlarının yapılmasını sağlayarak “planlama” kavramını fiziksel planlama

ya da imar planı kavramının edilgenliğinden çıkarıp etken konuma getirilmesi şeklindedir. (Kutlu vd., 2022: 734)

Bu planda Ulus Tarihi Kent Merkezi için ulaşımaya yönelik de kararlar alınmıştır. Bu kararlar;

- Düşük kapasitede ve fazla sayıda otopark önerisi
- Kapalı otoparkların; orta, kötü veya harabe yapı grupları üzerine tasarlanma önerisi
- Minibüs, dolmuş gibi ulaşım araçlarının kullanımının devam etmesi kararı
- Yol üstünde yer alan otoparkların kaldırılması kararı
- Zemin altı otopark alanlarının üstüne yeşil alanların planlanması önerisi şeklinde özetlenebilir. (Kutlu vd., 2022: 734)

Bu plana 2015 yılında TMMOB Şehir Plancıları Odası plandaki bazı sorunlar sebebiyle dava açmıştır. Planda yer alan bu sorunlar;

- Kentsel dokuya zarar verecek nitelikte yaklaşımların yer alması,
- Plan ve analiz çalışmaları arasındaki uyumsuzluklar,
- Koruma için gereken tasarım politikalarının geliştirilememesi şeklinde özetlenmiştir. (Kutlu vd., 2022: 734)

2016 yılında UTTA & İlçan Planı da iptal edilmiş, iptalin ardından 2018 yılında Ankara 2 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Müdürlüğü tarafından Ulus Tarihi Kent Merkezi için Sit Alanı Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanım Şartları ilan edilmiştir. (Kutlu vd., 2022: 734)

3.1.3.8 Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde Plansız Dönem

UTTA & İlçan Planı iptalinden sonra Ulus Tarihi Kent Merkezi için herhangi bir koruma planı üretilmemiş ve Ankara'nın tarihi ve kültürel bütün değerlerini içinde barındıran en önemli parçası korumasız bırakılmıştır. Sonuçta bu plan içerisinde geliştirilen politikalar da öneriden öteye gidememiştir.

Ulus Tarihi Kent Merkezi birçok dönemden miras kalmış çok sayıda kültürel ve tarihi değeri içinde barındıran önemli bir bölgedir. Ulus kent merkezinde bu tarihi ve kültürel değerler; ticari yapılar, banka, ofis binaları olarak işlev kazanmıştır ve halen kentin bir parçası olarak kullanılmaktadır. Yapıların zaman içinde ihmale uğramaları ve yanlış kullanımlarına rağmen ekonomik değere de sahip olmaları nedeniyle kent merkezindeki işlevleri devam etmektedir. (Madran vd., 2005)

Ancak Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde, 1980 yıllarında gerçekleşen ihmaller ve 2000'li yıllardan sonra yapılan yanlış uygulamalar ve bozulmalar sebebiyle büyük oranda tahribatlar görülmüş, tarihi dokuda geri dönülemez yıpranmalar meydana gelmiştir. (TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi, 2019)

Bu bozulma görülen tarihi dokuda iyileştirme ve onarım yapılmamış, kullanım sürdürüldüğü için kent merkezinde fiziksel bir eskime oluşmuştur. Ayrıca kent merkezinde kaçak olarak gerçekleşen gecekondulaşma uygulamaları, bu yapılarda yanlış ve yetersiz malzeme kullanımı ve bakım hizmetlerinin yetersizliği; kent merkezinin bazı kesimlerini adeta harabeye dönüştürmüştür. Kent merkezinde bu değişimi başlatan etken; merkezin Ulus'tan Kızılay'a kayması ve nüfusun bu bölgeden ayrılmasıyla boş kalan alanların işlev değiştirerek ticari merkez halini alması olmuştur. Bu bölgeler uyarlanmadan fonksiyon değiştirerek konuttan ticari alanlara dönüşmüştür. Planlarda Ulus Bir MİA olarak önerilmiş ancak zamanla Kızılay Ulus MİA'sındaki işlevleri çekmiş ve alternatif bir merkezden kentin yeni merkezi halini almıştır. Ulus ise kaçak binaların ve gecekondulaşmanın artmasıyla dar gelirli kesimin var olduğu ticaret merkezi haline gelmiştir. Bu sebeplerle Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde çevresel kirlilik, trafik ve park problemleri, yapısal eskime, bölgenin tarihiyle bağdaşmayan kullanımlar, açık ve yeşil alan yetersizliği gibi sorunlar ortaya çıkmıştır. (Hatiçoğlu 2021: 122)

3.1.4 Bölüm Sonucu

Son 30 yılda Ulus Tarihi Kent Merkezi için yapılan planlar, uygulanmadıkları veya kısmen uygulanarak bütüncül şekilde ele alınmadıkları için bölge için kapsamlı koruma yaklaşımları üretememiştir. Bu sebeple kent merkezlerine yönelik olarak belirlenen EKOMİA politikaları kapsamında Ankara Tarihi Kent Merkezi'ni pek çok yönden koruyup dönüştürecek, iyileştirecek ve sürekliliğini sağlayacak, sürdürülebilir bir planın geliştirilmesi önem taşımaktadır.

3.2 ULUS TARİHİ KENT MERKEZİ İÇİNDE ÖNEMLİ DOKULAR

3.2.1 Hacı Bayram Çevresi Kentsel Doku

Hacı Bayram çevresinde gerçekleşen onarım çalışmaları sonucu kentsel doku ve tarihsel çevre özgün halinden uzaklaşmıştır. Uygulamalardaki yaklaşım korumaya değil yıkıp yeniden yapmaya yönelik olmuş, bu da tarihi dokuda yitime yol açmıştır.

Şekil 63: Hacı Bayram Camii ve Augustus Tapınağı Eski Hali (URL-32)

Şekil 64: Hacı Bayram Camii Günümüzdeki Durum (Fotoğraf: Gür, C., 24/05/2022)

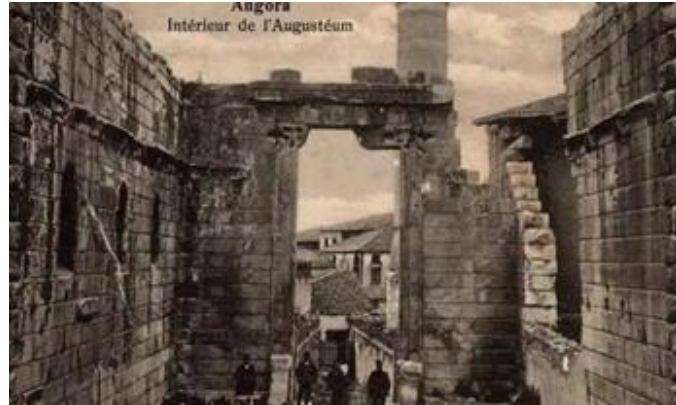
Hacı Bayram Camii'ne cephe oluşturan çeşitli yapılar yıkılmış, alanda yer alan höyük kazılarak katlı otopark yapılmış, meydan ise küçültülmüş ve etrafı doldurularak bölgede eski tarihi dokudan farklı yapay bir doku oluşmuştur. (Sönmez vd.,2021: 256)

Şekil 65: Hacı Bayram Çevresindeki Çok Katlı Yapılaşma (Fotoğraf: Gür, C., 24/05/2022)

3.2.1.1 Hacı Bayram Çevresi Tarihsel Geçmişi ve Onarım Çalışmaları

Ankara'nın en büyük camilerinden olan Hacı Bayram Cami, Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde Hacı Bayram Mahallesi'nde; Hükümet, Bentderesi ve Anafartalar Caddelerinin arasındaki bölgede yer almaktadır. Cami yanında bulunan Augustus Mabedi ile tarihi ve kültürel dokunun Ulus'taki simgelerindedir. (Aytekin 2020: 59)

Şekil 66: Hacı Bayram Camisi ve Augustus Tapınağı 20. Yüzyılın Başlarında (Aytekin, 2020)

Cami çevresinde daha çok ticaret alanları yoğunlaşmıştır. Geleneksel konutların olduğu kısım ise Hacı Bayram Mahallesi'nde bulunmaktadır. Hacı Bayram ve çevresindeki alan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Kurulu'nun 1986 yılında aldığı karar ile I. Derece Kentsel Sit Alanı ilan edilmiştir. Alandaki 63 yapının korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescilinin sürdürülmesi kararı alınmıştır. (Aytekin 2020: 59)

2007 yılında ise Ankara YAKTVKKB tarafından Hacı Bayramın da içinde bulunduğu Ankara Tarihi Kent Merkezi Yenileme Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı uygulamaları çerçevesinde 253 yapı tescil edilmiş, bu yapılardan 36 tanesi Hacı Bayram ve çevresinde yer almıştır. (Aytekin 2020: 59)

Şekil 67: Hacı Bayram Camisi Çevresindeki Tescilli Bazı Yapılar (Aytekin, 2020)

Hacı Bayram Mahallesi'nde kuzeyde yoğun gecekondulaşma görülürken, güneyinde ise ticari fonksiyonlar yer almaktadır. Bu alanlar çoğunlukla dönüştürülse de Hıdırlıktepe Mahallesi, Atıfbey ve İsmetpaşa Mahallerindeki gecekondulaşmanın yoğunluğu, Hacı Bayramdaki baskıyı arttırmıştır. (Aytekin 2020: 60)

Şekil 68: Hacı Bayram Mahallesi ve Çevresindeki Belediye Çalışma Alanları (2010) (Aytekin, 2020)

Hacı Bayram Mahallesi ulaşım ağı açısından birçok sit alanı bölgesinden kolay erişilebilirlik açısından ayrılmıştır. Bölgenin toplu ulaşım ağı açısından her noktadan

kolay ulaşılabilir olması; Bentderesi ve ankırı Caddeleri, Atatürk Bulvarı gibi ana arter olan yol ağlarına yakın konumda yer alması sebebiyle araç trafiği için de Ulus kent merkezindeki ulaşımda önemli bir noktada yer almaktadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Hacı Bayram Camisi evresinin, 5366 Sayılı “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun” kapsamında yenileme alanı belirtilen sınır içinde olduğunu belirtmiş, bu alanda Güvercin Sokak Sağlıklaştırma Projesi, Hacı Bayram Çamlıca Sokak Sağlıklaştırma Projeleri kapsamında proje üretilmesi ve uygulama çalışmalarının yapılmasını sağlamıştır. O dönemde müdahale alanı; Anafartalar, Bentderesi, Hükümet Caddeleri ve Kevgirli Sokak alanlarının arasında yer alan kısımdan oluşmuştur. Belirlenen alanda günümüze kadar var olan geleneksel dokudaki Ankara evleri ve kent dokusu yer almaktaydı. (Aytekin 2020: 60)

2006 yılında gerçekleştirilen yenileme alışmaları Hacı Bayram Mahallesi’nde 13 ha’lık bölgeyi oluşturmuş, Ulus Meydanı, Valilik ve Gümrük Müsteşarlığının yer aldığı meydanı, İsmetpaşa-Atıfbey Hıdırlıktepe bölgelerini ve Antik Roma Tiyatrosu’nu içermiştir. (Aytekin 2020: 61)

şekil 69: Hacı Bayram Mahallesi ve çevresindeki Kadastral Mülkiyet Durumu ve alışma Alan Sınırı (1929) (Aytekin, 2020)

3.2.1.2 Hacı Bayram'da Restorasyon, Sağlıklaştırma, Yenileme ve Projelendirme Süreci

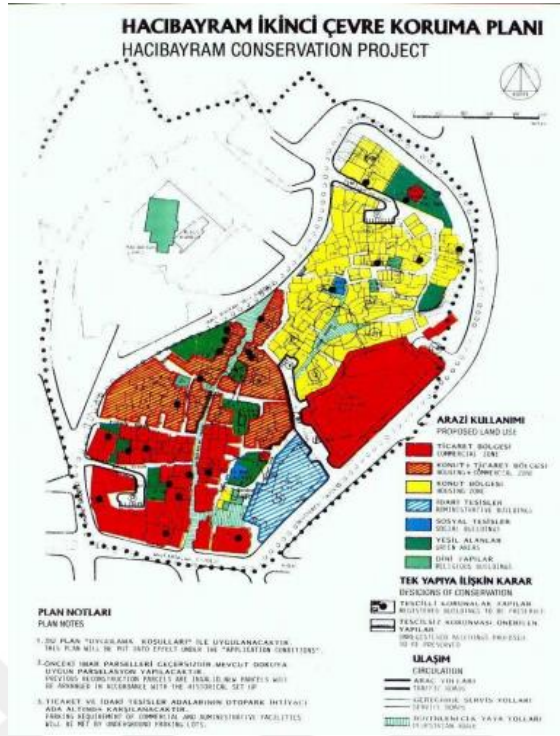
1972 yılında Ankara kentinde yer alan kültür mirası öğelerini korumak için Hacı Bayram ve çevresini de içine alan sit sınırları ve tescilli olan yapı gruplarının belirlendiği süreç başlamıştır. Bu süreç 1985 yılına kadar devam etmiş, koruma kurulu vermiş olduğu kararlarda müdahaleden çok kültürel miras öğelerinin liste oluşumu ve korunması üstünde çalışmıştır. (Tunçer, 2017)

2863 sayılı K.T.V. Koruma Kanunu kapsamında 1985 yılında; kültür mirası öğelerin yoğunlukta olduğu bölgelerde cephelerin korunması, sit alanlarında koruma amaçlı imar planlarının yapılması, meydanlarda düzenleme çalışmalarının oluşturulması gibi kararlar belirlenmiştir. (Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 03.09.1985 tarih ve 1378 sayılı kararı)

Etkileme Geçiş Sahası 1985-1990 yıllarında belirlenmiş, Geçit Dönemi Koruma Koşulları ve Koruma Amaçlı İmar Planı süreçleriyle alanda gerçekleşecek müdahalelere imkân sağlanmıştır. 1990 yılında Hacı Bayram bölgesini de içine alan Koruma Amaçlı İmar Planı yürürlüğe girmiş, günümüzde değişen kararlar sebebiyle sit alanlarında değişiklikler meydana gelse de Kentsel Sit ve Arkeolojik Sit Sınırlarının geçerliliği devam etmektedir. Korumanın yaklaşımı, uygulanan müdahalenin derecesi farklılaşsa da 107 adet eserin Kültür ve Tabiat Varlığı tescili devam etmektedir. (Aytekin 2020: 64)

Sağlıklaştırma uygulaması açısından Hacı Bayram çevresinde ilk müdahale 1985'te yapılmış, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 03.09.1985 tarih ve 1378 sayılı kararınca; Hacı Bayram çevresinde bulunan Gülten, Boyacılar, Sarıbay ve Gaziantep Sokaklarında cephe korumalarının yapılmasına; Ahi Yakup ve Hacı Bayram Camilerinin avlularına sonradan eklenen eklentilerin kaldırılmasına ve meydan düzenlemesinin planlanmasına karar verilmiştir. Ancak Hacı Bayram çevresindeki koruma ve sağlıklaştırma yaklaşımı, kullanıcılar tarafından gerçekleştirilen basit onarım ve uygulamalardan öteye gidememiştir. Sağlıklaştırma adına gerçekleştirilen en kapsamlı uygulama 2010'da Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin başlattığı Güvercin, Eti, Etizafer, Adliye, Sevim, Akgün ve Kutlu Sokaklar Sokak Sağlıklaştırma Projesi'dir. (Aytekin 2020: 64)

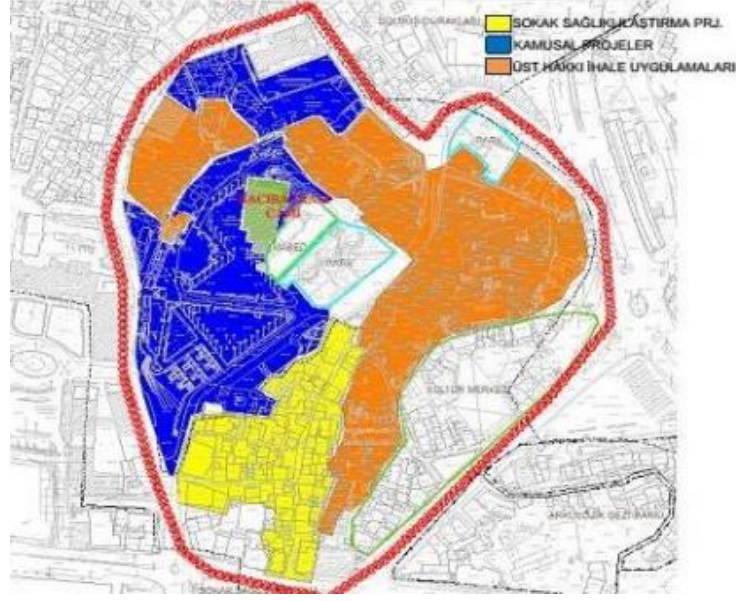
Hacı Bayram ve çevresinde yürütülen yenileme çalışmalarında bölgenin korunarak 2000'li yıllara kadar gelmesinde 1984-1985'te oluşturulan Hacı Bayram II. Çevre Koruma Planı'nın etkisi büyük olmuştur.

Şekil 70: Hacı Bayram İkinci Çevre Koruma Planı (Tunçer, Kişisel Arşiv)

2004 yılında 5366 sayılı Yenileme Yasası yürürlüğe girmiş, Hacı Bayram bölgesinde yapılan ikinci düzenleme bu yasa ile başlamıştır. Bölge için korumaya yönelik, Ankara Tarihi Kent Merkezi Yenileme Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı onaylanarak yeni projeler önerilmiştir. Hazırlanan bu projeler; Hacı Bayram Camisi ve meydana cami restorasyonu ve yapılacak ek yapı ile alanın büyütülmesi, bu tasarlanan ek yapılar ile meydanın tekrar düzenlenmesi, Anadolu Medeniyetler Müzesi ve çevresinden restorasyon çalışmaları ve ek yapılarla alanın düzenlenmesi şeklinde olmuştur. (Tunçer, 2017). Buna ek olarak Hacı Bayram çevresindeki 138 parselde acele kamulaştırma kararı alınarak dernek, vakıf ve 3. şahıslara parselleri yeniden düzenleme ve restore etme hakkı verilmiştir.

Hacı Bayram ve Çevresi Koruma ve Yenileme Projesi çerçevesinde gerçekleştirilen projeler; Sokak Sağlıklaştırma Projeleri, Kamusal Projeler ve Üst Hakkı İhale Uygulamaları şeklinde oluşturulmuştur. (Aytekin 2020: 65)

Şekil 71: Hacı Bayram Çevresi'nde Farklı Proje Alanları (Google Haritalar)

3.2.1.3 Hacı Bayram Çevresinde Gerçekleştirilen Uygulamaların Etkileri

Hacı Bayram Çevresi, antik dönemden kalan Augustus Mabediyle yakın konumu sebebiyle bu dönemlere ait önemli kalıntıların yer aldığı düşünülen bir bölgedir. Hacı Bayram Çevresi kentsel doku, Kentsel Sit Alanı olması sebebiyle günümüze kadar çeşitli koruma uygulamalarıyla kent belediyesindeki varlığını sürdürmüştür. Bu bölge 30 yıl öncesinde kentteki çöküntü alanıyken önemli tarihi kalıntıları, yapıları barındırması nedeniyle 2016'da UNESCO Dünya Mirası Ön Listesi'ne girmiş, korunması gereken önemli bir kentsel alandır. (Aytekin 2020: 74)

Ancak Hacı Bayram çevresinde gerçekleşen bazı uygulamalar sonucu tarihi doku değişmiş, yeni tasarlanan yapılarla aslına uygun olmayan betonarme evler inşa edilmiş, gerçek Ankara evleri yıkılmış ve geçmişteki doku farklılaşmıştır. (Tunçer, 2017)

Hacı Bayram çevresinde yaratılan bu betonarme yapılaşma tarihi ve kültürel tahribata neden olmuştur. Ayrıca bölgede bulunan ve arkeolojik alan olan Frig höyüğü kazılmış ve bu alanda çok katlı otopark ve mağazalar inşa edilmiş, bu durum koruma ilkelerine aykırı bulunmuş ve eleştirilmiş, bölgede tarihi ve kültürel bekleme kaybı meydana gelmiştir. (Aytekin 2020: 73)

Şekil 72: Hacı Bayram Çevresinde Eski ve Yeni Dokunun Karşılaştırılması (Sönmez vd., 2021)

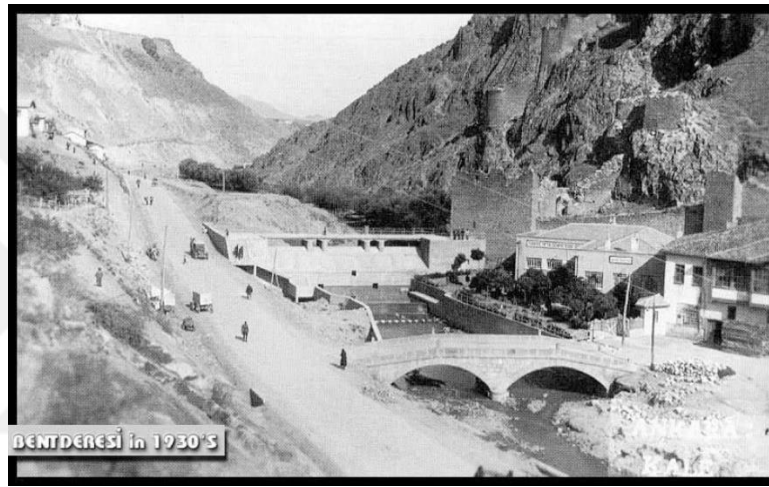
Şekil 73: Hacı Bayram Çevresinde Yenilenen ve Değişen Doku (Aytekin, 2020)

3.2.1.4 Bentderesi'nin (Hatip Çayı) Dönüşümü

Bentderesi, eski dönemlerden kalan Roma bendini yeniden işlevlendirmek adına üzerinde beton bir baraj tasarlanarak planlanmıştır. Yüzyıllar boyunca çevre bölgelerdeki bostan, bahçe ve açık alanların sulanmasında, bazı bölgeleri ise dinlenme ve mesire yeri olarak kullanılmıştır. Ancak Altındağ bölgesinde nüfusun

yaygınlaşması ve gecekondulaşmanın artmasıyla dere çok fazla kirlenmiş, sonrasında ise kanalizasyona dönüşmüştür. Bu durum sebebiyle vadi tabanı kapatılmış ve Bentderesi bir caddeye dönüştürülmüştür. (Sönmez vd.,2021: 33)

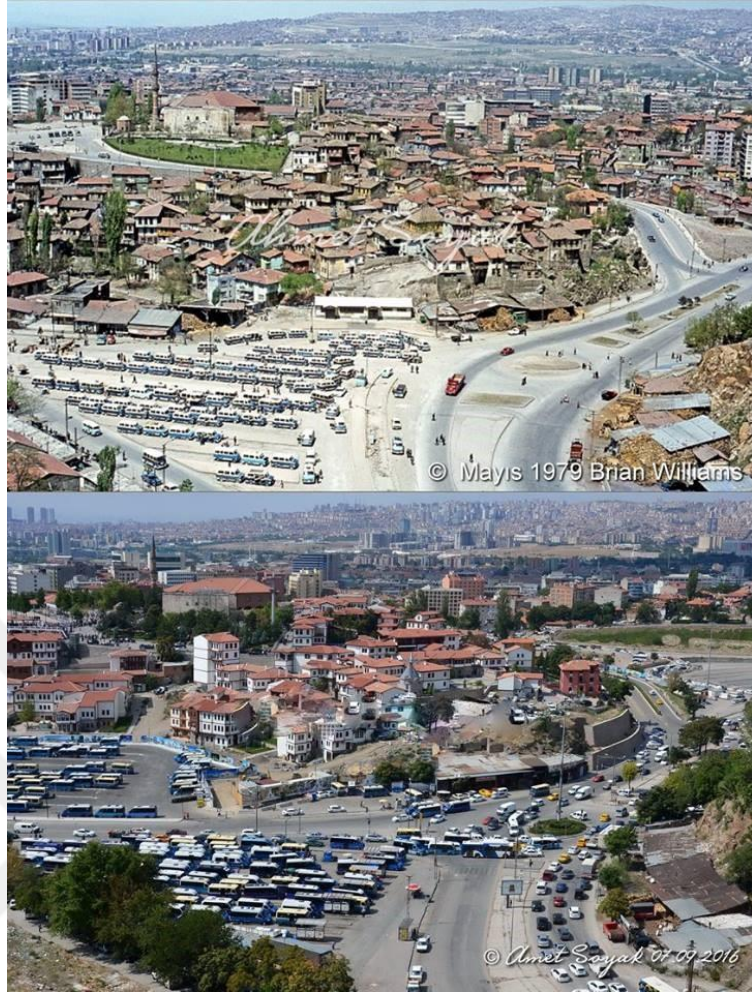
Bu yapılan uygulama ile kentsel çevre adeta yok olmuş, dere etrafında gelişen ağaçlar, bitkiler ve yeşil alanlar zarar görmüştür. Bu gelişen çevre sorunları aslında Osmanlı Dönemi'nde 19.yy. sonlarında tabakhanenin bu alanda konumlanmasıyla başlamıştır. Daha sonraki süreçlerde baraj kaldırılarak Bentderesinin üstü tamamen kapatılmış, günümüzde Dışkapı'yı ve Cebeci'yi birbirine bağlayan yol yapılmıştır. (Sönmez vd.,2021: 33)

Şekil 74: Bentderesi 1930 (URL-33)

Şekil 75: Bentderesi 1980'li Yıllar (URL-34)

Şekil 76: Bentderesi üzerinden geçirilen yol günümüzde Bentderesi Caddesi adını almıştır. (URL-35)

Bentderesi'nin Jansen'in planlarında düzenlenerek kente kazandırıldığı ve rekreasyon amaçlı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Derenin bu şekilde tekrar kente kazandırılması ve kentsel çevrenin düzenlenmesi Jansen'in planlarında oldukça önem taşımaktadır. Bu sayede akarsulardan, derelerden kaynaklı çevresel kirliliğin en aza indirilmesi ve doğal oluşumların kentle buluşması sağlanarak kentsel çevre kalitesinin artırılması ve kentsel çevrenin korunması amaçlanmıştır. (Tunçer 2021: 119)

Bentderesi çevresinde 1920 yıllarında oluşturulan su değirmenleri ve tabakhaneler yok edilmiş, 1930 yıllarında roma bendinde gerçekleşen eklenti ve değişiklikler sebebiyle günümüzde bentten hiçbir iz kalmamıştır. (Tunçer 2021: 119)

3.2.2 Kaleiçi ve Çevresi Kentsel Doku

Ankara Kalesi Ulus'ta binlerce yıllık geçmişiyle birçok tarihi ve kültürel değerlerin bulunduğu önemli bir bölgedir. Bu kültürel mirasın ve değerlerin modern kent merkezinin geliştirilmesinde geleceğe aktarılması ve korunması önem taşımaktadır.

Kaleiçi Tarihi Kentsel Sit Alanı'nın protokol alanı olması sebebiyle alanda Jansen Planı'ndan beri herhangi bir planlama çalışmasına gidilmemiş, bu alan ticaret alanlarının yoğun baskısından uzaklaştığı için bütün bir parça olarak kent merkezinin korunmaya aday önemli bir parçası olmuştur. (Tunçer, 2000)

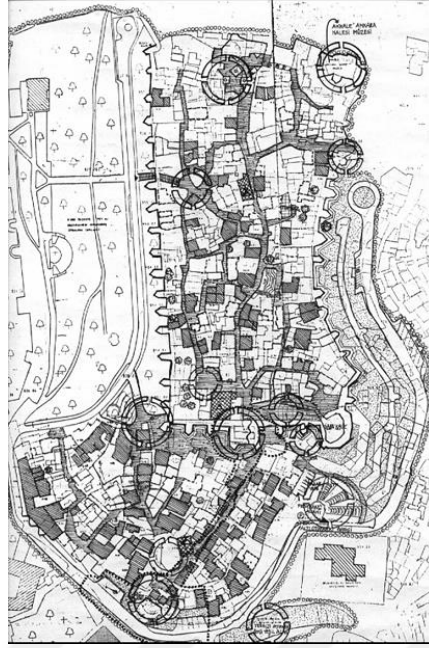

Şekil 77: Ankara Kalesi (URL- 36)

1980'li yıllarda Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Islah İmar Planı hazırlanmasına rağmen Kaleiçi için hazırlanan Kaleiçi Koruma Planı tamamlanmamıştır. 1987 yılında ise Ankara Kalesi'nin gelişmesi ve planlaması amacıyla Ankara Kalesi Koruma Geliştirme İmar Planı Projesi için yarışma açılmıştır. Yarışmada amaç Kale ve çevresinde var olan tarihi ve kültürel değerleri koruyarak geleneksel dokuya uygun kentin bütünüyle uyumlu bir doku yaratmak ve yapıların sağlıklılaştırılarak onarılması ve bakımının yapılması, tüm bu planlanmanın bir bütün içinde düzenlenmesi şeklinde belirlenmiştir. Yarışma mimarlık, planlama ve restorasyon dallarının hepsini kapsayan bütünleştirici düzenlemeleri içerdiği için büyük ilgi görmüş, toplam 40 proje teslim edilmiş ve 118 şartname satın alınmıştır. (Sönmez vd.,2021: 286)

1/5000 ve 1/1000 ölçekli Ankara Kalesi Koruma ve Geliştirme Projesi Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na onaylanarak koruma planının geliştirilmesi sürmüştü ancak daha sonra planın uygulanması durdurulmuştur.

Şekil 78: 20 Yılda Tamamlanamayan Ankara Kalesi Koruma Geliştirme Projesi (URL-37)

Şekil 79: Ankara Kalesi Çöküntü Bölgeleri (Tunçer, 2013)

Tarihi Kent Merkezi dokusu zamanla oluşan bozulmalar sonucu çöküntü bölgesi haline gelmiştir. 1973 yılında ise bölgedeki yapıların onarımı gündeme gelmiş, harap ve boşalan yapılar olan Kaleiçi Doyran Sokak'taki eski Ankara Evleri, Türkiye Anıt-Çevre ve Turizm Değerlerini Koruma Vakfı tarafından 1984 yılında oluşturulan protokolle onarım çalışmaları için vakfa devredilmiştir. (Sönmez vd.,2021: 288)

Şekil 80: 20 Kasım 1985'te Taç Vakfı Tarafından Onarımı Başlatılan 3 Yapının Restore Edilmeden Önce ve Restorasyon Esnasındaki Durumu (1984-1987) (URL-38)

Restorasyon çalışmalarıyla bu eski Ankara Evleri'ne lokanta, restoran, pastane, hediyelik eşya dükkanları gibi işlevler kazandırılması amaçlanmış, 1992 yılında çalışmaların sonlanmasıyla bu yapılar bir süre lokanta, çay bahçesi gibi amaçlananın dışında kullanımlara açılmış, daha sonra ise tekrar onarılması için vakfa devrolmuştur. (Sönmez vd.,2021: 290)

Şekil 81: Kale İçi Onarım Öncesi ve Sonrası Yapılar (URL-38)

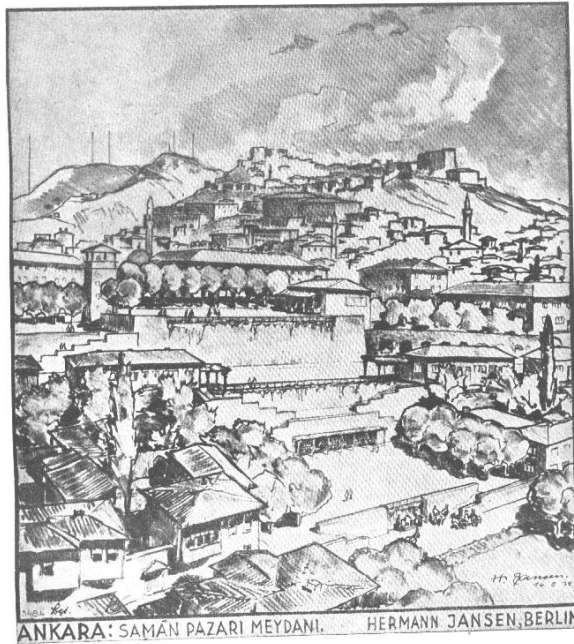
1995 sonrasında 2020 yılına kadar Dışkale bölgesinde yapılan birtakım girişimler ve konaklardaki cephe onarımları dışında Kaleiçi bölgesinde kapsayıcı bir dönüşüm ve onarım çalışması yapılmamıştır. 2020 yılında, İç Kale 1. Etap Sokak Sağlıklaştırma Projesi planlanmıştır. (Sönmez vd.,2021: 293)

3.2.2.1 Ankara Tarihi Kent Merkezi'nin Yenileme Alanı Olarak İlan Edilmesi

Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2005 yılında 5366 sayılı Yıpranmış Tarihi ve Kültürel Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun çerçevesinde Ankara Tarihi Kent Merkezi'nde Ulus, Kaleiçi, Roma Hamamı çevresini yenileme alanı ilan etmiştir. Karar 18.12.2008 tarihinde Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü'nce onaylanmış ancak TMMOB Şehir Plancıları Odası tarafından açılan dava sonucu dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir. (Sönmez vd.,2021: 292)

Ankara Kalesi bölgesi, Bizans Roma dönemlerine ait tarihi dokusuyla Ankara kent dokusunda önemli bir bölgedir. Ancak yapılan uygulamalar sonucu hem Kale'nin algılanması ve görünmesi zorlaşmış hem de etrafındaki çok katlı yapılaşmalarla Kaleiçi konut dokusu ihmal edilerek çöküntü bölgesi halini almıştır. Bu alandaki eski Ankara evleri özgün mimari yapıları ve geçmişleriyle oldukça değerli yapılardır. (Tunçer 2021: 116)

Jansen oluşturduğu planda Ankara Kalesi'nin kentin her yerinden görünmesi gerektiğini ve etrafının binalarla dolmaması gerektiğini vurgulamıştır. Jansen yapmış olduğu tasarımda kaleye yönelmiş ışınal yaya aksları meydan getirmiş ve oluşturduğu meydanlarla kalenin algılanmasını sağlamaya çalışmıştır. Ancak öneri getirmiş olduğu itfaiye meydanını da içeren bu meydan tasarımları zamanla binalarla dolmuş, yayalar için tasarlanmak istenen akslar oluşturulamamıştır. (Tunçer 2021: 40)

Şekil 82: Herman Jansen Meydan Tasarımı (URL- 39)

Jansen, “Korunmak isteyen haliyle kaleye doğru uzanan eski şehir hiç değiştirilmeyecek, bilhassa yapılacak bir eski şehir talimatnamesi ile herhangi bir tecavülden koruyacaktır. Sade garp kısımları zamanın icabına uydurulabilir.” ifadesiyle Ankara kentinde batı, güney ve güneybatı kısmında imar uygulamalarının yapılabileceğini ancak geri kalan alanlarda daha koruma odaklı yaklaşılması gerektiğini vurgulamış, bu durum bazı bölgelerde çok katlı yapılaşmanın önünü açmıştır. (Tunçer 2021: 41) Ankara Kalesi'nin batı kısımları daha çok çok katlı yapılaşmalarla dolmuş, doğu bölgesinde ise gecekondular oluşmuştur.

Kale vurgusu Lörcher Planında da yapılmıştır. Lörcher, kaleyi mümkün olduğunca görüntülemek ve şehri bu bölgeye çekme düşüncesini vurgulamış, “Zarif kaleyi şehrin panoramasına olabildiğince çok bakış açısından dahil etme isteği, daha başka yerlerde de gerçekleştirilmiştir.” şeklindeki ifadeyle yeni kentin inşası ve yapılaşmasında kalenin önemini belirtmiştir. (Cengizkan, 2004)

3.2.2.2 İç Kale Sokak Sağlıklaştırma Projesi

Kaleiçi bölgesinde Kültür ve Tabiat Varlıkları Daire Başkanlığı tarafında kapsamlı onarım çalışmaları başlamıştır. Güvenlik sağlanması adına bölgeye ışıklandırma ve korkulukların eklenmesi uygulamalarının ardından 2020 yılında, İç Kale 1. Etap Sokak Sağlıklaştırma Projesi kapsamında İçhisar bölgesinde yer alan 91 adet tarihi yapının bölgeye tekrar kazandırılması ve binaların yer aldığı sokaklarda aslına uygun ve kalenin tarihi dokusunun korunduğu restorasyon çalışmalarının yapılması planlanmıştır. (URL-40)

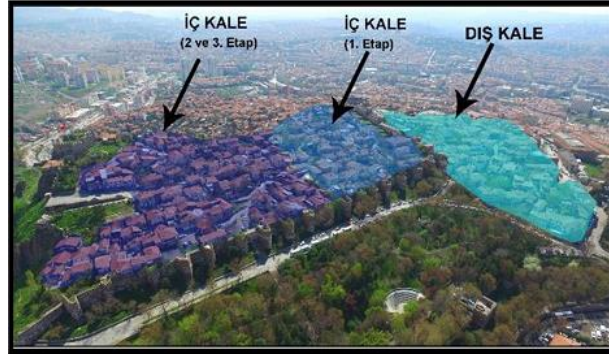

Şekil 83: Kale bölgesindeki tarihi kent merkezi dokusunun korunarak restorasyon çalışmalarıyla yenilenmesi amaçlanmıştır. (URL-40)

Şekil 84: İç Kale Yapılarda Restorasyon Çalışmaları (URL-41)

Kültür ve Tabiat Varlıkları Başkanı Bekir Ödemiş, Kale bölgesini korumak ve yaşatmak adına tasarlanan Sokak Sağlıklaştırma Projesi kapsamında 91 adet yapının tarihi ve özgün mimari özelliklerine sadık kalınarak aslına uygun restorasyon çalışmalarının yapılacağını ve amacın bu yapıları korunmasını ve yaşatılmasını sağlamak olduğunu belirtmiştir. (URL-40)

Şekil 85: Ankara Kalesi (İç Kale) 1 ve 2. Etaplar Sokak Sağlıklaştırma Projesi (URL-41)

Bu kapsamda İç Kale Bölgesi'nde 1. Etapta 31 tescilli olmak üzere 58 parselde yer alan 91 adet yapı restore edilmiş, İç kale 2. Etap için ise 73 adet yapının restorasyonu için çalışılmalar yürütülmüştür. Kale 3. Etap çalışmaları kapsamında ise 54 tane yapının restore edilmesi planlanmıştır. (Sönmez vd.,2021: 295)

Sokak Sağlıklaştırma projesi kapsamında Kale bölgesinde oturulmayacak duruma gelmiş, harap haldeki eski avlulu cumbalı yapılar onarıma girmiş ve yeniden kente kazandırılmaya çalışılmıştır. Kale'nin tekrar önem kazanmasının amaçlandığı projede tarihi dokuya uygun yenileme çalışmaları gerçekleştirilerek bölgenin tarihi kent merkezindeki önemi vurgulanmış, Kaleiçi bölgesinde yer alan tüm katmanların geleceğe taşınmasının hedeflendiği belirtilmiştir. (Sönmez vd.,2021)

Şekil 86: Sağlıklaştırma Projesi Kapsamında Yenilenen Evler (Sönmez vd., 2021)

Şekil 87: Yenileme Çalışmaları Devam Eden Sokak ve Binalar (Sönmez vd., 2021)

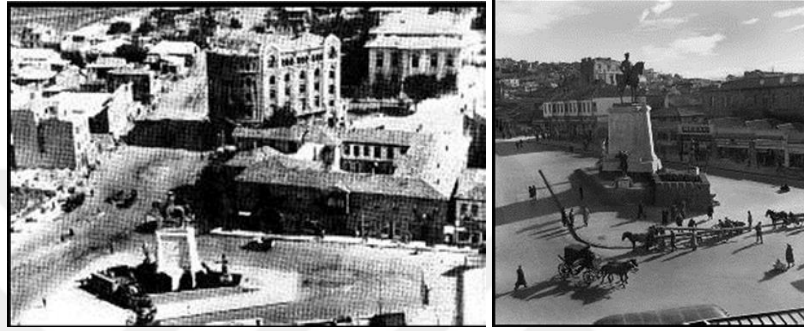
3.2.3 Ulus Meydanı Çevresi Kentsel Doku

Ankara’da kent merkezi oluşum sürecinde en çok gelişimin görüldüğü bölge idari merkeze ve demiryoluna yakın olması sebebiyle Karaoğlan Çarşısı olmuştur. Bu bölgede 20.yy’da ticari alanlar, idari yapılar ve bankalar konumlanmış, ticaretin ve alışverişin en fazla yapıldığı alan Karaoğlan Çarşısı olmuştur. Karaoğlan çarşısı ve Taşhan Meydanı’ndaki (Ulus Meydanı) bu ticari faaliyetler Ankara’nın Başkent olmasıyla farklılaşmış, kentsel dokuda değişim görülmüştür. 1917 yılında gerçekleşen yangın sonucu tahribata uğrayan Anafartalar Caddesi, Işıklar Caddesi, Konya Sokak gibi bölgelerin arasında kalan kısımda planlama çalışmaları yapılmış, Anafartalar Caddesi ve Hisarpark kesimlerinde binalar çoğalmış, apartmanlaşma meydana gelmiştir. (Tunçer, 2000)

Şekil 88: Düzenleme Yapılmadan Önce Taşhan (Ulus) Meydanı (URL-42)

Bu yıllardan sonra Ulus Meydanı'ndaki gelişim hız kazanmış, Taşhan Palas gibi önemli yapıların inşasıyla meydan gelişimini sürdürmüştür. Bu yapı daha sonra yıkılarak bu alanda Sümerbank Binası tasarlanmıştır. 1927 yılında Heykeltıraş Heinrich Krippel'in tasarlamış olduğu Ulus Zafer Anıtı Taşhan'da konumlanmış, Cumhuriyet'in ilanının ardından başlarda Hakimiyet-i Milliye sonrasında Ulus Meydanı adını alan bu bölge Ankara'da modern merkez olarak gelişimine devam etmiştir. (Sönmez vd.,2021: 24)

Şekil 89: Taşhan Meydanı ve Mustafa kemal Atatürk Anıtı 1946 (50 yıllık yaşantımız, 1923-1933)

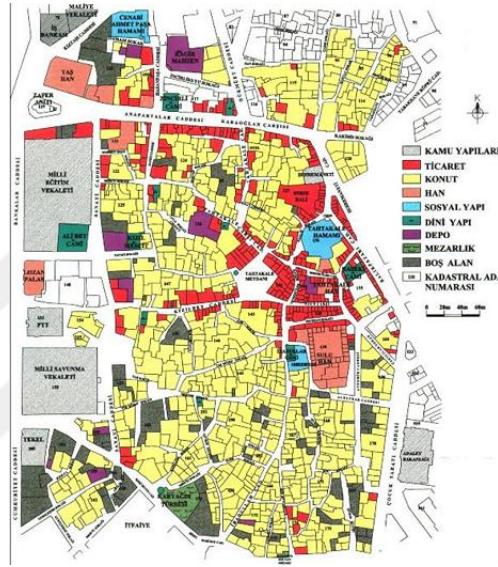
Tahtakale Çarşısı ise, çeşitli dükkanların yer aldığı, ticaret faaliyetlerinin gerçekleştiği küçük sokaklarıyla Karaoğlan Meydanı'ndan başlayıp Hacıdoğan Mahallesi'ne kadar uzanan bir semttir. Kent merkezinin Taşhan Meydanı ve Karaoğlan Çarşısı bölgesine kaymasıyla Hacıdoğan Mahallesi'nde İbadullah (Çerkes) Sokak kısmında ticaret faaliyetleri artmıştır. Ancak çarşı 1929 yılında çıkan yangın sonucunda yok olmuş, günümüzde bu alanda Anafartalar Çarşısı ve Ankara Belediye binasının arasında hal ve küçük bir çarşı yer almaktadır. (Sönmez vd.,2021: 228)

1929 yılında çıkan yangın sonucu tahribata uğrayan kısımlar sonrasında doldurulmuş, buradan Posta Caddesi (Şehit Teğmen Kalmaz Caddesi) geçirilerek yanan alanda Ulus Şehir Hali tasarlanmıştır. Tahtakale Çarşısı ve Hacıdoğan Mahallesi 1929 yılında meydana gelen yangına kadar hanlarıyla, hamamlarıyla, cami ve mescitleriyle o döneme ait fiziksel dokusunu korumuştur. Yangından sonra bu bölge uzun bir dönem çöküntü bölgesi olarak kalmış, 1937'de Ulus Hali'nin inşasıyla alan yeniden canlanmıştır. (Sönmez vd.,2021: 228)

Şekil 90: 1929 Yangınından Önce Anafartalar Caddesi, Haseki Camii (URL-43)

Şekil 91: 1929 Yangını Öncesinde Hacıdoğan Mahallesi ve Çarşıları (URL-44)

3.2.3.1 Ulus Meydanı Çevresinde Kentleşmenin Etkileri: Hacıdoğan Mahallesi

Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde Karyağdı Türbesi ile Doğan Sokak, Konuklar Sokak, Akar Sokak ve Sanayi Caddelerinin arasındaki kısımda yer alan Hacıdoğan Mahallesi günümüze gelene kadar Ulus'taki kentleşme eylemleri sonucu çöküntü bölgesi haline gelmiştir. Çerkes, Çataldağ, Pala, Topçular, Suluhan, Yanmaz gibi çöküntü bölgesine dönüşen sokakların bulunduğu mahallede, şu an dar gelir grubunun ihtiyaçlarını karşıladığı alışveriş mekanları, ticari alanlar, depolama alanları yer almaktadır. Çerkes Sokağın bir kısmı ise İstiklal Mahallesi (Yahudi Mahallesi) olarak bilinmektedir. (Sönmez vd.,2021: 43)

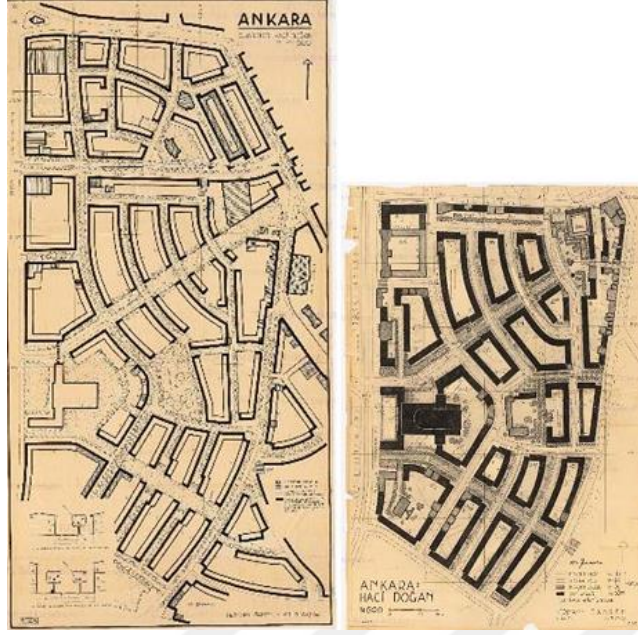

Şekil 92: Çöküntü Bölgesine Dönüşen Hacidoğan Mahallesiindeki Evler (URL-44)

Şekil 93: Hacidoğan Mahallesi Çerkeş Sokak Çöküntü Bölgesi Haline Gelmeden Önce (Tunçer, Kişisel Arşiv)

Oysaki Hermann Jansen 1932 yılında hazırlamış olduğu planda Kale'yi odak haline getiren güçlü bir yeşil sistem kurgulamış, Kale'nin batı bölgesinde yer alan mahallelerde ve Hacidoğan Mahallesi'nde avlulu ve bahçeli evlerden meydana gelen Bahçe Şehir modeline yönelik konut ve yol dokusu önerisi getirmiştir. (Sönmez vd.,2021: 237)

Şekil 94: Çöküntü Bölgesi Hacıdoğan Mahallesi (Tunçer, Kişisel Arşiv)

Ancak mahalle günümüzde geçmişte getirilen bu önerilerden çok uzak, sürekli yıkılan harap durumdaki yapılar ve yok olan tarihsel çevresiyle çöküntü bölgesine dönüşmüştür. Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde Hacıbayram Cami ve Hamamönü bölgelerinde gerçekleşen koruma çalışmalarının, tarihi ve geleneksel dokunun ve kentsel çevrenin korunması adına Hacıdoğan Mahallesi'nde de yapılması önem taşımaktadır. (Sönmez vd.,2021: 240)

Şekil 95: Beton Yığınları Arasında Yok Olan Hacıdoğan Mahallesi (URL-45)

Şekil 96: Çöküntü Bölgesi Hacidoğan Mahallesi (URL-45)

Mahallede 3 tarihi cami ve sinagog bulunmakta ve yapılar yenileme alanı sınırı içinde yer almaktadır. Alanda 50 tanesi tescilli 200 yapı yer almakta ve Ulus Tarihi Kent Merkezi Kentsel Sit Alanı ve yenileme alanı sınırları içindeki bu yapılar mülkiyet sorunları sebebiyle onay beklemektedir. (Sönmez vd.,2021: 245)

Şekil 97: Hacidoğan Bölgesi Yapılar (Sönmez vd.,2021)

Ulus Meydanı ve çevresi farklı kültürlerin yaşadığı ve buluştuğu, kentsel dokunun farklı mimarlık anlayış ve üsluplarıyla geliştiği önemli bir bölgedir. Bu alanda gelişen mimari yapılar kent kimliğini ve kültürel kimliği yansıtmakta, tarihi yapıların ve tarihi ticari merkezin önemli bölümünün yer aldığı Ulus Meydanı ve çevresinin tarihi kent merkezinin sürdürülebilirliği için korunması ve gelişmesi oldukça önem taşımaktadır.

Ulus meydanı tarihi kent merkezinde I. Meclis, II. Meclis, İş Bankası ve Ankara Palas gibi önemli mimari yapıları yer aldığı önemli bir ana arter konumundadır. Hacı Bayram, Augustus Tapınağı, Sulu Han ve Hal bölgesi, Kale İçi,

Bentderesi, Roma Tiyatrosu gibi bölgelere yürüme mesafesinde yer alan bölge, kent merkezinin kalbi ve önemli noktasıdır. (Tunçer 2021: 195)

Şekil 98: Ulus Meydanı (URL-46)

Ulus meydanı ve çevresinde yer alan sokaklar, mahalleler ve yapılar tarihi ve kültürel kimlikleri sebebiyle uzun yıllar boyunca birçok plan ve projenin konusu olmuştur. Bu planla çalışmaları 2005'ten sonra Anafartalar çarşısı ve çevresinde yer alan modern mimarlık yapıları, 100. yıl Çarşısı, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Binası gibi yapıların yıkılması ve yeni bir çarşılar kompleksinin tasarlanması şeklinde projelendirilmiştir. Bu planlama çalışmalarına karşı açılan davalar sonucu projeler ve Koruma Amaçlı Planlar durdurularak iptal edilmiştir. Son yıllarda alınan kararla bu yapıların yıkılmasının önüne geçilmiş, Ulus Tarihi Kent Merkezi'nin tarihi ve kültürel kimliği ve kentsel dokusu koruma altına alınmıştır. (Tunçer 2021: 205)

Şekil 99: Ulus Meydanı ve Zafer Anıtı'nın Panoramik Görünümü (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

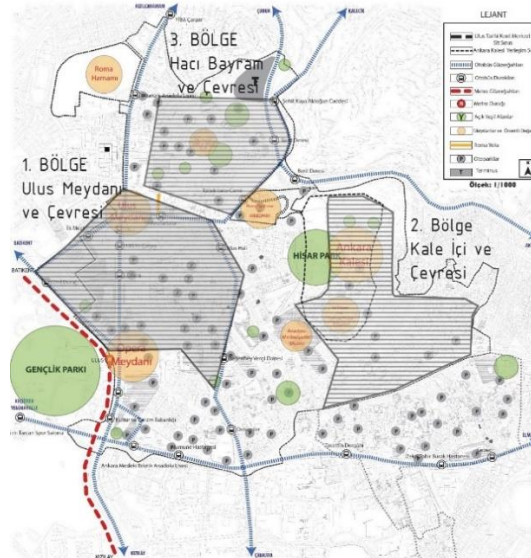
BÖLÜM IV

ALAN ANALİZLERİ

4.1 ULUS TARİHİ KENT MERKEZİ FİZİKSEL VE ALT BÖLGESEL ANALİZ

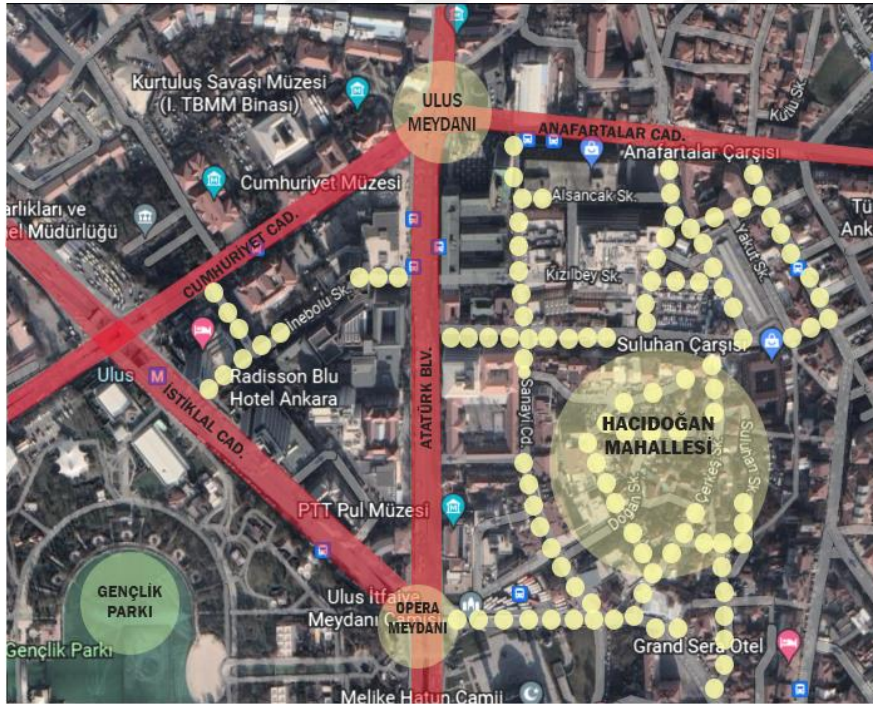
4.1.1 Çalışma Alanı Seçimi ve Odak Noktası Bölgeler

Saha ve belge araştırması sonucunda Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde ekolojik bir kent merkezi planlaması için analiz edilmesi gereken bölgeler değerlendirilmiştir. Ulus'un tarihi karakterini yansıtan, kent merkezinin kalbini oluşturan, kullanımın ve yoğunluğun fazla olduğu, kenti birbirine bağlayan odak noktaları seçilmiştir. Kent merkezinde alan analizi için; Ulus Meydanı ve Çevresi kentsel doku, Hacı Bayram Çevresi kentsel doku ve Kale İçi Bölgesi örnek alan olarak seçilmiştir. Bu dokuların belirlenmesinde doküman analizi, alan analizi ve araştırmacı algısı ön plana çıkmıştır. Çalışma alanı olarak seçilen bölgeler aşağıda yer alan haritada gösterilmiştir.

Şekil 100: Ulus Tarihi Kent Merkezi Odak Noktası Çalışma Alanları (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

1. alt bölge olan Ulus meydanı ve çevresi, Ulus Tarihi Kent Merkezi'nin kalbi konumundadır. Ancak son 30 yılda şehir merkezi işlevsel ve fiziksel açıdan bozulmuş, belirli bölgeler dışında ekonomik faaliyetleri de azalarak önemli işlevler merkezden uzaklaşmıştır. Hem tarihi konut ve şehir dokusu hem de ticari faaliyetler, gereksinimleri karşılayamaz duruma gelmiş; kent merkezi kirlilik, ulaşım sorunları, erişilebilirlik, yapısal problemler, altyapı sorunları, trafik problemleri gibi nedenlerle yıpranmıştır. Ayrıca 2005 yılından bu yana Ankara BŞB'nin hazırladığı "Kentsel Dönüşüm" amaçlı plan ve projeler alandaki yapıları (Anafartalar Çarşısı, 100. Yıl Çarşısı, Ulus İş Hanı, vd.) atıl durumda bırakmış, büyük oranda BŞB mülkiyetine geçen yapılar, yıkıma olanak sağlamak için boşaltılmıştır. Ancak açılan davalar sonucunda bu yapıların nerdeyse hepsi yıkımdan kurtulmuştur.

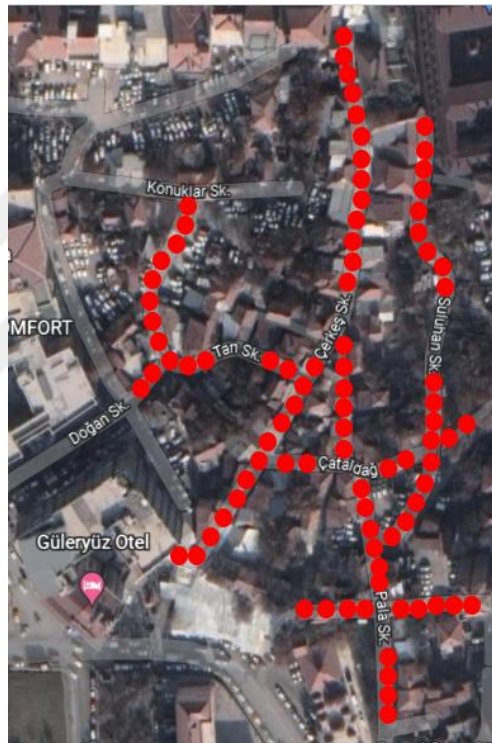

Şekil 101: 1. Çalışma Alanı Ulus Meydanı ve Çevresi (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

1. çalışma alanı, Altındağ İlçesi Hacı Bayram Mahallesi'nde yer almaktadır. Bölge çoğunlukla ticari alanlardan oluşmakta, Anafartalar Çarşısı, Ulus Çarşısı, Ulus Şehir Çarşısı ve Yüzüncü Yıl Çarşısı bu alanda yer almaktadır. Bölgede ticari karakterden dolayı insan ve araç yoğunluğu fazladır. Meydan çevresinde İstanbul Caddesi, Cumhuriyet Caddesi, Bankalar Caddesi gibi önemli arterler trafik yoğunluğu ve erişilebilirlik açısından da analiz edilmiştir. Ayrıca insan yoğunluğunun fazla

olduğu Anafartalar Çarşısı; çevre kirliliği, açık alanlar, yaya araç etkileşimi gibi konularda değerlendirilmiş, alanda gözlem ve analiz çalışması yapılmıştır.

Alanda tarihi dokunun gecekondulaşması ile çöküntü bölgesi niteliğinde konut bölgeleri de yer almaktadır. Tarihi karakteri de olan Hacıdoğan Mahallesi bu nitelikte bir bölgedir. Kale ve Hacı Bayram çevresinde gerçekleşen onarım ve yenileme çalışmalarının bu bölgede de planlanması gerekmektedir. Alanda Sulu Han güneyinde Pala Sokak, Çerkes Sokak, Çataldağ Sokak, Yenice Sokak gibi konut bölgeleri de incelenmiş, “ekomia” açısından değerlendirilerek fiziksel ve bölgesel durum analiz edilmiştir

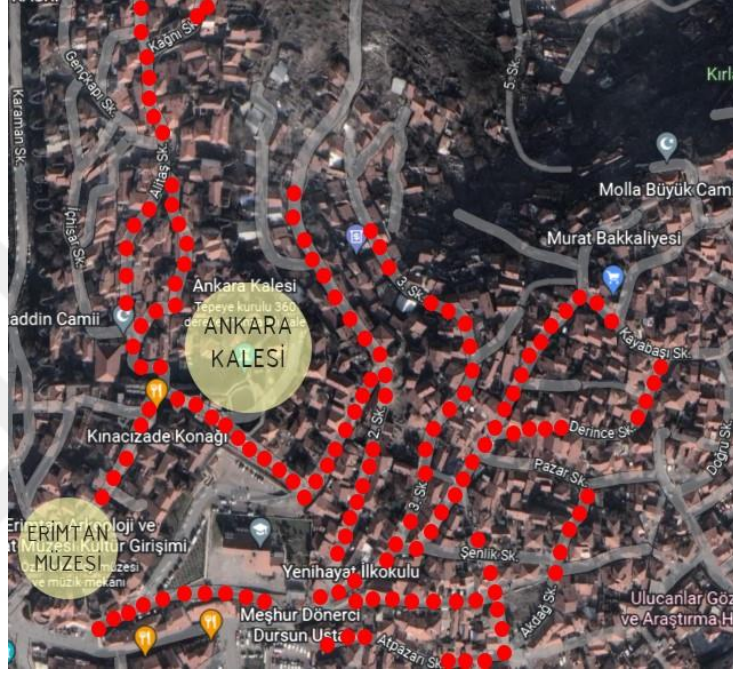

Şekil 102: 1. Bölge Konut Yerleşkesi Çalışma Alanı Hacıdoğan Mahallesi (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

2. bölge Altındağ İlçesi Kale Mahallesi'nde yer almaktadır. Kale ve çevresi etrafında yer alan dükkanlar, geleneksel çarşılar ve ticari karakterinden dolayı ziyaretçinin fazla olduğu canlı ve kalabalık bir bölgedir. Ancak mahallenin iç kısımları analiz edildiğinde tarihi dokudan uzaklaşan ve çöküntü alanına dönüşen yerleşim bölgeleri, duvarları sıvasız, yıpranmış binalar, kırık kaldırımlar, altyapı sorunları, çevre kirliliği gibi problemler gözlenmektedir. Bölgede 2019 yılından bu yana devam eden 3 etaplık sağlıklaştırma projesi kapsamında olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. Aynı uygulamaların bu mahallelerde de gerçekleştirilerek kent merkezi bütününde

korumanın ve ekolojik sürdürülebilirliğin devamlılığı sağlanmalıdır. Analizde Alitaş Caddesi, Kağnı Sokak, Yassı Sokak, 2. ve 3. Sokak, Derince Sokak, Kayabaşı Sokak gibi alanlar incelemiştir. Ayrıca Kale bölgesindeki ulaşım ağı, sokaklar, Kale'ye ulaşım, otopark ve toplu taşıma problemi gibi erişilebilirlik analizleri, açık yeşil alan analizi yapılmış, restore edilen yeni yapılar da Ekomia'da kültürel sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmiştir.

Şekil 103: 2. Çalışma Alanı Kale İçi ve Çevresi (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

3. alan analizi ise Hacı Bayram Camisi (Mahallesi) ve Çevresinde gerçekleştirilmiştir. Bu bölge onarım ve restore çalışmaları yapılan geleneksel dokudaki Ankara evlerinin, Augustus Mabedi gibi önemli tarihi kültürel değerlerin yer aldığı ve yoğunluğun fazla olduğu bir bölgedir. Burada Bentderesi, Hükümet Caddeleri; yaya hareketleri, toplu ulaşım, alana erişilebilirlik, yeşil doku, çevresel kirlilik, kent mobilyaları gibi konular kapsamında kent merkezindeki ekolojik sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmiştir.

Şekil 104: 3. Çalışma Alanı Hacı Bayram ve Çevresi (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

4.1.2 Araştırma Yöntemi

Bu tez Ulus Tarihi Kent Merkezi'ni ekolojik bir yaklaşımla inceleyerek sürdürülebilir bir merkez planlaması için ne gibi öneriler oluşturulması gerektiğini, bölgedeki eksiklikleri, yapılması gereken uygulamaları tespit etmeyi ve kentte yaşayan insanların yaşam kalitesini yükselten bir kent merkezi modeli yaratmayı amaçlamaktadır. Bu kriterlere göre 3 aşamada kent merkezi incelenmiş, eksiklikler tespit edilmiş ve öneriler ortaya konmuştur.

I. Aşama Literatür Taraması: Ulus'ta ekolojik bir kent merkezi yaratmak için oluşturulan modelde ilk adımda; doküman araştırması yapılmış, yapılan belge araştırmasında stratejik planlar, yasalar, yönetmelikler, uzman görüşleri incelenmiş ve bölgeyle ilgili çıkarımlar yapılmıştır. Saha gözleminden önce doküman araştırması yapılarak bölge hakkında daha fazla bilgi edinilmesi ve alan analizi sırasında bu bilgilerden de faydalanılması amaçlanmıştır. Aynı zamanda stratejik plan yaklaşımları ve müdahale kararları da alanda analiz edilmiştir.

II. Aşama Alt- Bölgelerin Saptanması, Analiz ve Sentezi: 2. aşamada ise bölgeyi analiz etmek için saha gözlemi yapılmış, tanımlama araçları olarak kişisel gözlem, arazi analizi, uydu görüntüleri, sokak görünümü ve fotoğrafları alınmıştır.

III. Aşama Anket: 3. aşamada ise ankete dayalı araştırma yöntemi uygulanmış, alandaki kullanıcılara belli sayıda anket uygulaması yapılmıştır. Böylece fazla sayıda

veri standardize olup, analizleri kolaylaşmış, önemli değişkenlerin neler olduğu tespit edilmiştir. Sonuçta alanda gerçekleştirilen anket ve görüşmeler, uzman bazındaki görüşler ve doküman araştırmaları ile karşılaştırılmış ve analiz edilmiştir.

4.1.2.1 Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde Ekolojik Bir Kent Merkezi Modeli Oluşturmak İçin Planlanan Analiz Çalışması Araştırma Yöntemi Aşamaları

1. ADIM

Doküman Araştırması

Tanımlama Araçları:

Belgesel Araştırma

Stratejik Planlar, Yasalar ve Yönetmelikler

Uzman Görüşleri

2. ADIM

Saha Gözlemi

Tanımlama Araçları:

Kişisel Gözlem

Arazi Analizi

Uydu Görüntüleri

Sokak Görünümü ve Fotoğrafları

3. ADIM

Kullanıcı Anketi

Tanımlama Araçları:

Anket

Kullanıcılarla Yapılan Görüşmeler

4.1.3 Göstergelerin Seçimi

Bu tezdeki göstergeler araştırmacının alandaki çalışmalarına ve gözlemlerine bağlı olarak nicel yöntemlerle analiz edilmiş ve seçilmiştir. Bu analiz çalışmasında alan ölçeğinde araştırmacının gözlemlerine dayalı nicel veriler kullanılmıştır. Literatür çalışmasında desteklenen başlık ve konular kapsamında mahalle ölçeğinde gözleme dayalı yöntem tercih edilmiştir.

Aynı zamanda göstergeler seçilirken kullanıcıların algısına dayalı gözlemlerden de yararlanılmıştır. Çünkü bölgedeki kullanım ve tespitler de araştırmacı için önem taşımaktadır. Tüm bu kriterler doğrultusunda Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde

ekolojik ve sürdürülebilir bir planlama yaklaşımı oluşturulması için alanda tespit edilmesi gereken başlıklar fiziksel ve bölgesel durum olarak ikiye ayrılmıştır:

1- Fiziksel Durum

a- Bölgedeki Yeşil Oranı- Açık Alan Kapasitesi- Kent Mobilyaları

b- Kirlilik: Su, Hava, Gürültü, Görsel Kirlilik

c- Yapısal Durum

d- Altyapıdaki Sorunlar/ Atık Yönetimi

2- Bölgesel Durum

a-Ulaşım

b- Erişilebilirlik Düzeyi/ Yaya Araç Ulaşımı- Bisiklet Yolları

c- Trafik ve Park Problemi

4.1.4 Saha Gözlemi

Ulus Tarihi Kent Merkezi sınırları içinde belirlenen bölgelerde saha analizi çalışması yapılmıştır. Çalışma 24 Mayıs 2022, 26 Mayıs 2022 ve 3 Haziran 2022 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir.

Belirlenen dokulardan 1. Bölgede, Ulus Meydanı ve Çevresinde İstanbul Caddesi, Cumhuriyet Caddesi, Anafartalar Caddesi, Bankalar Caddesi, konut yerleşkesi olarak Hacıdoğan Mahallesi; 2. Bölgede, Kale içi bölgesi, Kale Mahallesi; 3. Bölgede ise Hacı Bayram Mahallesi ve Çevresi, Bentderesi Caddesi, Hükümet Caddesi fiziksel ve bölgesel açıdan oluşturulan göstergeler kapsamında incelenmiştir.

Bu bölgelerde doku tespit analizi için kimlik belirleme araçları olarak kişisel gözlem, uydu görüntüleri ve sokak görünümü, saha gezisi sırasında çekilen fotoğraflar, görüşmeler ve doküman araştırmaları kullanılmıştır.

Aşağıdaki tabloda alanda fiziksel ve bölgesel analiz için kullanılan yöntem ve araçlar gösterilmiştir.

Tablo 1: Alan Analizi İçin Kullanılan Yöntem ve Araçlar (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

<u>Fiziksel Durum</u>	<u>Araç ve Yöntem</u>	<u>Bölgesel Durum</u>	<u>Araç ve Yöntem</u>
Yeşil ve Açık Alan Oranı	Saha Gözlemi Kullanıcı Görüşleri Uydu Görüntüleri	Yaya Araç Ulaşımı	Saha Gözlemi Kullanıcı Görüşleri Doküman Araştırması

Tablo 1'in devamı

Kirlilik	Saha Gözlemi Kullanıcı Görüşleri	Trafik ve Park Problemi	Doküman Araştırması Saha Gözlemi Kullanıcı Görüşleri
Yapısal Durum	Saha Gözlemi Kullanıcı Görüşleri Uydu Görüntüleri	Erişilebilirlik	Saha Gözlemi Kullanıcı Görüşleri
Altyapı Sorunları Atık Yönetimi	Saha Gözlemi Kullanıcı Görüşleri Doküman Araştırması	Tarihi ve Kültürel Sürdürülebilirlik	Doküman Araştırması Saha Gözlemi

4.1.5 Kullanıcı Anketi

Üçüncü aşamada kent merkezinde seçilen bölgelerdeki kullanıcılara fiziksel ve bölgesel göstergeler kapsamında anket çalışması yapılmıştır. Ekolojik merkez planlaması için oluşturulan göstergeler bu adımda anket formatına getirilerek kullanıcılara uygulanmış, kullanıcıların kent merkezinde yaşadıkları ve kullandıkları bölgeden memnuniyetleri, ihtiyaçları, alandaki eksiklikler, sürdürülebilir planlama için yapılması gerekenler bu ankete verilen cevaplar doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Anket formu 5'li Likert Ölçeği tipi ve iki seçenekli sorular olmak üzere toplam 10 adet kapalı uçlu sorudan oluşmaktadır. Anket sorularından 4 tanesi bölgesel durum kapsamında ulaşım ve erişilebilirliği, 2 tanesi fiziksel durum kapsamında açık ve yeşil alanları, 2 tanesi fiziksel durum kapsamında kirlilik ve atık yönetimini ve 2 adet soru ise altyapı sorununu içermektedir. 1., 2., ve 3. bölgede toplam 100 kişiyle anket çalışması yapılmıştır. Bu sayı 1. bölgede 35, 2. bölgede 30 ve 3. Bölgede 35 kişi şeklinde dağılmıştır. Bu farklılığın sebebi anketin;

1. bölgede insan yoğunluğunun günün her saati fazla olduğu ticari bölge olan Ulus meydanı çevresinde ve bu bölgedeki konut bölgesinde yapılması,

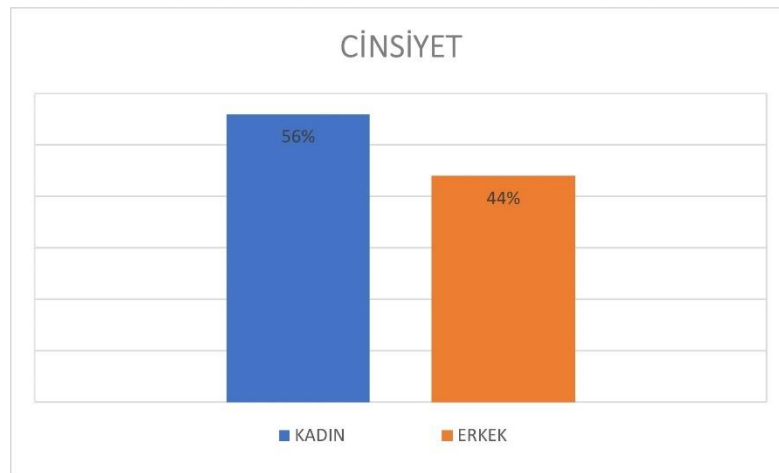
2. alan Kale İçi bölgesinde daha çok konut alanı içinde gerçekleştirilmesi,

3. bölgede ise Hacı Bayram Mahallesi çevresinde hem ticari alanda hem de ulaşım odaklı Bentderesi bölgesinde gerçekleştirilmesi olmuştur. Aynı zamanda farklı bölgelerdeki katılımcıların cevapları farklı görüşlerin ve dinamiklerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Anket katılımcıları rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir.

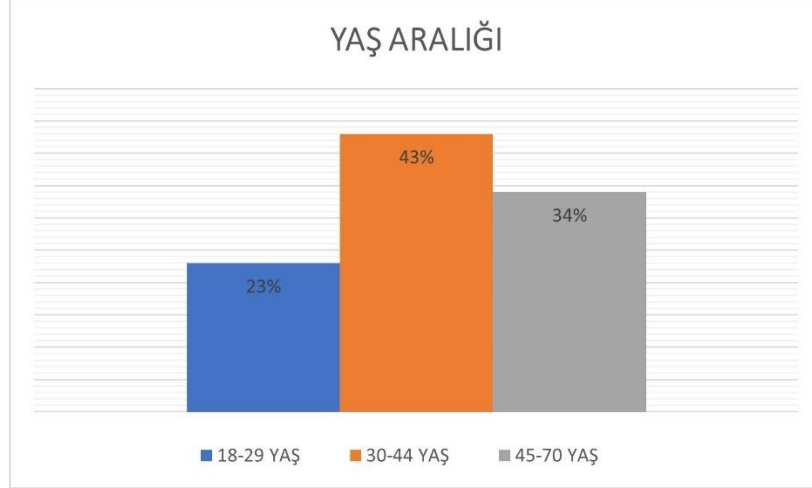
Anket katılımcılarından göstergeleri değerlendirirken iki seçenekli sorulara evet ve hayır şeklinde; 5'li Likert tipi sorulara ise 1-Çok İyi 2-İyi 3-Orta 4-Kötü ve 5-Çok Kötü şeklinde cevap vermeleri istenmiştir.

1. bölge olan Ulus Meydanı ve Çevresindeki anketler ticari alanlarda, çarşı bölgesinde, meydana ve konut bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Çeşitli işletmelerdeki, konut bölgelerindeki, meydan ve sokaklardaki katılımcılara çalışma hakkında bilgi verilip anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma alanı sınırı içinde güvenli olmayan bölgeler de yer aldığından bazı bölgelerde aynı aileden iki ya da daha fazla kişiyle görüşülmüştür. 2. bölge olan Kale İçi bölgesinde anketler konut bölgesi ve ticari alanlarda ve 3. bölge olan Hacı Bayram Çevresinde anketler Hükümet Caddesi, ticari alanlar ve Bentderesi Caddesinde gerçekleştirilmiştir.

Ankete katılanların %56'sı kadınlardan, %44'ü erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları 18-70 yaş aralığından değişmektedir. Yaş verisine baktığımızda görüşülen kişilerin %23'ü 18-29 yaş aralığında, %43'ü 30-44 yaş aralığında, %34'ü 45-70 yaş aralığındadır. Katılımcıların %4'ü okula gitmemiş, %24'ü ilkokul mezunu, %20'si ortaokul mezunu, %40'ı lise mezunu, %12'si üniversite mezunudur. 30-44 yaş arası katılımcıların çoğu ticari alanlarda çalışırken, 45-70 yaş arası katılımcıların çoğu konut bölgelerinde yaşamaktadır.

Şekil 105: Anket katılımcılarının cinsiyet durumu (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

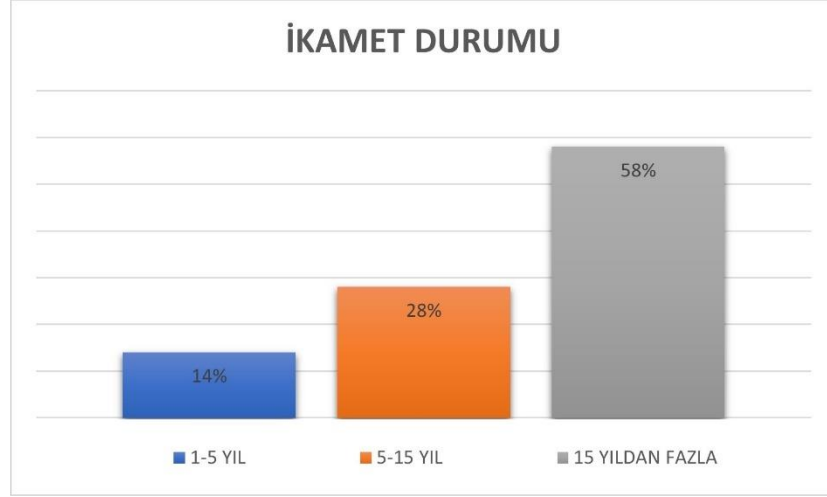

Şekil 106: Anket katılımcılarının yaş aralığı (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

Şekil 107: Anket katılımcılarının eğitim durumu (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

Bölgeden yaşayan ve çalışan katılımcıların, Ulus'ta ne kadar süre ikamet ettikleri ve çalıştıklarına dair sorulan soruda katılımcıların %58'inin Ulus'ta 15 seneden çok oturduğu ve çalıştığı tespit edilmiştir. Katılımcıların uzun yıllardır bu bölgede olması analiz çalışmalarının doğruluğu ve güvenilirliği açısından olumlu bir katkı sağlamıştır.

Şekil 108: Anket katılımcılarının ikamet durumu (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

4.1.6 Çalışmanın Bulguları

Bu bölümde 3 aşamada gerçekleşen araştırma modelinden saha analizi ve anket çalışması uygulamalarının bulguları ortaya konmaktadır. Bu bulgular belirlenen göstergeler kapsamında fiziksel durum ve bölgesel durum başlıkları altında değerlendirilmektedir. Bu başlıklar altında belirlenen dokularda incelenen konular; bölgelerdeki yeşil oranı, açık alan kapasitesi, kent mobilyaları, kirlilik, altyapıdaki sorunlar, ulaşım, erişilebilirlik düzeyi, yaya araç ulaşımı, trafik ve park sorunu olmuştur. Aşağıda yer alan bölümde bu göstergeler kapsamında gerçekleştirilen saha analizi ve anket çalışması uygulamalarının bulguları paylaşılmıştır.

4.1.6.1 Saha Gözleminin Sonuçları

Ulus Tarihi Kent Merkezinde önemli dokular olan Ulus Meydanı ve Çevresi kentsel doku, Kale İçi Bölgesi kentsel doku ve Hacı Bayram Çevresi kentsel doku 3 çalışma alanı bölgesini oluşturmuştur. Bu alanlar ekolojik bir merkez planlaması oluşturmak için belirlenen göstergeler kapsamında saha analizi yapılarak değerlendirilmiştir. Analiz ve araştırma sonucu belirlenen göstergeler kapsamında ulaşılan bulgular ortaya konmuştur.

4.1.6.1.1 Ulaşım/Erişilebilirlik

Çalışma alanlarından 1. bölge olan Ulus Meydanı ve çevresindeki ulaşım ağına baktığımızda meydan çevresinde günün neredeyse her saatinde yoğun araç trafiği bulunmaktadır. İnsanlar için de toplanma ve merkezden diğer alanlara dağılım için

önemli bir nokta olması sebebiyle meydan ve çevresindeki insan yoğunluğunun da oldukça fazla olduğu gözlenmiştir.

Şekil 109: Ulus Meydanı Çevresinde Yaya ve Araç Yoğunluğu (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

Şekil 110: Ulus Meydanı Çevresinde Yaya ve Araç Etkileşimi (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

Ulus Meydanı Ulus Tarihi Kent Merkezinde yayalar için toplanma ve buluşma noktası olması beklenirken bir kavşak gibi çalıştığı için trafik yoğunluğu diğer bölgelere göre maksimum seviyededir. Yaya araç etkileşimi fazla olan bölgede yayaların alan içinde rahat hareket edemedikleri, araç yaya kargaşasının olduğu, trafik sıkışıklığı yaşandığı ve yayaların bir yerden bir yere erişimde zorluk yaşadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, geçtiğimiz 20-25 yılda bu meydanın yayalaştırılması için çeşitli projeler geliştirilmiş, bu projelerden biri olan “Ulus Tüneli” projesi ile yolların

yer altına alınarak toplu taşıma sistemlerinin kurulması (metro ve tramvay) kurgulanmıştır.

Şekil 111: Ulus Meydanında Araç ve Yaya Kargaşası (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

Meydan bir aktarma noktası gibi çalışmakta, Cumhuriyet Caddesi ve İstanbul Caddesinin kesişme noktasında yer alan alt geçit araç trafik hızının maksimuma çıkmasına sebep olmakta ve Ulus Meydanının etrafındaki kentsel dokuyla etkileşimini zayıflatmaktadır.

Şekil 112: İstanbul Caddesi Alt Geçit (Yandex Haritalar Sokak Görünümü 09/06/2022)

Ulus Meydanı ve Çevresinde bölgenin ticari karakterinden dolayı araç ve yaya yoğunluğu fazladır. Ancak diğer bölgelere göre toplu ulaşım ağı fazla olsa da hafta sonları ve günün yoğun saatlerinde insan ve araç trafiği maksimuma çıkmakta, trafik kapasitesi ise ziyaretçiye göre yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple özellikle merkezi kesimlerde trafik sıkışıklığı ve park problemi yaşanmakta, bu durum Ulus'ta ciddi bir ulaşım sorunu yaratmaktadır. Hem özel araçlar hem de toplu taşıma araçları trafik sorununun birincil kaynaklarıdır. Ankara Şehir Plancıları Odası'na göre, aktarma noktası olma özelliği Ulus'un erişilebilirliğini arttırmakta ve ticari hayata önemli katkı sağlamakta ancak; trafik ve otopark sorunu tarihi dokunun uğradığı en büyük

tehditlerden biri haline gelmektedir. (TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi, 2019).

Şekil 113: Ulus Meydanı Trafik Problemi (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

Ulus Meydanında yaya ulaşımı, araç ve yayanın sürekli etkileşim halinde olmasından dolayı zorlaşmakta, insanlar ticari bölgelerde rahatça dolaşamamakta ve hareket edememekte, işletme ve dükkanların önleri, kaldırımlara park eden araçlar sebebiyle kesintiye uğramaktadır. Ayrıca Ulus meydanı çevresinde yer alan 2 adet metro çıkışı İstanbul Caddesi üzerinde yer almakta, bu çıkış hattı yayaları Ulus'ta trafiğin en yoğun ve hızlı olduğu alana çıkarmaktadır.

Şekil 114: Ulus Meydanı Metro Çıkışı (Google Haritalar Sokak Görünümü 07/2020)

Ulus Meydanında özellikle Bankalar Caddesi üzerinde yer alan toplu taşıma durakları meydandaki ve bölgedeki trafik yükünü arttırmaktadır. Yaya yoğunluğunun da fazla olduğu bu alanda, yayalar için herhangi bir aks yer almaması sebebiyle araç yoğunluğunun fazla olduğu bölgede ulaşımda zorluk yaşanmaktadır. Aynı sorun Anafartalar Caddesinde hal binası ve çevresinde de gerçekleşmektedir. Yaya yoğunluğunun fazla olduğu bu bölgelerde yaya sirkülasyonu araç yoğunluğundan kesintiye uğramakta, yayalar rahatlıkla gezip alışveriş yapamamakta, araç ve yaya trafiği sorunlar yaratmaktadır.

Şekil 115: Bankalar Caddesi Trafik Yoğunluğu (Google Haritalar Sokak Görünümü 2022)

Şekil 116: Anafartalar Çarşısı Yaya Araç Etkileşimi (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

Şekil 117: Anafartalar Çarşısı Yaya Araç Etkileşimi (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

Ayrıca Ulus'ta araç yoğunluğu fazla olsa da araçların bölgelere dağılımı homojen olmadığından park problemi de sıklıkla yaşanmakta, ticari alanlarda yoğunluktan kaynaklı açık alanlara, kaldırımlara araç park edilmektedir. Bu durum yayaların cadde ve sokaklarda hareketini kısıtlamakta ve zorlaştırmaktadır. Oysaki birçok Avrupa kentinde olduğu gibi kent merkezinde yayaların araçlardan ayrılması ve yaya erişilebilirliğinin rahatlıkla sağlanması gerekmektedir.

Şekil 118: Ticari Alanların Önlerine Park edilen Araçlar (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

Şekil 119: Ticari Alanlar Etrafında Gelişigüzel Park Edilen Araçlar (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

2. çalışma bölgesi olan Kale İçi bölgesine toplu ulaşım sistemlerinin işleyişinin kısıtlı olduğu, yayaların bu bölgeye ulaşımında ise topoğrafyadan kaynaklı sıkıntılar yaşandığı ve yaya olarak alana ulaşmanın zor olduğu gözlenmiştir. Alana özel araçla gidilmek istendiğinde ise Anafartalar Caddesinde trafik yoğunluğunun fazla olması ve kaleye çıkılırken dar ve eğimli sokaklardan geçilmesi sebebiyle zorluklar yaşanmaktadır. Ayrıca yine trafik probleminden dolayı alana taksiyle erişimde de

sıkıntı yaşanmaktadır. Kale bölgesi turist çeken ve yoğunluğun fazla olduğu bir bölge olmasından dolayı alan da otopark eksikliği ve park problemi de tespit edilmiştir.

Şekil 120: Ankara Kalesi'ne Ulaşımında Topoğrafya (Fotoğraf: Gür, C., 24/05/2022)

Şekil 121: Kale Bölgesi Araç Yoğunluğu ve Otopark Problemi (Fotoğraf: Gür, C., 24/05/2022)

Ayrıca Kale bölgesinde konut bölgelerinden olan gecekondu mahallelerine ulaşım dar sokak ve yollardan dolayı zorlaşmaktadır. Acil durumlarda itfaiye ve ambulans gibi araçların bölgeye geç ulaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca Ulus'un ulaşım olanaklarının gecekondu mahallelerini içermediği gözlenmiştir. Kale bölgesinden duraklara ulaşımın zor, bölgedeki özel araç sahipliğinin de az olması sebebiyle konut

yerleşkelerinde herhangi bir bölgeye erişimde büyük sıkıntılar yaşandığı belirtilmiştir. Mahalle sakinleri, buldukları yere toplu ulaşımın olmadığını vurgulamıştır. Ulus'un toplu ulaşım sistemlerinin aktarma noktası olduğu, çok sayıda dolmuş ve otobüs hattının bu bölgeden geçtiği görülmektedir. Ancak ulaşım sistemleri ve olanakları eşit ve homojen şekilde dağılmamış, özellikle Ulus Meydanına göre Kale Bölgesine ulaşım hizmetlerinin kısıtlı ve zor olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 122: Kale Bölgesi Konut Yerleşkesi Ulaşım Olanakları Kısıtlıdır. (Fotoğraf: Gür, C., 24/05/2022)

Ankara Kalesi çeşitli müzelere, kültürel öğelere yürüme mesafesinde yer almaktadır. Ancak topoğrafyanın eğimli olmasından dolayı yaya sirkülasyonu zorlaşmakta ve yetersiz kalmaktadır. Oysaki kent merkezindeki tüm bu tarihi ve kültürel değerleri bütünleştirecek ve yayaların erişebilirliğini kolaylaştıracak yaya alleleri tasarlanmalı, yayaların rahatça yürüdüğü sokaklar oluşturulmalıdır.

3. çalışma bölgesi olan Hacı Bayram Mahallesi ve çevresi kentsel dokuya baktığımızda Hükümet Caddesinin resmileşmemiş bazı toplu ulaşım hatlarının son durağı olması sebebiyle yaya sirkülasyonu açısından tehlike yarattığı belirtilmiştir. Ayrıca Bentderesi Caddesinde minibüs durakları yer almakta, ancak bu duraklara yaya erişimi konumdan ve topoğrafyadan dolayı oldukça zorlaşmaktadır. Yine alanda herhangi bir yaya bölgesi olmadığından araç ve yaya etkileşimi fazladır ve bu durum tehlike yaratmaktadır.

Şekil 123: Bentderesi Dolmuş Durakları Yaya Araç Etkileşimi (Fotoğraf: Gür, C., 24/05/2022)

4.1.6.1.2 Kirlilik, Altyapı Sorunları

Çalışma alanlarından 1. bölge olan Ulus Meydanı ve Çevresi, merkezi konumu, toplu taşıma ağı bölgesi olması, ticari kimliğinden dolayı insan ve araç yoğunluğunun fazla olması, motorlu araç trafiğinin fazla olması gibi nedenlerle yoğun hava ve gürültü kirliliğine maruz kalmaktadır. Sağlıklı kentlerde bu tip sorunlardan uzaklaşmak için çevre dostu akülü araçlar, bisiklet kullanımı yaygınlaşmış, yayalar için oluşturulan promenatlarla kent merkezleri çevre ve insan dostu araçtan arındırılmış yeşil kentlere dönüştürülmüştür. Ekolojik bir merkez planlaması anlayışı da daha sürdürülebilir ve yaşanabilir kentler yaratmak için kentlerin yeşille bütünleşen, her türlü çevre kirliliğinden arındırılmış şekilde kurgulanması gerektiğini savunmaktadır.

Ulus meydanında daha sürdürülebilir bir planlama anlayışı geliştirilmesi için sokakların ve caddelerin bu kirlilikten arındırılması, kullanıcı ihmalinden kaynaklı kirliliğin önüne geçilmesi, caddelerde ve sokaklarda yeterli çöp kutularının temin edilmesi ve daha sağlıklı bir çevre yaratılması gerekmektedir. Alanı görüntü kirliliği açısından değerlendirecek olursak; görüntü kirliliği daha öznel bir bakış açısıyla analiz edilse de bina cephelerinin bakımsızlığı, sokak ve caddelerin estetikten uzak görüntüsü, yapılarda kullanılan renkli, ışıklı reklam panoları, tabelalar alanın tarihi ve kültürel karakterinden uzak durmaktadır.

Şekil 124: Ulus Meydanı Çevresi Gelişigüzel Konulan Niteliksiz Çöp Konteynerleri (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

Şekil 125: Anafartalar Çarşısı Çevreye Atılan Çöpler (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

Şekil 126: Ulus Kent Merkezi Çevresel Kirlilik (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

Ayrıca 1.bölgede yer alan konut yerleşkesi olan Hacıdoğan Mahallesinde de Pala, Çerkes, Çataldağ gibi sokaklarda evsel atıklardan ve altyapıdaki yetersizlikten kaynaklı çevre kirliliği gözlenmektedir. Çöküntü bölgesi niteliği taşıyan bu alanlarda ihmal ve altyapıdaki eksikliklerden kaynaklı çevresel kirlilik oluşmakta, atıklardan yayılan kötü kokular yaşayanları rahatsız edici boyuta ulaşmaktadır. Tarihi değeri olan önemli sokak dokularından Hacıdoğan Mahallesinde yenilenmeden ve geliştirilmeden bırakılan kentsel alanda vakit kaybetmeden onarım ve yenileme işlemleri yapılmalı, eski ve yıpranmış yapılar ve mahalle sağlıklılaştırılarak yaşayanların yaşam kalitesi arttırılmalı ve kentsel çevre korunmalıdır.

Şekil 127: Çerkes Sokak Çevresel Kirlilik (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

Şekil 128: Çerkes Sokak Yapısal Durum (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

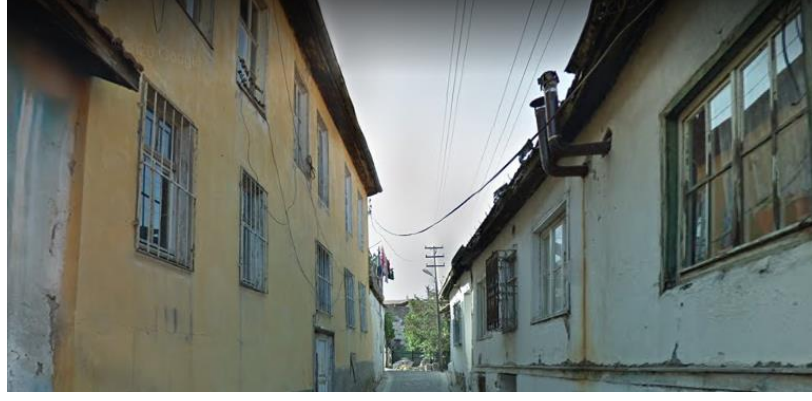
Şekil 129: Pala Sokak Yapısal Durum (Google Haritalar Sokak Görünümü 2021)

Şekil 130: Pala Sokak Altyapı Eksikliği ve Yapısal Durum (Google Haritalar Sokak Görünümü 2020)

Ulus'ta karşılaşılan en önemli sorunlardan biri yapıların bakım ve onarımlarında yetersiz kalınmasıdır. Ulus'ta yapı çevrenin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında tarihi mirasın yeterli düzeyde korunması ve yapıların restorasyonunun yapılması oldukça önem taşımaktadır. Çünkü tarihi yapılardaki bu ihmal ve istismar, tarihi kent merkezi dokusunda geri dönüşü olmayan hasarlara neden olmaktadır.

2. bölge olan Kale İçi Bölgesinde yer alan Kale Mahallesindeki konut yerleşkesinde de benzer durumlar yaşanmaktadır. Alitaş Caddesi, Kağrı Sokak, Yassı Sokak, 2. ve 3. Sokak, Derince Sokak, Kayabaşı Sokak, Develi Sokak, Eryokuşu Sokağı, Arslanhane Sokağı gibi alanlardaki yapısal duruma baktığımızda binalarda soyulmuş çatlamış duvarlar, harap olmuş korkuluk, balkon ve cepheler, kırılmış kaldırımlar gözlenmiştir. Aynı zamanda altyapı eksikliğinden kaynaklı atık sular, şebeke suları çevre kirliliğine sebep olmakta, yaşayanlar için bölgede sıhhi koşullar oluşmamaktadır. Isıtmada kömür kullanımı gibi durumlardan kaynaklı çevre kirliliği ve sağlıksız koşullar meydana gelmekte, altyapı ve hane bağlantısı olmadığından akan atık sulardan ve evsel atıklardan kirlilik sorunu ortaya çıkmaktadır. Kanalizasyon sızıntılarından kaynaklı oluşan hoş olmayan kokular da yaşayanları rahatsız etmektedir. Ayrıca bölgede yeterli sayıda çöp kutusu yer almadığından evsel atıklar ve çöpler alanda belli köşelerde toplanmakta ve çevreyi kirletmeye devam etmektedir.

Şekil 131: Alitaş Caddesi Altyapı Eksikliği ve Yapısal Durum (Google Haritalar Sokak Görünümü 2020)

Şekil 132: Alitaş Caddesi Yapısal Durum (Google Haritalar Sokak Görünümü 2021)

Şekil 133: Kale Mahallesi 2. Sokak Çevresel Kirlilik ve Yapısal Durum (Google Haritalar Sokak Görünümü 2021)

Şekil 134: Kale Mahallesi 3. Sokak Çevresel Kirlilik ve Altyapı Eksikliği (Google Haritalar Sokak Görünümü 2022)

Şekil 135: Yasa Sokak Çevresel Kirlilik (Google Haritalar Sokak Görünümü 2021)

Şekil 136: Develi Sokak Altyapı Sorunu (Fotoğraf: Gür, C., 24/05/2022)

Şekil 137: Eryokuşu Sokağı Altyapı ve Yapısal Durum (Fotoğraf: Gür, C., 24/05/2022)

Şekil 138: Arslanhane Sokağı Çevresel Kirlilik (Fotoğraf: Gür, C., 24/05/2022)

Aynı zamanda Kaleiçi'ndeki sokaklarda yasadışı altyapı kullanımının yaygın olduğu gözlenmiştir. Özellikle pandemi döneminde mahalledeki altyapı eksikliği nedeniyle internet bağlantısı sağlanamamış, eğitim gören çocuklar çevrimiçi kurslara katılamamıştır.

Şekil 139: Kayabaşı Sokak Altyapı Eksikliği ve Yapısal Durum (Fotoğraf: Gür, C., 24/05/2022)

3. çalışma bölgesi olan Hacı Bayram Mahallesi ve çevresinde de özellikle hafta sonları Hacı Bayram Caminden kaynaklı insan yoğunluğu yaşanmaktadır. Alanda yenileme ve restore çalışmaları sonrası ziyaretçi yoğunluğunun fazla olması sebebiyle kullanıcı ihmalinden kaynaklı çevresel kirlilik oluşmaktadır. Bölgedeki çöp kutuları yetersiz kalmakta, çöplerin alana atılması kentsel kirliliğe yol açmaktadır.

Şekil 140: Hükümet Caddesi Çöp Kutularının Yetersiz Kalması Sonucu Çöplerin Alana Bırakılması (Fotoğraf: Gür, C., 26/05/2022)

4.1.6.1.3 Yeşil Alan Oranı/Açık Alan Kapasitesi

Ulus Tarihi Kent Merkezi ticari, kültürel, tarihi, turistik dokusuyla günümüzde insan yoğunluğunun oldukça fazla olduğu bir kentsel alandır. Belirli noktalardaki konut yerleşkeleriyle de insan aktivitelerinin yoğunlukta olduğu bir kent parçasıdır. Ancak alan analizinde yapılan gözlemler, görüşmeler ve anketler sonucunda insanların bu yoğun şehir dokusundan uzaklaşmak ve nefes almak için bir kaçış noktası aradıkları ancak kent merkezinde Gençlik Parkı ve Hisarpark dışında tanımlanmış bir açık yeşil alan bulamadıkları vurgulanmıştır.

Şekil 141: Anafartalar Çarşısı çevresinde insanlar alışveriş sonrası bu alanlarda dinlenmekte ve beton yığınını izlemektedir. Oysaki çarşı merkezindeki bu alan insanların vakit geçireceği yeşil alanlarla, parklarla desteklenebilir. (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

Tüm merkez kapsamında baktığımızda Ulus Meydanı ise tanımlanmış tek açık alandır ancak meydan görevinden çok kavşak gibi çalışmaktadır. Günün her saatinde yoğun insan nüfusunun olduğu bu bölgede insanların vakit geçirebileceği, alanları bütünleştiren ve birbirine bağlayan yeşil alanlar, açıklıklar, yaya alleleri oluşturulmalı, yeşil ve açık alanların kapasitesi arttırılmalıdır.

Ancak çalışma bölgelerindeki bazı sokaklarda binaların yıkıldığı alanların ya da boş arazilerin otopark olarak kullanıldığı gözlenmiştir. Bu açıklıkların yeşil alanlarla desteklenmesi sağlanmalı, otopark ihtiyacı ise çeperde belirlenen bölgesel otoparklarla çözüme ulaştırılmalıdır.

Şekil 142: Ulus Tarihi Kent Merkezinde boş araziler yeşil alanlarla değerlendirilebilir. (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

Şekil 143: Ulus Tarihi Kent Merkezinde boş araziler otoparklar yerine yeşil sistemlerle desteklenmelidir. (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

3. bölgede yer alan Bentderesi Caddesi Jansen'in hazırlamış olduğu planda yeşil alanlar, rekreasyon alanı ve tarım arazilerine ayrılmıştır. Şu an ki kullanımda gelinen noktada alan toplu ulaşım sistemi duraklarının yer aldığı, yapılaşmaların gelişigüzel dağıldığı, araçların park ettiği dağınık bir yerleşmeye sahiptir ve alanda tanımlanmış hiçbir yeşil alan yoktur. Ekolojik ve sürdürülebilir bir merkez planlaması kapsamında yapılan görüşmeler sonucunda bölgenin diğer alanlarla bütünleşen, insanların vakit geçirebildiği açık yeşil alanlara ihtiyacı vardır. Ayrıca merkez

planlamasında önemli peyzaj elemanlarından olan su ögesi de gün yüzüne çıkarılmalı, Ekomia yaklaşımları kapsamında Bent Deresi Ulus'a yeniden kazandırılmalıdır.

Şekil 144: Bentderesi Günümüzdeki Hali (Fotoğraf: Gür, C., 26/05/2022)

4.1.6.1.4 Kent Mobilyaları

Ulus Tarihi Kent Merkezinde çalışma alanlarında yapılan gözlemde birçok cadde ve sokakta, çöp kutularının yetersiz olduğu, elektrik ve aydınlatma direklerinin yersiz konumlandığı, peyzaj öğelerinin çoğu alanda bulunmadığı tespit edilmiştir. Özellikle insan yoğunluğunun fazla olduğu bölgelerde oturma birimlerinin niteliksiz olduğu, özensiz yerleştiği, insanların bu alanların yetersiz ve yanlış konumlanmasından dolayı dinlenmek için cadde üstünde kaldırımlara ya da trafik ayırımı için konulan birimlere oturduğu gözlenmiştir. Oysaki Ekomia ilkeleri kapsamında sürdürülebilir bir merkez planlaması anlayışında kent mobilyaları ve peyzaj öğelerinin birlikte tasarlanması, alanda yeterli ve nitelikli şekilde yer alması gerekmektedir.

Şekil 145: Hükümet Caddesi Kentsel Mobilya Eksikliği (Fotoğraf: Gür, C., 26/05/2022)

1. bölgede yer alan Anafartalar Caddesinde ticari yoğunluğun fazla olduğu ve insanların sıklıkla alışveriş yaptıkları balık ve sebze hali etrafında da aynı sorunun yaşandığı tespit edilmiştir. Alanda yer alan kentsel mobilyaların ziyaretçiler için sayıca yetersiz kaldığı, insanların dinlenmek için caddede bulunan trafik birimlerine ve kaldırımlara oturduğu gözlenmiştir. Yine yoğunluğun fazla olduğu Ulus meydanında da havuz, su ögesi, çiçeklik gibi herhangi bir peyzaj ögesine rastlanmamakta, oturma birimleri yetersiz ve niteliksiz kalmaktadır.

Şekil 146: Anafartalar Caddesi Kentsel Mobilya Eksikliği (Fotoğraf: Gür, C., 03/06/2022)

3. çalışma bölgesinde yer alan Hükümet Caddesinde de benzer sorunlar yaşanmaktadır. Alanda yer alan çöp kutularının yersiz ve yanlış konumlanması yaya hareketini kısıtlamakta, aynı zamanda çöp kutularının niteliksiz ve sayıca az olması çevresel kirliliğe yol açmaktadır.

Şekil 147: Hükümet Caddesi Çöp Kutularının Yetersiz Kalmasından Dolayı Oluşan Kirlilik (Fotoğraf: Gür, C., 26/05/2022)

Hacı Bayram Camii çevresinde ve Ankara Kalesi'nin eteklerindeki turistik ve ticari alanlarda peyzaj öğeleri ve kentsel mobilyaların bu bölgelere kıyasla görece daha düzenli ve nitelikli konumlandığı gözlenmiştir. Hacı Bayram ve çevresi; Ulus Tarihi Kent Merkezi içinde yer alması, Hacı Bayram Camii ve Augustus Mabedi gibi önemli yapıları barındırarak kullanıcıları çeken bir merkez olması sebebiyle ticari, dini ve turistik bir alan özelliği taşımakta ve çok sayıda ziyaretçiye hizmet vermektedir.

Şekil 148: Hacı Bayram Çevresi Kentsel Mobilyaların ve Peyzaj Öğelerinin Nitelikleri Artırılabilir. (Fotoğraf: Gür, C., 26/05/2022)

Şekil 149: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Tarihi ve Kültürel Değere Sahip Hacı Bayram Camii ve Augustus Tapınağı (Fotoğraf: Gür, C., 26/05/2022)

Bu alanlardaki yapılar restore edilmiş ve yeniden yapılmış eski Ankara evleridir. Alanda restore edilen yapılar betonarme 4-5 katlı tarihi dokuyla uyumlu olmayan binalar olarak tasarlanmıştır. Bu yenilenmeyle Hacı Bayramdaki şehrsel doku değişmiş, ahşap çatki sistemli, kerpiç, taş, tuğla dolgulu eski Ankara evlerinin yerini iç mekanlarındaki ahşap tavanları, merdivenleri, dolapları yok edilmiş, kat ilavesi yapılmış, dış cephesi Eski Ankara Evlerini yansıtmayan yapılar almıştır. Bu uygulamalar ekolojik planlama kapsamında Ekomia da kültürel sürdürülebilirliğe

aykırıdır. Bu bölgedeki çalışmaların da şu an Ankara Belediyesinin Kale Bölgesinde başlattığı 3 etaplı çalışma gibi kültürel mirasa saygılı yapıların aslına uygun şekilde tarihi karakterini ve özelliklerini yitirmeden uygulanması gerekmektedir. Yapılar kent merkezinde ancak bu şekilde kimliğini kaybetmeden ve bozulmadan varlığını sürdürebilmekte ve tarihi karakterini korumaktadır.

Şekil 150: Hacı Bayram'da Restore Edilmiş Yapılar (Fotoğraf: Gür, C., 26/05/2022)

Yenileme çalışmaları sonucu kentsel çevre de farklılaşmış, bölge bir nebze de olsa çiçeklikler, yeşil alanlar, su öğeleri gibi peyzaj öğeleriyle canlanmış ve farklılaşmıştır. Ancak alan teknik ve sosyal altyapı açısından gelen kullanıcıya yeterli altyapıyı sunamamaktadır. Peyzaj alanında bulunan gelişigüzel yerleştirilmiş elektrik trafoları, alanın tarihi dokusuyla uyuşmayan yürüyen merdivenler ise bölgedeki tarihi dokuya aykırı duran düzenlemelerdir.

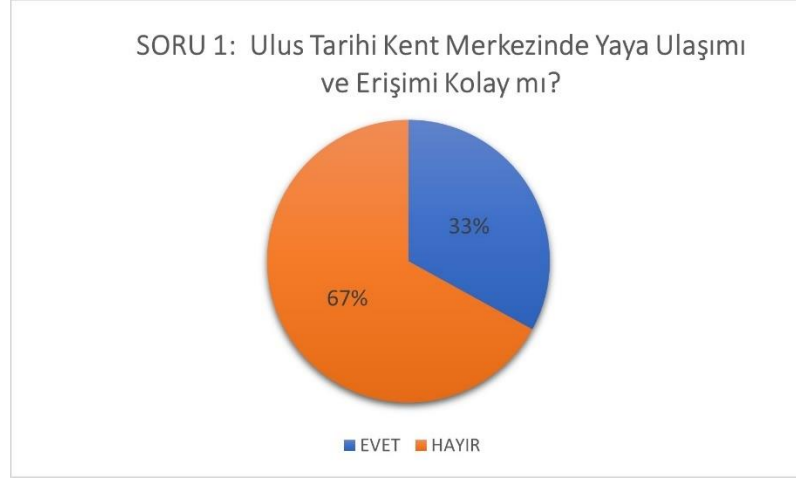

Şekil 151: Hacı Bayram’da Tarihi Dokuyla Uyuşmayan Yürüyen Merdivenler (Fotoğraf: Gür, C., 26/05/2022)

4.1.6.2 Kullanıcı Anketi Sonuçları

3 bölgede ulaşım ve erişilebilirlik, açık ve yeşil alanlar, kirlilik, atık yönetimi ve altyapı sorununu içeren sorulardan oluşan anket uygulamasına göre alanla ilgili yüzdeler oluşturulmuştur.

Ulus Kent Merkezinde yaya ulaşımının ve erişimin kolay olup olmadığıyla ilgili sorulan 1. soruda kullanıcıların %67’si hayır cevabını vermiştir. Özellikle 1. bölge olan Ulus Meydanı ve Çevresinde kullanıcılar yaya ve araç etkileşiminin fazla olduğunu, yaya trafik ilişkisini güvenli bulmadıklarını belirtmişlerdir. 3. bölge olan Kale Bölgesinde ise kullanıcılar ulaşım hizmetlerine erişimde zorluk yaşadığını, diğer bölgelere göre toplu ulaşım duraklarının alana eşit şekilde dağılmadığını, yaya olarak merkeze erişimde trafik ve araç yoğunluğundan dolayı zorluk çekildiğini vurgulamışlardır. 2. bölgede yer alan Bent Deresi Caddesinde ise yine yayaların merkeze erişim için kullandıkları minibüs ve dolmuşlara erişimde sıkıntı yaşadıkları belirtilmiştir. Ortaya çıkan sonuçlara göre Ulus tarihi kent merkezine erişilebilirlik düzeyi ve yaya sirkülasyonu yetersizdir.

Şekil 152: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Yaya Ulaşımı ve Erişimine İlişkin Grafik (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

Ulus Tarihi Kent Merkezinde trafik ve park problemi yaşanıp yaşanmadığıyla ilgili sorulan 2. soruya kullanıcıların %71'i evet cevabını vermiştir. Çıkan yüksek orandan da anlaşılacağı gibi Ulus'ta yoğun bir trafik ve otopark sorunu yaşanmaktadır. Özellikle 1. bölge gibi merkezi kesimlerde ciddi trafik sıkışıklığı yaşanmakta ve araç park yeri problemi ortaya çıkmaktadır. Özel araç sahibi kullanıcılar bile Ulus'a özel ulaşım ile erişimi tercih etmediklerini belirtmişlerdir. Özellikle merkezde ticari alanlarda bu sorunun yaşandığı belirtilirken kimi kullanıcılar yeni açılan özel otoparkların park problemini bir nebze de olsa rahatlattığını düşünmektedir. Ancak kullanıcıların çoğu trafiğin en işlek bölgelerinde yer alan bu otoparkların sıkışıklığı daha çok arttırdığını savunmuştur. Oysaki Ekonomia ilkeleri kapsamında merkezdeki araç yoğunluğunu azaltmak ve alanı çoğunlukla yayaya ayırmak adına çeperde bölgesel otoparkların kurgulanması amaçlanmaktadır. Trafik ve park sorunu çalışma alanının her bölümü için geçerli bir sorun olarak görülmemektedir. Özellikle 3. Bölgede yer alan Kale Mahallesi gibi gecekondulu mahallelerinde, mahalle sakinlerinin çoğunun arabası olmadığı için trafik ve otopark sorunu yaşamadıklarını dile getirmişlerdir.

Şekil 153: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Trafik ve Park Problemine İlişkin Grafik (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

Kent Merkezindeki yeşil ve açık alanların yeterli bulunup bulunmadığıyla ilgili sorulan 3. soruda kullanıcıların %76'sı hayır cevabını vermiştir. Yeşil ve açık alanların varlığı açısından, kullanıcıların çoğunluğu Ulus bölgesini zayıf bulmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, 3 bölgede de yer alan mahalleler için tanımlanmış tek açık alan Ulus Meydanı, yeşil alanlar ise Gençlik Parkı ve Hisar Parkıdır. Ancak bu parkların varlığı yoğun ve yeterli görülmemektedir. Ulus Tarihi Kent Merkezinde insanların kolay ulaşabileceği, nefes alıp vakit geçirebileceği, daha çok yeşil alana, parklara ve açık alanlara ihtiyaç vardır. Kullanıcılar konut yerleşkelerine yakın parkların ve oyun alanlarının olmadığını ve çocukların bu alanlara ihtiyaç duyduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca insanların dinlenme, sosyalleşme gibi aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri açık ve yeşil alanların bulunmadığını vurgulamışlardır.

Şekil 154: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Yeşil ve Açık Alanlara İlişkin Grafik (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

Kullanıcılara Ulus Tarihi Kent Merkezinde kirlilik seviyesinin ve sıhhi koşulların nasıl olduğuyla ilgili 4. ve 5. sorular yöneltilmiştir. 5’li Likert Ölçeği tipi sorulan sorulardan 4. soru olan kirlilik seviyesine ait yüzdeler %74 çok kötü, %15 kötü, %11 normal şeklindedir. Sıhhi koşulların sorulduğu 5. soruya ait yüzdeler %62 çok kötü, %30 kötü, %8 normal şeklindedir. Kullanıcı ihmali ve yeterli çöp kutusunun bulunmaması nedeniyle sokaklarda meydana gelen kirliliğin yanı sıra Ulus'ta hava, gürültü ve görüntü kirliliği de yaşanmaktadır. Özellikle 1. ve 3. bölgelerdeki gecekonduların yerleşkelerinde kullanıcıların çoğu kışın ısınmak için kömür gibi yakıtlar kullanmakta, bu da hava kirliliğine yol açmaktadır. Hem geçmişten günümüze gelen yanlış planlama kararları hem de bu bölgelerdeki yanlış yakıt kullanımı sebebiyle kent ciddi hava kirliliğinden maruz kalmaktadır.

Şekil 155: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Kirlilik Seviyesine İlişkin Grafik (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

Şekil 156: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Sıhhi Koşulların Değerlendirildiği Grafik (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

Yoğun motorlu araç trafiği de Ulus Kent Merkezindeki hava kirliliğinin bir diğer nedenidir. Gerek araç gerekse yaya trafiğinin yoğun olması gürültü kirliliği

açısından da olumsuz etkiler yaratmaktadır. Ayrıca konut yerleşkelerinde hane ve altyapı bağlantısının olmaması çeşitli atıkların, şebeke sularının, atık suların çevreye yayılmasına yol açmakta, bu da hem insan sağlığı açısından hem de kentsel çevre açısından olumsuz sorunlar doğurmaktadır. Bir an önce bölgede gerekli önlemlerin alınması ve atık yönetimi politikalarının planlanması gerekmektedir. Sürdürülebilir bir kent planlaması için insan ve doğa korunmalı, kentsel yaşam kalitesi yükseltilmelidir.

6. soru olan yaşadığınız bölgede kentsel hizmetler nasıl sorusuna verilen cevapların yüzdeleri; %66 çok kötü, %24 kötü, %10 normal şeklindedir. 7. Soru ise altyapıdan kaynaklı sıkıntılar yaşıyor musunuz şeklinde olmuş; kullanıcılar %78 oranında evet cevabını vermişlerdir.

Şekil 157: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Kentsel Hizmetlerin Değerlendirildiği Grafik (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

Şekil 158: Ulus'ta Altyapıdan Kaynaklı Sorunlara Yönelik Grafik (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

1. Bölge Hacıdoğan Mahallesi ve 3. Bölge Kale Mahallesinde gecekondu yerleşkelerinde yasadışı altyapı kullanımı yaygın bir sorundur. Kullanıcılar konutlarda altyapının yasa dışı kullanımının yaygın olduğunu bu sebeple sık sık çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını vurgulamıştır. Bu konut bölgelerinde yaşayanlar, maruz kaldıkları

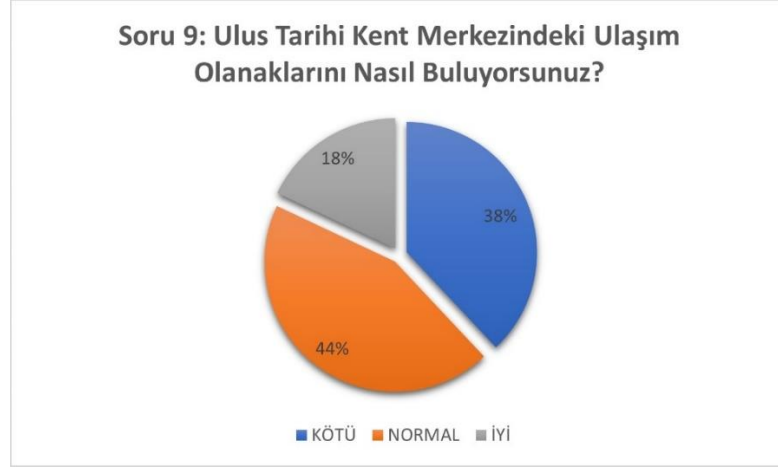
düşük yaşam standartlarından ve kentsel hizmetlerin yetersizliğinden yakınmaktadır. Bölgedeki bu olumsuz koşullar sebebiyle yaşadıkları kentten ve çevreden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Ulus Kent Merkezinde yer alan bu gecekondu yerleşkelerinin yaşam standartlarının bir an önce yükseltilmesi gerekmektedir. Kale İçi Bölgesinde başlatılan 3 etaplık sağlıklaştırma çalışmalarının bu noktalarda da gerçekleştirilerek kent merkezinin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amaçlanmalı, kullanıcıların yaşam standartları yükseltilerek sürdürülebilir kentsel çevre oluşturulmalıdır.

Ulus Tarihi Kent Merkezinde ulaşım ile ilgili 8. soruda kullanıcılara Ulus'a toplu ulaşım sistemleriyle mi erişim sağladıkları sorulmuş, %68 oranında evet cevabı alınmıştır. 9. Soruda ise kullanıcıların Ulus kent merkezindeki ulaşım olanaklarını nasıl buldukları sorulmuş, %44 normal, %38 kötü, %18 iyi cevabını vermiştir.

Şekil 159: Ulus'a Toplu Ulaşım Sistemleriyle Erişime İlişkin Grafik (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

Ulus Tarihi Kent Merkezinde trafik yoğunluğu ve sıkışıklığı sebebiyle kullanıcılar özel araç yerine çoğunlukla toplu ulaşım sistemlerini kullanmayı tercih etmektedir. Ulus, Ankara'da toplu ulaşım sisteminin Kızılay'dan sonraki ikinci aktarma noktasıdır. Kent içi toplu taşıma ağını oluşturan çok sayıda otobüs ve dolmuş hattı Ulus semtinde kesişmektedir. Özellikle merkeze ulaşımında durak noktalarının fazla olması sebebiyle otobüs, minibüs ve dolmuş kullanımı fazladır. Merkezde metro hattının da olması nedeniyle erişimde çöküntü alanları dışında çok büyük sıkıntılar yaşanmadığı belirtilmiştir.

Şekil 160: Ulus Tarihi Kent Merkezinde Ulaşım Olanaklarının Değerlendirildiği Grafik (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

Ancak kullanıcıların en büyük sıkıntısı merkezde rahatlıkla dolaşabilecekleri, trafikten uzak yaya bölgelerinin yer almamasıdır. Dar sokaklardan ve trafikten dolayı yaya olarak yürümenin zorluğu, alışveriş yapmak, dolaşmak ve kaliteli zaman geçirmek isteyenleri Ulus'tan uzaklaştırmaktadır. Bu nedenle tarihi, kültürel ve turistik özellikler taşıyan Ulus Tarihi Kent Merkezinde araç trafiğinin hafifletilmesi sağlanmalı, insanların huzurlu bir şekilde hareket etmeleri amaçlanmalıdır. Bu ekolojik ve sürdürülebilir planlama anlayışı hem bölgedeki ticari faaliyetleri arttıracak hem de turistik potansiyeli canlandıracaktır.

Son olarak 10.soruda kullanıcılara Ulus'taki binaların yapısal durumunun nasıl olduğu sorulmuş, kullanıcılar %53 oranında çok kötü, %36 oranında kötü ve %11 oranında normal cevabını vermiştir.

Şekil 161: Ulus'taki Binaların Yapısal Durumuna İlişkin Grafik (Gür, C., Kişisel çalışma, 2022)

Binaların iç ve dış yapısal durumu, saha gözlemleri ve kullanıcılarla yapılan görüşmeler sonucunda, kullanılamaz durumda olanlar dışında onarım çalışmaları yapıldığı takdirde kullanılabilir ve iyileştirilebilir durumdadır. Bu yapıların kötü durumda gözükmesinin nedeni bakımsızlık ve onarım eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Çöküntü alanlarında yaşayan kullanıcıların büyük çoğunluğu tapu belgeleri olmadığı için evlerine istedikleri bakım ve onarımları yapamamaktadır. Ticari ve konut alanlarında yer alan kullanıcılar, binaların bakım ve iyileştirme uygulamaları yapılarak işlevini sürdürmesi gerektiğini savunmuştur. Bu sebeple kent merkezi planlamasında tarihi, kültürel dokunun korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için bina bazında da iyileştirmeler yapılmalı, kentsel çevre sağlıklılaştırılmalıdır. Böylelikle hem tarihi çevre korunacak hem de kullanıcıların yaşam kaliteleri arttırılacaktır. Binalardaki bu koruma ve onarım çalışmaları tarihi dokuyu bozmadan, aslına uygun şekilde planlanmalı, tarihsel çevreyle uyumlu olmayan yapılaşmalardan ve uygulamalardan kaçınılmalıdır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

5.1 ULUS TARİHİ KENT MERKEZİ İÇİN EKOMİA İLKELERİ KAPSAMINDA EKOLOJİK YAKLAŞIM ÖNERİLERİ

Ekomia yaklaşımının detaylı incelenmesi ve planlanması doğrultusunda Ulus Tarihi Kent Merkezi'ne yönelik koruma, yenileme ve dönüşüm önerileri geliştirilmiştir. Yapılan belge araştırmaları, alan analizi, kullanıcı anketleri ve görüşleri sonucunda Ulus Tarihi Kent Merkezi için ekolojik temelli dönüşüm ve çevreye duyarlı yaklaşım modeli oluşturulmuştur. Sonuçta geliştirilen bazı ilkeler ve öneriler şunlardır:

Ulus Tarihi Kent Merkezi dinlenme, eğlence, turizm, konaklama, ticaret gibi fonksiyonları barındıran canlı bir kent merkezine dönüşmelidir. Kent merkezini meydana getiren tarihi doku, kentsel doku, yapılı çevre, peyzaj elemanları, yerleşim bölgeleri canlandırılarak korunmalıdır.

Ulus Tarihi Kent Merkezi içerisinde bulunan; Hacı Bayram Mahallesi, Hacıdoğan Mahallesi, Kale Mahallesi ve Ulus Meydanı için koruma/geliştirme önerileri geliştirilmelidir.

Hacı Bayram Mahallesi için geliştirilen koruma önerilerinin kapsamı koruma ve yenileme alanı niteliğindedir. Bu bölgede bulunan tarihi yapılar, yapılaş ilkeleri ve dönemin çağdaş mimarlık, peyzaj ve planlama anlayışı kapsamında ele alınmalıdır.

Bölge içerisinde en çok hasarlı yapının bulunduğu Hacıdoğan Mahallesi için önerilen koruma yaklaşımı mutlak koruma ve restorasyondur. Bu sayede mahalleler içerisinde tarihi değeri olan ama çürümeye ve yıkılmaya yüz tutmuş yapıların mutlak suretle korunması amaçlanmalıdır. Böylece kent merkezindeki çöküntü bölgesi

niteliğindeki yerleşke sağlıklaştırılarak, kullanıcıların yaşam standartları arttırılacak ve kentsel sürdürülebilirlik sağlanacaktır.

Erken Cumhuriyet yapılarının bulunduğu ve Ulus Tarihi Kent Merkezi'nin girişi niteliğinde olan 1.TBMM Binası, Ankara Palas, 100. Yıl Çarşısı gibi önemli yapıları barındıran Ulus Meydanı ve çevresi için koruma çalışmalarının yürütülmesi planlanmalıdır. Haziran 2022 tarihinde sonuçlanan 100. Yıl Çarşısı ve Çevresi Mimari Proje Yarışması I. Ödülü kapsamında mimari ve kentsel tasarım, peyzaj ve ulaşım önerileri uygulanmalıdır. Bölgede yürütülecek bu uygulamalar sayesinde hem erken Cumhuriyet dönemi yapılarının hem de bölgenin tarihsel ve kültürel kimliğinin korunması sağlanacaktır. Ulus Heykeli çevresinin 100. Yıl Çarşısı ve Kurtuluş Savaşı Müzesi ile birlikte ele alınarak yaya ağırlıklı bir bölge haline getirilmesi gereklidir. Özel taşıtların merkeze girmesi kısıtlanarak, tramvay benzeri toplu taşın araçlarına ağırlık verilmesi önem taşımaktadır.

Ulus'un ticari kimliği ve toplu ulaşım sistemlerinin ağ noktası olması sebebiyle, bölgede araç ve insan yoğunluğu oldukça fazladır. Bu durum kentsel çevredeki hava, gürültü ve çevresel kirliliğin artmasına sebep olmaktadır. Motorlu araçların kullanımının fazla olması, caddelerde yoğunluktan ve kullanıcı ihmalinden kaynaklı kirliliğin oluşması, alanlarda yeterli çöp kutularının, atık sistemlerinin bulunmaması kent merkezinde ciddi kentsel kirliliğe sebep olmaktadır. Daha yaşanabilir ve sürdürülebilir bir kent merkezi planlamak için cadde ve sokaklardaki kirliliğin önüne geçilmesi gerekmektedir.

Kent merkezindeki cadde ve sokaklarda yeterli çöp kutusu temininin sağlanması, yerleşim alanlarında atık su, şebeke suyu gibi atıkların hanelerden yayılarak çevreyi kirletmesinin önlemek için atık yönetimi politikalarının geliştirilmesi, motorlu araç kullanımından kaynaklı hava kirliliğinin önlenmesi adına çevre dostu akülü araç kullanımının, bisiklet kullanımının, yaya bölgelerinin yaygınlaşması sağlanmalıdır. Kullanıcı ihmalinden kaynaklı çevresel kirliliğin durdurulması için çeşitli önlemlerin alınması amaçlanmalıdır. Bu sayede insanı ve doğayı düşünen daha sağlıklı, yaşanabilir, yeşil kent merkezi oluşturulacaktır.

Ulus Tarihi Kent Merkezinde Hisarpark ve Gençlik Parkı dışında tanımlanmış yeşil ve açık alanlar yoktur ve var olan bu alanlar da yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple tarihi merkez içinde insanların kolayca ulaşabileceği, vakit geçireceği, alanları birbirine bağlayan ve oluşturulacak yaya bölgelerini destekleyen yeşil alanlar

tasarlanmalı, var olan açık alanların kapasitesi arttırılmalıdır. Gençlik Parkı'ndan Kale'ye kadar uzanan yaya aksları oluşturulmalıdır.

Kent merkezinde servis yolları oluşturulmadığından, yol dağıtım sistemi sebebiyle merkez kullanımında zorluklar yaşanmakta; trafik sıkışıklığı, gürültü, tıkanıklık gibi problemlerle karşılaşılmaktadır. Bu sebeple merkez içinde servis yollarının, dağıtım sistemlerinin, yaya allelerinin planlanması önem taşımaktadır.

Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde taşıt trafiği yoğunluğu giderek artarken, mevcut ve ana dağıtıcı yol sistemi ve servis yolları yetersiz kalmakta, trafik sıkışıklığı, yaya araç karmaşasından doğan trafik kazaları artmaktadır. Ulus Tarihi Kent Merkezinde yapılacak müdahaleleri öncelikle bir merkez planlaması çerçevesinde düşünmek, kent merkezinin ekonomik yapısına canlılık kazandıracak fiziksel mekânlar hazırlamak, merkezde oturan sosyal gruplara yönelik tedbirler getirmek gereklidir. (Tunçer, 2013)

Ulus'ta en büyük problemlerden olan araç trafiği çevre arterlere aktarılarak merkez içi ulaşım için shuttle, tramvay gibi sistemler geliştirilmelidir.

Ulus Tarihi Kent Merkezinde Yaya Bölgeleri ve Yaya Dolaşım Sistemi tasarlanmalı; tarihi dokuya, işlevsel alanlara, meydan ve sokaklara ulaşan ve bu bölgelerle ilişkilenen yaya aksları kurgulanmalıdır.

Toplu ulaşım sistemlerinin konumları, otopark noktaları, merkezde yer alan yaya dolaşım sistemiyle bağlantılı olacak şekilde kurgulanmalıdır.

Altyapısı çözümlenmiş bir MİA tasarlanmalıdır. EKOMİA tasarlanmasında çözülmesi gerekli en önemli uygulama sorunlarından biri altyapıdır.

Alanda yapılan gözlem ve görüşmeler sonucunda konut yerleşkesinde yaşayanlar, altyapıdaki yetersizlik ve eksiklikten dolayı yasadışı altyapı kullanımının yaygınlaştığını, konut ve altyapı bağlantısı olmadığından evsel atıkların çevreyi kirlettiğini vurgulamıştır. Bu sebeple Ulus Tarihi Kent Merkezi içinde yer alan yapılarıdaki altyapının kurgulanması, etaplanması sağlanmalı, alan içindeki elektrik, kanalizasyon, su, doğal gaz gibi altyapı sistemlerinin planlanması ve sürdürülebilirlik, ekonomiklik ve teknoloji kapsamında projelendirilmesi amaçlanmalıdır. Bu kapsamda finansal model de belirlenmeli, yatırım kaynaklarına ilişkin projelendirmeler tasarlanmalıdır.

Bu kapsamda Ulus Tarihi Kent Merkezinde EKOMİA ilkeleri doğrultusunda oluşturulan stratejiler ve öneriler aşağıda özetlenmiştir.

Merkeze ve Merkez İçi Ulaşım İçin Toplu Taşıma: Raylı Toplu Taşıım Sistemi + Tramvay Önerisi

MİA içinde kurulabilecek tramvay sistemleri ile ulaşım gereksiniminin sağlanması amaçlanmalıdır. Bu kapsamda yolların bazılarının tek şeridinin kapatılıp hem bisiklet yolu hem de lokanta vb. mekanlar için yer kazanılması önerisi getirilebilir. Özellikle Anafartalar Caddesi bu uygulama için uygun bir bölgedir.

Ulus Tarihi Kent Merkezi için toplu taşıma düzenlemesi (metro+tramvay), alansal fiyatlandırma veya sıkışıklık fiyatlandırması uygulaması, alana otomobil ile gelenlerden daha fazla ücret istenmesi gibi politikalar geliştirilebilir.

Mevcutta var olan toplu taşıma sistemleri ve yolları ile bölgeye gelecek olan yaya ulaşımının karşılanması ve yine bölge içerisinde yaratılan yaya aksları, yeşil alanlar ve meydanlarla birlikte çalışacak bir sistem kurgulanması, ayrıca tramvay sistemi ile Ankara Kalesi ve Ulus bölgesinin iç kısımlarına bu sistem ile yayaların erişiminin sağlanması öneriler kapsamındadır.

Kent Merkezini Özel Araçtan Arındırmak İçin Merkez Çevresinde Bölgesel Otoparklar Oluşturulması

Ulus Kent Merkezi'nin toplu taşıma ile kolay ulaşılabilir, ancak otomobille içinden zor geçilir olacak şekilde kurgulanması ve yaya bölgeleri oluşturabilmek amacıyla, özel araçlarla MİA'ya gelişlerin olabildiğince kısıtlı olması hedeflenmektedir. EKOMİA çeperlerinde yer alan bölgesel katlı/yer altı otoparklarıyla özel araçların depolanması öneriler kapsamındadır.

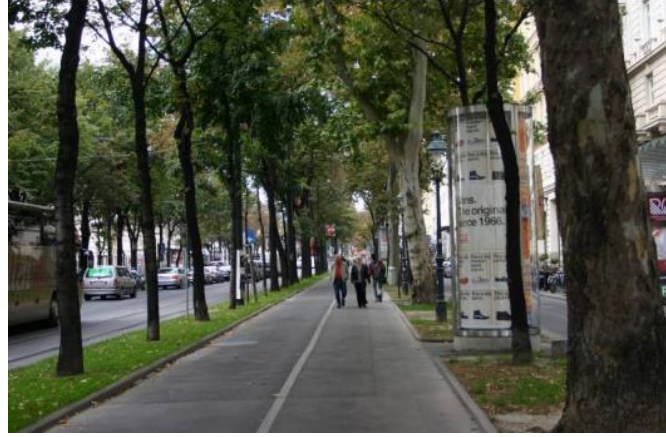
Ulus Tarihi Kent Merkezi çevresinde yer alan; Altındağ Belediyesi binası altında, Hacı Bayram Camisi'nin yanında bulunan 4 katlı yeraltı otoparkı, Bendderesi'nde inşa edilen Terminus bölgesi ve Mehlika Sultan Camisi altında yer alan otoparkların bölgenin tamamına hizmet edecek şekilde değerlendirilmesi, tarihi kent merkezi içerisinde özel araç kullanımını azaltacaktır. Bölge içerisine ulaşım ise yine bu otopark noktalarından başlayan tramvaylar ve toplu taşıma sistemleri ile sağlanabilir.

MİA İçi Ulaşımında Yaya Bölgeleri Oluşturulması/ Aksların Yeşil Dokuyla Desteklenmesi

Ankara EkoMia'sı, motorlu taşıt öncelikli değil, yaya öncelikli olarak yeniden planlanmalı ve tasarlanmalıdır. EKOMİA'da odak noktalarına bağlı olarak su ve yeşil içeren promenatlar (ana yaya aksı) ve yaya bölgeleri tasarlanabilir ve yeşille entegre alleler oluşturularak akslar desteklenebilir.

Ulus Tarihi Kent Merkezinde yayalar için yaya allelerinin, yollarının, promenadlarının tasarlanması ve merkez içinde yer alan pasajların, hanların yalnızca yaya erişimi için kurgulanması amaçlanmıştır. Ayrıca bu kurgulanan yaya yollarının

bisiklet kullanımını özendiren bisiklet yollarıyla desteklenmesi öneriler kapsamında yer almaktadır. (Şekil 162-163)

Şekil 162: Wide Bulvarı Viyana (Atak, 2008)

Şekil 163: Rambla Yaya Allesi Barselona (Catalunya) (URL-7)

Planlamada yaya yürünebilirliğinin artırılması amacıyla yaya aksları ve kaldırımlar yeterli genişlikte kurgulanmalı, eğim uygun şekilde oluşturulmalı, aks güzergahı farklı işlevlerle desteklenmeli ve yaya akslarının yeşil alanlarla bağlantısı oluşturularak, güzergâh yeşil dokuyla tasarlanmalıdır. (Kutlu vd., 2022: 729) Yürüme mekanlarının çeşitliliğini ve sürekliliğini sağlamak, trafik şeritlerinin azaltılması, trafik hızının azaltılması alternatif önerilerdir.

Bölge içerisine önerilen tramvay sistemiyle birlikte bisiklet yollarının birlikte çalışan bir sistem olarak ön görülmesi ve bu şekilde tarihi merkez içerisinde hem özel araç kullanımının azalması hem de yayaların bölge içerisindeki aktif hareketlerinin artırılması öneriler kapsamındadır. Aynı zamanda servis yolları yaya bölgelerini destekleyecek biçimde kurgulanarak iç servis sistemi çevre dostu akülü araçlar ile planlanabilir.

Ulus Tarihi Kent Merkezinde Çevresel Kirliliğin Önlenmesi

Kent Merkezinde çevresel kirliliğin önlenmesi için kurumlarda, kent meydanlarında, kentin farklı noktalarında çevresel farkındalık ve çevre bilinci oluşturmak adına etkinlikler ve bilgilendirmeler yapılmalı, kente uyarı tabelaları yerleştirilmeli ve caydırıcı önlemler alınmalı, belediye çevresel sorunlarının azaltılması için gerekli çalışmaları düzenlemelidir. En büyük sorunlardan olan hava kirliliğinin önüne geçmek için konutlarda kömür gibi yakıtların kullanımı engellenerek, kaliteli yakıtlar (doğalgaz) kullanılmalıdır. Altyapı hane bağlantısı sağlanarak evsel atıkların, şebeke sularının çevreye yayılması önlenmelidir. Çöküntü bölgelerinde yer alan konutlar kentsel dönüşüm kapsamında sağlıklılaştırılmalı, tarihsel doku korunmalıdır.

Motorlu araçların kullanımı azaltılarak en aza indirgenmeli, bu araçların egzoz emisyonları kontrol edilerek gerekli bakımlar yapılmalıdır. Çevreye yayılan atıkların ve evsel atıkların geri dönüşümünün sağlanması adına uygulamalar planlanmalı, kentte biriken atıklar toplanmalı ve kentin her noktasına yeterli çöp kutusu temini sağlanmalıdır.

Şehir Kültürü ve İmajının Vurgulandığı Bir MİA

MİA'da yapılacak tasarım, yakın çevredeki tarihsel mimari mirasa saygılı olduğu kadar, şehrin ülkesel ve uluslararası imajını kuvvetlendirecek, 21. yy' da ülkemizin ulaştığı sosyal, ekonomik ve kültürel boyutları, mimari, çevresel ölçeklerde vurgulayacak nitelikte olmalıdır. Yaya bölgeleri, meydanlar, açık ve yeşil alan tasarımlarında olduğu kadar mimari ve kent mobilyası tasarımlarında da çağdaş şehir imajı vurgulanmalıdır. (Tunçer, 2003) Kent merkezinde özellikle yoğunluğun fazla olduğu bölgeler yayalaştırılmalı, alanlara nitelikli, kullanışlı ve yeterli sayıda kent mobilyası yerleştirilmeli, bu tasarımların bulunduğu alanlar çiçeklik, su öğeleri ve yeşille desteklenmeli, alandaki peyzaj düzeni sağlanmalıdır.

Ulus meydanı ve çevresinde yer alan I. Meclis, II.Meclis, Devlet Konukevi (Ankara Palas), 100. Yıl Çarşısı gibi yapılar, özellikle taşıdıkları tarihi değer, anı değeri ve kültürel değerleri ile bir merkez noktası olarak bütünleşen bir yapıda öne çıktıklarından bu önemli yapıları bütünleştiren bir kültürel ve sosyal merkez tasarımı öneriler arasındadır.

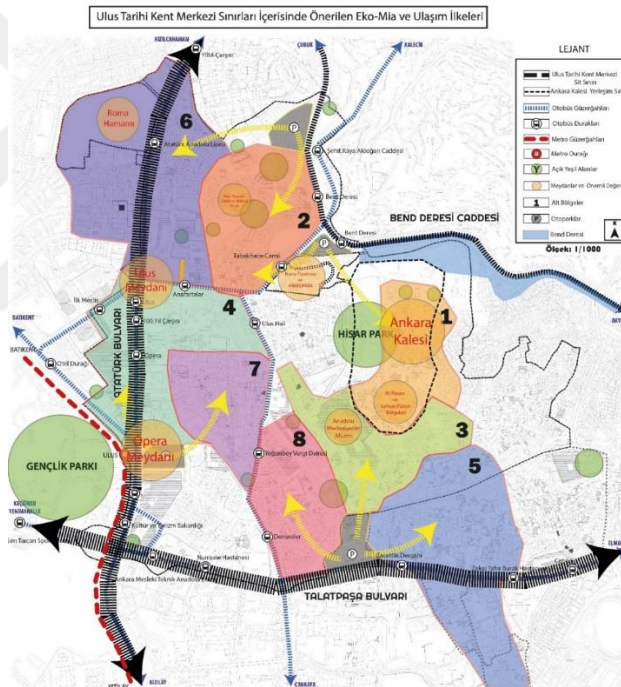
Ulus Kent Merkezinde Altyapı Sorununun Çözümlemesi

Çevreye duyarlı, sürdürülebilir, çağdaş bir kent merkezi için en önemli sorunlardan biri altyapının yetersiz olmasıdır. MİA alanında yer alan karmaşık yapı

stoku tek tek planlanmalı, belli bir düzende etaplar halinde uygulamalar yapılmalıdır. Bu kapsamda yatırım ve finansal model de kurgulanmalı ve oluşturulmalıdır.

5.1.1 Ulus Tarihi Kent Merkezi İçin Ekomia Ulaşım Önerileri ve Ulaşım Sistemi Analizleri

Yapılan araştırma ve analiz çalışması kapsamında elde edilen bulgulardan yola çıkarak Ankara Ulus Tarihi Kent Merkezi için ulaşım sistemi önerileri geliştirilmiştir. Geliştirilen ekomia ulaşım önerileri kapsamında kent merkezinin korunması ve yaşatılması amaçlanmıştır. Kent merkezi planlaması için günümüzde devam eden Kale içi çalışması da baz alınmış, buradaki önemli bölgelerde etaplama çalışması yapılmış, ekomia ulaşım önerileri şematik şekilde haritalandırılmıştır.

Şekil 164: Ulus Tarihi Kent Merkezi Sınırları İçerisinde Önerilen Ekomia ve Ulaşım İlkeleri Paftası (Kutlu vd., 2022)

Araç trafiği kent merkezinde görülen en büyük problemdir. Bu problemin başlıca sebepleri; bölge çeperinde bulunan Atatürk Bulvarı, Talatpaşa Bulvarı ve Bend Deresi Caddelerinin ana taşıyıcı arter olarak çalışması ve tarihi kent merkezindeki otoparkların taşıt ulaşımını özendirmesidir.

Bu soruna yönelik olarak tez araştırması kapsamında geliştirilen öneri ise; Ulus Tarihi Kent Merkezi'ni çevreleyen 3 büyük ana arter üzerinde (Atatürk Bulvarı,

sürdürülebilir kullanımları ve birlikteliği amaçlanmıştır. Böylece Ulus Tarihi Kent Merkezi motorlu araç yerine yaya odaklı olarak çevreye duyarlı yaklaşımla ekolojik ilkeleri doğrultusunda yeniden tasarlanacaktır.

5.1.2 Sonuç

Bu tez çalışmasında belge araştırması, alan analizi, kullanıcı anketi yapılarak Ulus Tarihi Kent Merkezi ile ilgili detaylı bilgiler toplanmış, değerlendirmeler ve ortaya çıkan bulgular sonucunda kent merkezinin sürdürülebilirliği, kullanıcıların yaşam standartlarının yükseltilmesi, kentsel ve tarihsel çevrenin korunması adına ekolojik temelli (EkoMia) çevreye duyarlı yaklaşım önerileri geliştirilmiştir.

Tarihi kent merkezleri için yapılan planlarda yer alan kararlar büyük önem taşımaktadır. Çünkü şehirler için tasarlanan planlar bugünü ve geleceği birlikte kapsayan çalışmalardır. Kent merkezlerinin planlanması toplumların geleceği ve kentlerin sürdürülebilirliği için bir rehber olarak nitelendirilmektedir. Kent planlamalarında ulaşımdan, yapısal duruma, kültürel sürdürülebilirlikten, yeşil sistemlere birçok unsur yer almaktadır. Kentsel çevreler tüm bu faktörler bütünde analiz edilmeli, planlamalarda tüm dokuyu kapsayan kararlar alınmalıdır. Kent merkezlerinde tasarlanan plan ve uygulamalar kent bütününde değerlendirilmeli, kentsel çevreye, tarihi ve kültürel dokuya saygılı, doğayı koruyan ve sürdürülebilirliği amaçlayan çalışmalar oluşturulmalıdır.

Bu bağlamda gerçekleştirilen tez çalışması Ulus Tarihi Kent Merkezi için sürdürülebilir, kapsayıcı bir yaklaşım öngören, ekolojik temelli ve çevreye duyarlı bir model oluşturmayı amaçlamıştır. Yapılan doku analizleri sonucunda bölgedeki eksiklikler, ihtiyaçlar, problemler belirlenmiş; ekolojik kent merkezi planlaması kapsamında Ulus Tarihi Kent Merkezi için çeşitli öneriler getirilmiştir. Çalışma tarihi kent merkezi için bundan sonrasında uygulanacak planlara kentsel çevrenin korunması, sürdürülebilirliğinin sağlanması, kent merkezindeki yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve kent merkezindeki ihtiyaçların belirlenmesi adına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Ayrıca hem modern hem de geleneksel kent merkezleri için model oluşturabilecek ilkeler geliştirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Adil, Semih. (2010). Ekolojik Kentleşme ve Toplu Konutlarda Ekolojik Planlama Yaklaşımının Başakşehir 4.Etap Örneğinde İncelenmesi. *Master's thesis*, Bahçeşehir Üniversitesi, Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi, İstanbul, 2010.
- Aktüre, Sevgi. (1998). 1830'dan 1930'a Ankara'da Günlük Yaşam. Tarih İçinde Ankara Semineri
- Alsaç, Üstün. (1993). Türk Kent Düzenlemesi ve Konut Mimarlığı. *İletişim Yayınları*, İstanbul
- Altaban, Özcan, Güvenç, Murat. (1990). Urban Planning in Ankara. *Cities*, 7(2), 149–158. [https://doi.org/10.1016/0264-2751\(90\)90069-J](https://doi.org/10.1016/0264-2751(90)90069-J)
- Arusoğlu, Zeynep. (2013). Çok Katmanlı Kentlerde Kimlik Sorunsalı: Palimpsest Bir Kentsel Alan Olarak Ulus Örneğinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Mayıs 2013.
- Atıl Aslı, Gülgün Bahriye ve Yörük İsmail. (2005). Sürdürülebilir Kentler ve Peyzaj Mimarlığı. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*. 42(2), ss.215-226.
- Aytekin, Öznur. (2020). Tarihi Çevrede Koruma ve Peyzaj Yaklaşımları, Hacı Bayram Camisi Çevresi Örneği. *Türkiye Peyzaj Araştırmaları Dergisi 2020*, 3:1, 57-76
- Başaran, İsmail. (2007). Sağlık Kentler Kavramının Gelişiminde Sağlıklı Kentler Projesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (3): 207-229.
- Burat., Sinan. (2011). Yeşilyollarda Hareketle İstirahat": Jansen Planlarında Başkent'in Kentsel Yeşil Alan Tasarımları ve Bunların Uygulanma ve Değiştirilme Süreci (1932-1960). *İdealkent*, Sayı 4, Eylül 2011, ss. 100-127.
- Crabtree Louise. (2006). Sustainability begins at home? An ecological exploration of sub/urban Australian community-focused housing initiatives, *Geoforum*, 37, 519-35.
- Cengizkan, Ali. (2004). Ankara'nın İlk Planı 1924-25 Lörcher Planı. Ankara Enstitüsü Vakfı, *Arkadaş Yayınları*, Ankara
- Cengizkan, Ali. (2005). 1957 Yücel-Uybadin İmar Planı ve Ankara Şehir Mimarisi, Cumhuriyet'in Ankarası, der.Tansı Şenyapılı, s.24-59, Ankara

- Cengizkan, Ali. (2006). 1957 Yücel-Uybadin İmar Planı ve Ankara Şehir Mimarisi. Cumhuriyet'in Ankara'sı (2nd ed., pp. 24–59). ODTÜ Yayıncılık.
- Cengizkan, Ali. (2009). Kurgu, Tasarım ve Kullanım: Cumhuriyet Dönemi Kamusal Mekanları İçin Bir Çalışma Programı, "Başkent Üzerine Mekân-Politik Tezler: Ankara'nın Kamusal Yüzleri", der. Sargın, G.A., İletişim Yayınları, İstanbul.
- Çalışkan, Olgu. (2009). Changing Perspectives on the Planning of Ankara (1924-2007) and Lessons for a New Master-Planning Approach to Developing Cities. FOOTPRINT, 23–54. <https://doi.org/10.7480/footprint.3.2.708>
- Çetinkaya, Çiğdem. (2013). Eko-Kentler: Kent ve Doğa İlişkisinde Yeni Bir Sistem Tasarımı. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*. 6(1): 12- 16
- Dono, Antono. (2009). Green Businesses Certification eco-Andersonville, *Main Street News*, 260, 16-7.
- Elbir, Tolga, Bayram, Abdurrahman, Kara, Melik, Altıok, Hasan, Seyfioğlu, Remzi, Ergün, Pınar. (2010). İzmir Kent Merkezinde Karayolu Trafikinden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Çevre Mühendisliği Bölümü, İzmir.
- Erçoşkun, Özge. (2007). Sürdürülebilir Kent İçin Ekolojik-Teknolojik (Eko-tek) Tasarım: Ankara- Güdül Örneği. *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Erçoşkun, Özge, Kaplan, Hülagü, Kiper, Perihan, Tunçer, Mehmet. (2016). Kentsel Tasarıma Giriş. *Gazi Kitabevi*, Temmuz, Ankara, 2016
- Erkal, Funda, Kıral, Ömer, Günay, Baykan. (2005). Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma İslah İmar Planı: 1986-2006 Koruma Planından Yenileme Planına. *Planlama*, 4 (2005).
- Ertürk, Hasan. (1996). Sürdürülebilir Kentler. *Yeni Türkiye Habitat II Özel Sayısı*, 2 (8): 174- 178. Ankara: Yeni Türkiye Medya Hizmetleri.
- Eryıldız, Semih. (2005). Kentsel Ekolojik Yerleşim Rehberi. İ.B.B. Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü çalışmaları.
- Fenger, Jes. (2002). Air Pollution Science For 21. Century: Urban Air Quality. National Environmental Research Institute, Department of Atmospheric Environment, Danimarka.
- Günay, Baykan, Kişisel Arşiv.

- Günay, Baykan. (2005). Ankara Çekirdek Alanının Oluşumu ve 1990 Nazım Planı Hakkında Bir Değerlendirme, Cumhuriyet'in Ankara'sı, der.Tansı Şenyapılı, s.60-118, Ankara.
- Hatiçoğlu, Mervenur. (2021). Kentsel Eskime: Gözlemlenen ve Algılanan Ölçütlerin Ankara Tarihi Kent Merkezi Ulus Bağlamında Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Kasım 2021.
- Holden, Erling. (2004). Ecological Footprints and Sustainable Urban Form. *Journal of Housing and the Built Environment*, 19 (96): 91-109.
- Jansen, Hermann. (1929). Ankara Şehri İmar Projesi İzahnamesi. T.C. Ankara Şehremaneti. Ankara Şehri'nin Profesör M. Jausseley, Jansen ve Brix taraflarından yapılan plan ve projelere ait izahnameler içinde (s. 133-159). Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası.
- Jansen, Hermann. (1937). Ankara İmar Planı [Şehir Planı Raporu]. Alaeddin Kırıl Basımevi.
- Kayasü, Serap. (2005). Ankara İmar Planlarının Açık ve Yeşil Alan Yaklaşımları. Cumhuriyet'in Ankarası, der. Tansı Şenyapılı, s.174-182, Ankara.
- Keskinok, Çağatay, Kişisel Arşiv.
- Kırıl, Ömer, Kişisel Arşiv.
- Koç, Hülya. (1994). Ekolojik Yaklaşımlar Çerçevesinde Kentsel Konut Alanları. V. *Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu: Kentsel Tasarım ve Ekoloji*. Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Kutlu, Tolga, Gür, Ceren, Tunçer, Mehmet. (2022). Pandemi Sürecinde Kent Merkezi Ulaşım Politikaları Örnek: Ankara Tarihi Kent Merkezi'nde Ulaşım Ekolojik Yaklaşım. *İDEALKENT*, 13 (36), 715-747. DOI: 10.31198/idealkent.1109185
- Maclaren, Virginia W. (1996). Urban Sustainability Reporting. *Journal of the American Planning Association*. Spring, 62 (2): 184-202.
- Madran, Emre, Altan, Tomris Elvan, Özgönül, Nimet. (2005). Ulus Tarihi Kent Merkezi. *Planlama*, 4(2005), 51-53
- Mutdoğan, Selin, Ercoşkun Özge Yalçiner. (2015). Dünyada ve Türkiye'de LEED-ND: Mahalle Gelişimi, *Yapı*, 398, 52-57.
- Önsoy, Rıfat. (1994). 19. Yüzyılda Ankara'nın Sosyal ve Ekonomik Tarihi, *YKY*, s.121-138, İstanbul.

- Partigöç, Nur, Çubukçu, K. Mert. (2017). Hava Kirliliği ve Kent İlişkisine Ampirik Bakış: Ekolojik Sürdürülebilirlik Ekseninde Bir Değerlendirme. *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi* 3 (2), 28-45, 2017
- Smith, Ken. (2009). Greening Main Street Buildings, *Main Street News*, 260, 4-10
- Sönmez, Savaş, Tunçer, Mehmet, Yalçın, Necati. (2021). Kaybolan Ankara. *Gazi Kitabevi*, Aralık, Ankara, 2021.
- State of Illinois. (2007). A Guide to Green Main Streets: Illinois Main Street, 2nd Edition, State of Illinois, Chicago
- Tankut, Gönül. (1993). Bir Başkent'in İmarı Ankara: 1929-1939, *Anahtar Kitaplar*.
- Thomas, Derek. (2002). Architecture and the Urban Environment: A Vision for the New Age, *Architectural Press*, 12-14, 24-25, 44.
- TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi. (2019). Mekân: Ulus Ankara'da Yitmekte Olan Kültür ve Tabiat Varlıkları: Mekân, İnsan ve Kentin Tarihi. TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi
- Tosun, Elif. (2013). Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Sürecinde Kompakt Kent Modelinin Analizi. *DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2013, Cilt: 15, Yıl: 13, Sayı: 1, 103-120
- Tosun, Elif. (2017). Sürdürülebilirlik Bağlamında Ekolojik Kent Söylemi. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017, Cilt:17, Yıl:17, Sayı: 4, 17: 169-189
- Tunçer, Mehmet, Kişisel Arşiv.
- Tunçer, Mehmet. (1985). A Research Within A Historical Perspective On Suluhan, Its Transformation and Relations With The City Center of Ankara. *Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi*, ODTÜ, Mim. Fak., Restorasyon Bölümü.
- Tunçer, Mehmet. (1994). Kent Merkezleri Planlamasında Ekolojik Yaklaşım. V. *Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu: Kentsel Tasarım ve Ekoloji*. Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Tunçer, Mehmet. (2000). Tarihsel Çevre Koruma Politikaları: Ankara. *Kültür Bakanlığı Yayınları* 2520, Aralık 2000, Kültür Eserleri Dizisi: 281.
- Tunçer, Mehmet. (2001). Ankara (Angora) Şehri Merkez Gelişimi (14.-20. yy), *Kültür Bakanlığı Yayınları/* 2603, 2001, Kültür Eserleri Dizisi No: 292
- Tunçer, Mehmet. (2003). Şehir Merkezleri Planlamasına Ekolojik Yaklaşım. *TMMOB Mimarlar Odası, Ankara Şubesi Bül.*, Aralık 2003- Ocak 2004, s. 40 – 47.
- Tunçer, Mehmet. (2005). Tarihsel ve Kültürel Değerleri, Günümüzdeki Durumu ve Korunmasına İlişkin Planlama Çalışmaları ve Sorunlar.

- Tunçer, Mehmet. (2006). <http://blog.milliyet.com.tr/sehir-merkezleri-planlamasina-ekolojik-yaklasim/Blog/?BlogNo=161674>
- Tunçer, Mehmet. (2006). Tarihsel Çevre Koruma Politikaları: ANKARA (I. Bölüm). Mimarlık; Şehir Planlama, Tarihsel ve Doğal Çevre Koruma; Architecture, Urban Planning; Conservation. http://mehmeturbanplanning.blogspot.com/2006/12/tarihsel-evre-koruma-politikalarankara_20.html
- Tunçer, Mehmet. (2008). Şehir Merkezleri Planlamasına Ekolojik Yaklaşım: EKOMİA. (Powerpoint slides). Erişim adresi https://www.academia.edu/17430641/%C5%9Eehir_Merkezleri_Planlamas%C4%B1na_Ekolojik_Yakla%C5%9F%C4%B1m_EKOM%C4%B0A
- Tunçer, Mehmet. (2013). Ankara Tarihi Kent Dokusunun Planlanması ve Dönüşümü. *I. Büyük Ankara Kurultayı*, 7-11 Ekim 2013.
- Tunçer, Mehmet. (2013). Ankara Tarihi Kent Merkezi Yenileme Alanı Koruma Planı, Niteliği ve İptaline İlişkin Gerekçeler. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 10–34
- Tunçer, Mehmet. (2017). Ankara'nın Kent Kimliği ve Kaybedilen Kentsel, Kültürel ve Arkeolojik Miraslar: Hacibayram Örneği. *Plant Dergisi*. <http://Www.Plantdergisi.Com/Yazi-Prof-DrmehmetTuncer-319.Html>
- Tunçer, Mehmet. (2017). Ankara'da 90 Yılda Yok Olan Doğal, Tarihsel/Kültürel Çevre: Sorunlar Çözümler, Dünden Bugüne Kültürel Miras ve Koruma: Ankara, Patara, Urfa Edessa, Perge, Diyarbakır, Mardin. *Gazi Kitabevi*, Ank., S. 158- 194.
- Tunçer, Mehmet. (2020). Ankara'da Vakıf Bedesten ve Hanlar (15.-20. YY). *Gazi Kitabevi*, Ank.,2020.
- Tunçer, Mehmet. (2021). Ankara Mimarlar Odası Örneğinde Sivil Toplum Uygulamaları; Ankara Ulus Tarihi Kent Merkezi'ni Yenileme Çalışmaları.
- Tunçer, Mehmet. (2021). Güzel Şehir İlkeleri: Eski Prag Eski Ankara. *Gazi Kitabevi*, Haziran, Ankara, 2021
- Türkün, Asuman, Ulusoy, Zuhul. (2006). Kentsel Sit Alanlarında Turizm Amaçlı Dönüşüm ve Sorunlar: Ankara Kalesi Örneği, *Planlama*, 2006/2, s.129-138
- Yakupoglu, Esmagül, Korkmaz Hasmaden, Ferhan. (2013). Sürdürülebilir Ekolojik Yerleşmelere Örnek Olarak Freiburg Şehri. *25. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, 28-30 Mart 2013.

Yalkı, Turgut. (1998). Sürdürülebilir Kent ve Bursa 2020 Çevre Düzeni Strateji Planı. *Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması Tartışma Toplantısı*. 11–12 Aralık 1997. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını. Yayın No.126.

Yazar, Kadir. (2006). Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Önerisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

50 Yıllık Yaşantımız 1923-1933. 1975, Cilt I, *Milliyet Yay.*, Milliyet Ofset Tesisleri.

URL-1:

<<https://www.theguardian.com/technology/2007/oct/11/guardianweeklytechnologysection.news1>>, erişim tarihi 15.09.2021

URL-2: <<http://www.andersonville.org/eco-andersonville/>>, erişim tarihi 15.09.2021

URL-3: <<http://www.urbandesignassociates.com/currie/>>, erişim tarihi 15.09.2021

URL-4: <<https://www.shutterstock.com/tr/search/stephen+avenue>>, erişim tarihi 15.09.2021

URL-5:

<<http://www.umanitoba.ca/academic/faculties/architecture/la/sustainable/cases/viiki/viikindx.htm>>, erişim tarihi 18.09.2021

URL-6: <<http://www.greenbiz.com/blog/2012/03/08/helping-towns-and-cities-get-greener-grassroots>>, erişim tarihi 18.09.2021

URL-7: <<http://www.greenroofs.com/projects/pview.php?id=523>>, erişim tarihi 18.09.2021

URL-8: <<https://www.flickr.com/photos/deeproot/27560309730/>>, erişim tarihi 20.10.2021

URL-9: <<https://tr.pinterest.com/pin/193232640240998946/>>, erişim tarihi 20.10.2021

URL-10:

<<http://www.fhwa.dot.gov/publications/publicroads/11marapr02.cfm>>, erişim tarihi 21.10.2021

URL-11: <<https://danyalasik.wordpress.com/2018/04/18/perge-antik-kenti/>>, erişim tarihi 23.10.2021

URL-12: <<https://muze.gov.tr/muze-detay?DistId=AKR&SectionId=AKR01>>, erişim tarihi 24.10.2021

- URL-13: <<https://www.antbilgi.com/antalya-perge-antik-kenti/>>, erişim tarihi 26.10.2021
- URL-14: <https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Perge_-_Sutunlu_Cadde.jpg>, erişim tarihi 26.10.2021
- URL-15: <<https://kulturenvanteri.com/yer/perge-kestros-cesmesi/>>, erişim tarihi 14.11.2021
- URL-16: <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/antalya/gezilecekyer/perge>>, erişim tarihi 14.11.2021
- URL-17: <<https://www.tarihteninciler.com/kapalicarsi-istanbul/>>, erişim tarihi 18.11.2021
- URL-18: <<https://www.arkitera.com/haber/tanri-bursayi-yeni-mimariden-korusun/>>, erişim tarihi 21.11.2021
- URL-19: <<https://tr.pinterest.com/pin/332844228711330762/>>, erişim tarihi 05.12.2021
- URL-20: <<https://www.arkitektuel.com/hermann-jansenin-ankara-plani/>>, erişim tarihi 07.12.2021
- URL-21: <<https://zitlarmecmuasi.com/ankara-manzarasi/>>, erişim tarihi 07.12.2021
- URL-22: <<https://tr.pinterest.com/pin/367113807105278498/>>, erişim tarihi 16.12.2021
- URL-23: <<https://gazetekalem.com/sulu-hanin-ankara-tarihi-kent-merkezi-icindeki-yeri-tarihi-gelisimi-ve-gelecek-icin-bazi-oneriler/>>, erişim tarihi 21.12.2021
- URL-24: <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1141615>>, erişim tarihi 21.12.2021
- URL-25: <<https://kansu.weebly.com/hisarkale-ve-ccedilevresi.html>>, erişim tarihi 23.12.2021
- URL-26: <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1141615>>, erişim tarihi 23.12.2021
- URL-27: <<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=28803>>, erişim tarihi 24.12.2021
- URL-28: <<https://tr.pinterest.com/pin/560557484846480684/>>, erişim tarihi 24.12.2021

- URL-29: <<https://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/geb/sta/loe/trindex.htm>>, erişim tarihi 25.12.2021
- URL-30: <<http://ankaratarihi.blogspot.com/2009/12/ankarada-tarihsel-kulturel-cevre.html>>, erişim tarihi 25.12.2021
- URL-31: <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com/2006/12/tarihsel-evre-koruma-politikalar-ankara_20.html>, erişim tarihi 06.01.2022
- URL-32: <<https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/AEFA/id/343/>>, erişim tarihi 07.01.2022
- URL-33: <<https://solfasol.tv/ankaranin-asagi-yuzu-bentderesi/>>, erişim tarihi 15.01.2022
- URL-34: <http://bvw-photos.com/TURKEY/Ankara/bentderesi_caddesi.html>, erişim tarihi 15.01.2022
- URL-35: <<http://ankaratarihi.blogspot.com/2016/11/hacbayram-camii-cevresindeki-yeni.html>>, erişim tarihi 21.01.2022
- URL-36: <<https://ankaratarihi.blogspot.com/2021/01/ankara-ic-kale-dokusu-onarilacak-temmuz.html>>, erişim tarihi 22.01.2022
- URL-37: <http://ankaratarihi.blogspot.com/2010/01/tarihsel-cevre-koruma-politikalari_12.html>, erişim tarihi 14.02.2022
- URL-38: <<https://ankaratarihi.blogspot.com/2021/01/ankara-ic-kale-dokusu-onarilacak-temmuz.html>>, erişim tarihi 18.02.2022
- URL-39: <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com/2006/12/tarihsel-evre-koruma-politikalar-ankara_20.html>, erişim tarihi 15.03.2022
- URL-40: <<https://www.kulturservisi.com/p/tarihi-ankara-kalesinin-sokaklari-yenilenecek/>>, erişim tarihi 19.04.2022
- URL-41: <<https://solfasol.tv/ankara-ic-kale-dokusu-onarilacak/>>, erişim tarihi 16.05.2022
- URL-42: <<http://ankaratarihi.blogspot.com/2009/12/yirminci-yuzyil-basinda-bir-modern-han.html>>, erişim tarihi 16.05.2022
- URL-43: <<https://gazetekalem.com/sulu-hanin-ankara-tarihi-kent-merkezi-icin-deki-yeri-tarihi-gelisimi-ve-gelecek-icin-bazi-oneriler/>>, erişim tarihi 18.05.2022

- URL-44: <<https://docplayer.biz.tr/14306046-Angora-nin-merkezi-hacidogan-mahallesi-angora-s-center-hacidogan-quarter.html>>, erişim tarihi 18.05.2022
- URL-45: <<https://ankarafoto.weebly.com/hacidogan-2018.html>>, erişim tarihi 19.05.2022
- URL-46: <<https://kulturenvanteri.com/yer/ulus-ataturk-aniti-ankara/#16/39.941761/32.854801>>, erişim tarihi 21.06.2022

